

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Навчально-науковий інститут публічного управління та адміністрування

кафедра публічного управління та адміністрування

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри публічного
управління та адміністрування
_____ О.Н. Євтушенко
“ _____ ” _____ 2024 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: **СУТНІСТЬ І ПОНЯТТЯ ВЗАЄМОДІЇ СУСПІЛЬСТВА З
ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ**

Керівник: кандидат наук з державного управління,
доцент
Акімова Тетяна Юріївна

Рецензент: кандидат наук з державного управління,
доцент
Шульга Анастасія Алімівна

Виконав: студент VI курсу групи 635М
Пашков Ігор Володимирович

Спеціальності: 281 «Публічне управління та
адміністрування»

ОПП: «Публічне управління та адміністрування»

Миколаїв – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ СУСПІЛЬСТВА З ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ	
1.1. Основні поняття та визначення в дослідженні органів влади та суспільства.....	
1.2. Суспільство та органи публічної влади: сутність та форми взаємодії.....	9
1.3. Механізми взаємодії органів публічної влади з суспільством.....	
Висновки до 1 розділу	
РОЗДІЛ 2. СТАН ВЗАЄМОДІЇ СУСПІЛЬСТВА З ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	
2.1. Особливості органів публічної влади та суспільства: зміна форм і способів взаємодії	
2.2. Нормативно-правове забезпечення взаємодії суспільства та органів публічної влади	
2.3. Закордонний досвід використання механізмів взаємодії суспільства та органів публічної влади.....	
Висновки до 2 розділу	
РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ТА СУСПІЛЬСТВА	
3.1. Проблеми взаємодії між органами публічної влади та громадянського суспільства в процесі реформ та змін	
3.2. Соціальна відповідальність суспільства як основа взаємодії органів публічної влади.....	73
Висновки до 3 розділу	
ВИСНОВКИ.....	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	

ВСТУП

Актуальність теми. Кожен новий етап розвитку тієї чи іншої сфери суспільства привносить свої проблеми, кризові ситуації та вимоги до дійсності. Важливою умовою розвитку державного управління є конструктивна взаємодія влади і суспільства на засадах партнерства та співробітництва з метою покращення соціально-економічного становища країни та підвищення рівня і якості життя населення.

Питання взаємодії суспільства і влади порушували ще західні філософи. Традиційний погляд на свободу був висунутий філософами 17-19 століть, які пов'язували свободу з відокремленням людини від суспільства, неутручанням держави в особисті справи громадян і визнанням індивідуальної свободи як сфери, вільної від правового регулювання. Оскільки такий підхід не відповідає сучасній епосі, визначено та проаналізовано основні концептуальні та дослідницькі підходи до усвідомлення цієї проблематики та розуміння особливостей взаємодії суспільства і держави, визначено та проаналізовано основні сучасні підходи, побудова сильної держави та розвинутого суспільства в контексті взаємодії в сучасній Україні спонукає до наукових пошуків у напрямку встановлення принципів.

Інтерес до проблеми взаємодії суспільства і влади не є випадковим. Зростання інтересу до цього питання визначається проявом демократії та її розвитком. Адже процес розвитку України наразі демонструє тенденцію до посилення впливу громадянського суспільства на різні сфери її життєдіяльності, що призводить до розширення практики самоврядування (автономного управління) в різних сферах суспільного життя та підвищення ролі громадськості в управлінській системі.

Загальновідомо, що відсутність або недостатній розвиток суспільства є серйозною перешкодою як для демократії, так і для державного управління.

Розвиток громадянського суспільства є невід'ємним елементом усіх демократій у світі.

Зокрема, спільним для всіх цих концепцій є визнання важливості партнерства між владою та суспільством у забезпеченні соціально-економічного розвитку як на національному, так і на регіональному рівнях.

Для суспільства - це сукупність потреб, задоволення яких гарантує можливість гармонійного вдосконалення, а для держави - соціально-економічний розвиток країни. І лише взаємодія держави та суспільства може забезпечити високу стійкість її розвитку та сприяти досягненню стратегічних цілей. У зв'язку з цим дослідження тенденцій, пошук управлінських інструментів, необхідних для розвитку взаємодії влади і суспільства та виявлення її особливостей зумовили вибір актуальності, наукової і практичної значущості та завдань даного дослідження.

Розвиток системи державного управління в останні десятиліття характеризується кардинальними змінами. Найважливішою з них є підвищення рівня відкритості та прозорості і, по суті, формування нової моделі державного управління, що базується на залученні громадськості та різних відомств до процесу прийняття рішень на різних рівнях державного управління. Однією з найважливіших ознак публічного управління є наявність зворотного зв'язку з громадськістю, який забезпечує вироблення та реалізацію управлінських рішень, фактично роблячи громадськість рівноправним суб'єктом управління.

Рівень публічності адміністративної системи в цьому контексті безпосередньо залежить від обміну інформацією між різними адміністративними органами, а також між державними органами та громадськістю. Це забезпечує взаємодію між різними учасниками адміністративної системи і в цілому підвищує ефективність роботи самих органів влади. У зв'язку з цим одним з основних чинників розвитку сучасних адміністративних інструментів є розвиток інформаційних технологій та впровадження в практичну діяльність органів

державної влади сучасних засобів передачі, збору, обробки, аналізу та поширення інформації.

Стабільність і рівновага держави як системи в цілому залежить від ступеня взаємодії адміністративних органів з громадськістю, а тому необхідним є вивчення цієї тематики у сфері публічного управління та використання механізмів взаємодії її способів і засобів.

Безумовно, теорія і практика держави і суспільства налічують тисячоліття, але питання їхньої ролі в державотворчій системі досі викликає науковий інтерес. Зокрема, повчальним є науковий доробок таких вчених та дослідників, як Е.Арат, Р.Гринюк, М.Дейчаківський, П.Кабулак, А.Карась, В.Кравчук та багатьох інших. Незважаючи на розмаїття думок і підходів до цієї проблематики, світова теорія громадянського суспільства і держави сформована.

Проблеми взаємодії органів державного управління з громадськістю досліджували такі вітчизняні науковці, як Т.Бутирська, Ю.Кальниш, І.Колосовська, В.Корнієнко, О.Крутий, В.Купрій, І.Лопушинський, В.Малиновський, В.Мельник, О.Михайловська, Р.Мошинський, В.Яблонський. Дослідженням розвитку інститутів громадянського суспільства займалися зарубіжні науковці: Х.Апхайер, Е.Арато, Е.Геллнер, П.Глінські, М.Дін, К.Келлі, Г.Клейнер, Р.Купер, Т.Маршал, Р.Патнем, Л.Уолтер, Б.Фінке, П.Фрачек, В.Фріске.

Значним внеском у розвиток науки державного управління є праці сучасних українських учених і практиків В.Бакуменка, Л.Величко, С.Газарян, О.Дація, В.Дзюндзюка, М.Корецького, О.Крюкова, М.Латиніна, С.Майстра, В.Мороза, В.Огаренка, В.Статівки, А.Халецької, Ю.Ульянченка та ін.

Метою роботи є розвиток теоретико-методологічних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій щодо особливостей взаємодії суспільства та органів публічної влади.

Досягнення поставленої мети передбачало виконання наступних завдань:

- узагальнити основні поняття та визначення в дослідженні органів влади та суспільства;

- описати суспільство і владу як суб'єкти взаємодії;

- визначити основні поняття та форми взаємодії суспільства та влади;

- охарактеризувати взаємодію органів публічної влади та суспільства;

- окреслити взаємодію суспільства та влади шляхом проведення аналізу особливостей нормативно-правової бази;

- вивчити закордонний досвід використання механізмів взаємодії суспільства та органів публічної влади;

- обґрунтувати соціальну відповідальність суспільства як основу взаємодії органів публічної влади;

- надати рекомендації щодо концептуальної моделі взаємодії на ефективність управління влади та суспільства.

Об'єктом дослідження є механізми взаємодії суспільства та влади.

Предметом дослідження є перспективні напрями розвитку механізмів взаємодії суспільства та влади.

Наукова новизна в полягає в тому, що автором обґрунтуванні теоретичні основи і концептуальні підходи до вдосконалення взаємодії органів влади та суспільства. Систематизовано сучасний підхід до вирішенням наукової проблеми в органах публічної влади. Описані теоретико-методологічні засади та обґрунтовано науково-прикладні рекомендації щодо вдосконалення механізмів взаємодії органів влади та суспільства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці рекомендацій та практичних підходів щодо покращення взаємодії між органами влади та суспільства. Впроваджені в учбовий процес напряму підготовки «Публічне управління та адміністрування» а саме: при викладанні дисциплін «Євроінтеграція, міжнародне публічне управління та безпека», «Шляхи реформування державних органів влади», «Проблеми формування правової

держави та громадянського суспільства в Україні», «Механізми створення територіальних громад в умовах децентралізації публічної влади».

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є загальнонауковий та специфічний метод дослідження, що ґрунтується на сучасних наукових принципах щодо формування суспільства і влади та особливостей їх взаємодії. Процес ґрунтується на поєднанні трьох дослідницьких принципів: науковості, об'єктивності та історизму.

Особистий внесок. Кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням. Визначені та обґрунтовані в кваліфікаційній роботі наукові положення, висновки та пропозиції, одержані практичні результати є особистим внеском магістранта.

Апробація результатів. Результати дослідження доповідалися й обговорювалися на конференції на тему «Сутність і поняття взаємодії громадянського суспільства із органами публічної влади». Могілянські читання – 2024 : досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні : глобальний, національний та регіональний аспекти : XXVII Всеукр. наук.-практ. конф.: 6–10 листоп. 2024 р., м. Миколаїв.

Структура й обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 86 сторінки, основного тексту 78 сторінок. Список використаних джерел налічує 73 найменувань. Робота містить 3 таблиці, 10 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ СУСПІЛЬСТВА З ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

1.1. Основні поняття та визначення в дослідженні органів влади та суспільства

Демократичні принципи в управлінні державними справами докорінно змінюють характер і структуру процесів, що регулюють політичну, економічну та інші суспільні сфери в країні. Прагнучи розвивати громадянське суспільство, Україна також має створити публічну сферу, яка охоплює реалізацію притаманних суспільству інтересів, відомих як суспільне благо. На ранніх стадіях формування громадянського суспільства громадські інститути можуть бути недостатньо розвиненими, в результаті чого державне управління здійснюється переважно центральними та місцевими органами влади, як це має місце в Україні.

Згідно з Енциклопедією державного управління - це пошук найкращого способу використання ресурсів для досягнення пріоритетних цілей держави. Публічне адміністрування спрямоване на реалізацію прав, свобод і законних інтересів громадян та передбачає застосування органами влади принципу публічності - відкритість і прозорість діяльності органів влади, права громадян впливати на діяльність органів влади, громадський контроль за діяльністю адміністративних органів тощо.

В Україні досі не існує суттєвої різниці між поняттями «публічне управління» та «державне управління». Діяльність органів влади все ще підпорядковується стандартам і процедурам раціонального бюрократичного підходу, який недостатньо придатний для реалізації демократичних принципів врядування в умовах динамічно мінливого внутрішнього і зовнішнього середовища [20, с. 130].

Слушною є думка Р. Мельника про те, що категорія «публічне управління» є надзвичайно складною за своїм змістом і її легше пояснити, ніж сформулювати чітке визначення [128, с. 96].

На думку Л. Новак-Карялієвої, публічне адміністрування - це діяльність органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, представників приватного сектору та організацій громадянського суспільства в межах їхніх повноважень і функціональних обов'язків (планування, організація, управління, координація та контроль), визначених законодавством; прийняття управлінських рішень, що мають суспільне значення, державою та її адміністративно-територіальними одиницями формування та реалізація політики розвитку [196, с. 144].

На думку С. Поллітта, публічне управління - це процес колективного прийняття та реалізації стратегічних рішень на основі координації та співпраці цілей і дій усіх ключових стейкхолдерів [280].

І. Аль-Атті стверджує, що публічне адміністрування - це вид суспільно корисної діяльності, що здійснюється певними суб'єктами, такими як органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

З точки зору публічного управління, процес формування державної системи публічного управління має розпочинатися зі створення відповідного інституційного середовища, спрямованого на формування нової ціннісної орієнтації для всього суспільства і кожної окремої людини, що є запорукою сталого соціально-економічного розвитку України [197, с. 86].

Автор вважає, що, незважаючи на розбіжності в науковому середовищі, публічне адміністрування як модель управління має свої цілі, принципи, суб'єкти та об'єкти управління, механізми, структури, рівні впливу, ціннісні та цільові орієнтації і має повне право характеризуватися як модель управління. Основними аргументами на користь такого підходу є наступні:

1. поява адміністративних інститутів є природним продовженням динаміки розвитку державного управління. Цей інститут необхідний для розширення сфери державного управління та підвищення його ефективності. Як і у випадку з більшістю нових природних процесів у сучасних суспільствах, складність соціальних умов, викликів та очікувань варіюється. Тому, перш ніж розглядати концептуальну модель «державного управління» [198, с. 37] як систему, що використовується для отримання інформації про іншу систему, необхідно взяти до уваги діалектичну та взаємопов'язану природу державної адміністративної системи;

2. природа державного управління в системі державної влади може виникнути лише на основі самої державної влади та різних органів, які її представляють. Якщо з'ясувати сутнісний зміст державної влади, то її соціальним джерелом є все населення, якому притаманна потенційність [54, с. 36]. Цей фундаментальний елемент визначає подальший розвиток адміністративної системи. Тому публічне управління як рівень адміністрування має бути всебічно вивченим і оснащеним усіма необхідними елементами наукового знання, а також концептуальними моделями;

3. важливість публічного адміністрування як предмета дослідження важко переоцінити з огляду на те, що соціальна сфера має комплексний вплив на всі соціальні взаємодії. Крім того, мотивація як суб'єкта, так і об'єкта управління є важливим аспектом, який необхідно враховувати в будь-якій управлінській ситуації. Публічне управління забезпечує комплексне вирішення проблеми мотивації завдяки тому, що дослідження проблеми та її вирішення, тобто мотиваційні стимули, найбільш ефективно реалізуються через спільну роботу суб'єкта та об'єкта управління.

Враховуючи ці фактори, можна схематично зобразити сфери досліджень, які визначають сутнісний зміст моделі «державного управління» як наукового

знання. На рисунку 1.1 показано наступний ряд сфер, що розкривають сутність пропонованої моделі «публічне управління».

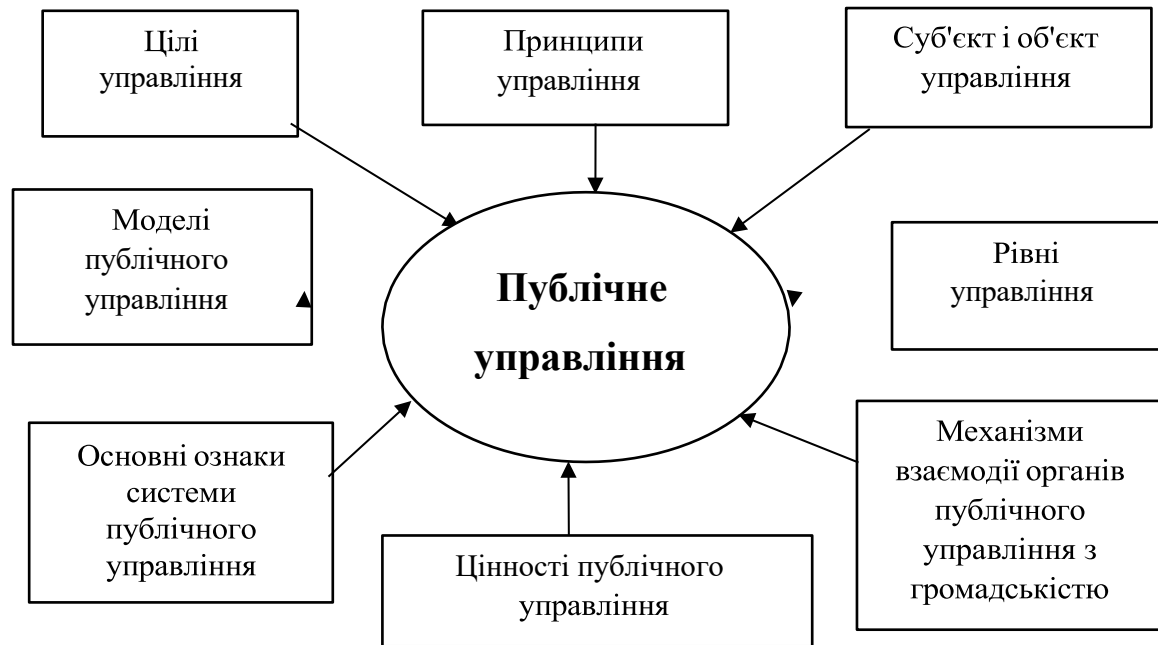

Рис. 1.1. Структура моделі «публічне управління» [19, с. 81]

Принципи державного управління визначають засади, на яких функціонують механізми адміністративної системи. На думку багатьох дослідників [19, с. 81], принципи необхідно поділяти на загальні, які формують правову та важливу основу публічного управління, та спеціальні, які характеризують поведінку публічної адміністрації. У таблиці 2 в Додатку Б систематизовано основні принципи державного управління.

На основі цього підходу можна визначити цілі та основні функції державного управління. Перш за все, ми виходимо з того, що цілі державного управління випливають з трьох джерел: конституційно-правової основи держави, цінностей та уподобань суспільства і, безпосередньо, рішень політичного керівництва країни.

Наголосимо на найважливіших цілях державного управління, включаючи найбільш узагальнені сфери державного управління:

- підвищення якості життя громадян і суспільства в цілому;
- вирішення соціальних проблем через надання якісних державних послуг є основною метою соціальної політики. Сюди входить забезпечення соціального захисту, освіти, охорони здоров'я, захист прав і свобод людини і громадянина;
- створення комфортних умов для конфесійних та етнічних груп у громадському та культурному просторах
- боротьба з тероризмом і корупцією та забезпечення внутрішньої і зовнішньої безпеки громадян;
- забезпечення демократичних виборчих механізмів та підзвітності органів державної влади є легітимним самовідтворювальним завданням систем публічної влади та управління. Необхідно також гарантувати участь громадян у процесі прийняття політичних рішень. [11, С. 33];
- ефективне та раціональне управління фінансами і власністю та функціональність системи публічної влади;
- сприяння прозорості адміністративної системи є важливим шляхом заохочення постійної комунікації між громадськістю та органами влади, надання можливостей для публічних дебатів та громадських слухань, а також використання інших ефективних засобів публічного управління [12];
- сталий розвиток системи державного управління має першорядне значення для державної корпорації, і досягнення цього вимагає стратегічного партнерства та соціальної відповідальності з боку всіх залучених сторін.

Суб'єктами публічної влади є все населення України, виборці, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, громадяни, групи виборців, територіальні колективи громадян та громадські об'єднання [239, с. 36].

Так, відповідно до вільної енциклопедії «Вікіпедія», публічна влада - це політично організовані владні інститути сучасного суспільства. Види публічної влади традиційно поділяються на органи державної влади та органи місцевого самоврядування та органи місцевого самоврядування [150]. Натомість Кодекс

адміністративного судочинства України, який ґрунтується на концепції публічної служби, до суб'єктів публічної адміністрації відносить також політичні партії, Збройні Сили України та дипломатичні представництва України [89].

Таким чином, суб'єктами публічної адміністрації слід вважати представників системи державних організацій та установ, що визначають їх структуру, представницькі органи влади та населення, конкретні групи населення та окремих осіб. Система публічного управління в нашій країні складається з двох рівнів: органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Як відомо, органи місцевого самоврядування не є органами державної влади, а більшою мірою формуються безпосередньо самими жителями.

В органах місцевого самоврядування цей ступінь є більш вираженим, ніж в адміністративній системі. Водночас, ми вважаємо за доцільне додати до сфери державного та місцевого рівнів ще й організації громадянського суспільства. Громадянське суспільство включає в себе різні організації та рухи, професійні асоціації, громадські ініціативи та рухи, що представляють інтереси різних категорій та верств населення. Таким чином, суб'єкти публічного управління представлені на всіх рівнях.

На думку науковців та експертів, основними об'єктами публічного управління є

- публічна сфера життєдіяльності людини у взаємозв'язку з якістю життя;
- соціальні, політичні та економічні інтереси груп населення і суспільства
- відносини між суспільством і державою та її органами. Відносини у всіх сферах прав людини. Відносини між державою, приватними організаціями, групами та окремими особами у зв'язку зі зверненнями до органів влади з різних питань;

- діяльність самої держави. Її ефективність, прозорість і спрямованість внутрішньої та зовнішньої політики. Діяльність органів місцевого самоврядування.

Також прийнято вважати, що державне управління представлене на державному та місцевому рівнях.

Ці два рівні - державний та місцевий. Кожен рівень публічної адміністрації має однакові характеристики. Вони полягають у наступному:

- наявність адміністративної системи, яка функціонує в різних формах як засіб державного примусу;

- кожен рівень публічної адміністрації має власну сферу впливу та повноваження, визначену законом; та

- для виконання функцій публічної адміністрації кожен рівень потребує нормотворчості, яка є обов'язковою для виконання та дотримання всіма суб'єктами правовідносин [197, с. 69].

У науковій літературі погляди на зміст адміністративної моделі суттєво різняться. Наприклад, на думку М. Міненка, адміністративна модель включає суб'єкт, об'єкт, мету та цільову підсистему [132, с. 61]. Слід зазначити, що це визначення не вказує на специфіку різних рівнів і ступенів включення громадян і громадськості в систему публічного управління.

Інші автори виділяють системи (моделі) публічного управління з точки зору виникнення та розвитку публічного управління, але не вказують на специфічні характеристики кожної з цих моделей [199, с. 43]. На нашу думку, ключовими критеріями існування різних моделей публічного управління є

- ступінь залучення громадянського суспільства до адміністративного процесу або ступінь домінування прямого права в загальному обсязі адміністративних методів;

- рівень прозорості державного управління з усіх ключових питань державного устрою та розвитку;

- наявність технологій зворотного зв'язку, моніторингу громадської думки та доступу до необхідної інформації.

Розглянемо існуючу модель (систему) державного управління з точки зору цих критеріїв.

Як видно з таблиці 1 Додатку Б, використання сучасної моделі державного управління, заснованої на суспільних цінностях, вимагає нового підходу з боку самої системи державного управління:

- у формуванні систем, які самі виробляють суспільні цінності;
- у створенні інституційного середовища, в якому суб'єкт управління включений в управлінський процес;
- розробка ефективних методів комунікації між об'єктами і суб'єктами управління, що вимагає дослідження різних механізмів;
- При створенні ефективної адміністративної системи, спрямованої на підвищення якості життя людей, необхідно враховувати декілька факторів.

З характеристик розглянутих адміністративних моделей можна зробити кілька висновків:

1. підвищення відповідальності публічної адміністрації та прагнення підвищити адміністративну ефективність шляхом задоволення потреб населення призвели до того, що публічне адміністрування стало закономірним наступним кроком у розвитку держави [132, с. 55]. З цієї точки зору публічне управління визначається як сукупність еволюційних поглядів, що охоплюють суб'єктно-об'єктний аспект, включаючи його принципи, цілі, механізми, моделі, інструменти, рівні та притаманні йому якості.

2. публічне управління - це багатогранний процес реалізації цінностей громадянського суспільства через поєднання різних механізмів управління, інноваційних технологій та стратегічних ідей. На відміну від минулого, сила публічного управління не залежить виключно від прямого владного впливу, а значною мірою залежить від принципів, закладених у різних суб'єктах

управління, а також від норм і правил, розроблених і встановлених самим суспільством та його громадянськими інститутами. Таким чином, сучасна адміністративна модель покликана підвищити цінність громадянського суспільства і дати йому змогу діяти більш ефективно.

Розглядаючи основні характеристики системи публічного управління - це сукупність суб'єктів, об'єктів, цілей, функцій, принципів, методів, засобів, норм і механізмів, що забезпечують вирішення суспільних завдань і задоволення суспільних потреб [21, с. 24].

Основними характеристиками адміністративної системи є такі:

- публічність - ця система орієнтована на інтереси і потреби громадян, суспільства і держави. Динамічність - ця система постійно змінюється та адаптується до внутрішнього та зовнішнього середовища [212, с. 24];

- багаторівневність - адміністративна система складається з різних рівнів (центрального, регіонального та місцевого), кожен з яких має власні можливості, взаємодію та координацію; та

- багатовимірність - адміністративні системи охоплюють різні сфери суспільного життя (економічну, соціальну, політичну, культурну тощо) і використовують різні форми та моделі управління;

- складність - адміністративна система включає всю сукупність елементарних управлінських процесів (цілепокладання, планування, організація, координація, контроль тощо) та їх взаємозв'язки.

На думку Б. Мельниченка, наступна складова адміністративної моделі - управлінські цінності - це соціально значущі ідеї, принципи, норми та настанови, які визначають цілі, зміст, спрямованість і результати управлінської діяльності [129, с. 107].

На думку І. Аль-Атті, цінності державного управління бувають первинними (базовими) і вторинними (інструментальними), загальними (універсальними) і специфічними (локальними), стабільними і динамічними [2, с. 38].

А. Венгер до найважливіших цінностей державного управління відносить демократію, верховенство права, права людини, ефективність, прозорість, відповідальність і партнерство.

Крім того, до основних цінностей державного управління належать: повага до прав людини, прозорість, відповідальність, участь громадян, ефективність, інновації та постійне вдосконалення, справедливість і рівність, а також суспільна довіра.

Таким чином, адміністративні цінності - це переконання, що лежать в основі прийняття рішень і поведінки в державному управлінні. Адміністративні цінності визначають, як державні службовці повинні діяти та взаємодіяти з громадянами, бізнесом та іншими зацікавленими сторонами.

Важливими компонентами моделі державного управління є механізми взаємодії між державними адміністраторами та громадянами, включаючи механізми громадського контролю, механізми участі, механізми краудсорсингу та інформаційно-комунікаційні механізми.

Наступними ключовими поняттями для розгляду в рамках цього дослідження є «громадськість», «громадянське суспільство» та «інститути громадянського суспільства».

У 2014 році, під час Революції Гідності, Україна пережила значну трансформацію громадянського суспільства. Зокрема, змінилося ставлення громадян до влади та їхня готовність до діалогу з владою у легітимний спосіб. Ця зміна відображена в риторичі, яка використовується при донесенні вимог до влади. Зокрема, з'явилися заклики до нових форм співпраці між державою та громадянами, які наголошують на рівності, відкритості, партнерстві, повазі до людської гідності та захисті основних громадянських прав.

До видатних представників концепції громадянського суспільства належать А. Грамші [32], Ю. Габермас [29], Г. Гегель [33; 34], Д. Локк [120], Т. Пейн [155], А. Сміт [220] та А. Токвіль [228].

З появою нових соціальних рухів та громадських ініціатив громадянське суспільство в майбутньому зазнає трансформації. Це вже буде не просто теорія, а важлива сполучна ланка між державою і людиною, що поєднує в собі як публічні, так і приватні інтереси.

В. Ковальчук пропонує розуміти громадянське суспільство як форму людського суспільства, що ставить на перший план особистість, забезпечує реалізацію різноманітних інтересів, потреб, основних прав і свобод індивідів переважно поза сферою діяльності держави та виробляє механізми контролю за діяльністю держави [87, с. 130]. Незважаючи на певну однобічність у трактуванні громадянського суспільства, таке формулювання підкреслює його сутність, в основі якої лежить особистість, головними цілями якої є самовдосконалення та творення.

Система діалогу між суспільством і владою значною мірою визначається політичними партіями, групами інтересів та групами тиску. Ці політичні посередники перебувають на передньому краї впливу.

З усіх громадських організацій політичні партії називають «найбільш політичними». Вони вважаються невід'ємною частиною політичної структури демократичних суспільств [37, с. 91].

Важливою функцією політичних партій є політична соціалізація громадян, яка полягає у прищепленні громадянам відповідних якостей та навичок участі у владних відносинах. Політичні партії захищають своїх виборців, інтерпретуючи основні політичні конфлікти та шляхи їх подолання у спосіб, зрозумілий широкому загалу. Важливими функціями політичних партій є представництво в державних установах, розробка ідеологічних доктрин, програм суспільного розвитку, а також підготовка, визнання і просування еліт і лідерів на виборах, тим самим легітимізуючи їхній статус [37, с. 95]. З огляду на важливу роль політичних партій у взаємодії держави і суспільства, наявність розвиненої партійної системи є невід'ємною умовою існування демократичної держави.

Групи інтересів вважаються найважливішими інститутами політичного посередництва та важливими складовими системи взаємодії держави і суспільства.

Добровільні об'єднання, сформовані або покликані виражати і захищати свої інтереси у відносинах з політичними інститутами, визначають групи інтересів. Ці групи об'єднують людей на основі спільних інтересів і потреб у таких сферах, як робота, побут, культура і духовність, і мають багато впливових ресурсів, включаючи членство, організацію, інформацію, компетентний персонал і фінанси. На відміну від політичних партій, ці групи не прагнуть політичної чи адміністративної влади, а скоріше працюють над тим, щоб впливати на політичну владу з метою гарантування своїх конкретних інтересів [211, с. 90].

Як посередники між населенням і владою, політичні групи представляють інтереси соціальних, національних, регіональних та інших груп і діють як колективні зусилля своїх членів.

Групи тиску відіграють унікальну роль серед різних груп інтересів. Витоки терміну «група тиску» можна простежити до середини 20-х років у США. Дослідження діяльності таких груп розпочалися у 1928-1929 роках, коли Д. Трумен розмежував «групи інтересів» і «групи тиску». Він стверджував, що групи інтересів перетворюються на групи тиску, коли колективні інтереси певної групи вимагають сміливих рішень і вдаються до різних засобів для їх реалізації [289, р. 95].

Сьогодні до груп тиску відносять різні групи. Ці групи можуть бути нестабільними або мати циклічні інтереси, а можуть мати стабільні інтереси, які не є офіційно визнаними або формалізованими. Ці групи не прагнуть здобути владу, а намагаються впливати на рішення, що приймаються на їхню користь. Групи тиску, як правило, не мають налагодженої регулярної або легальної взаємодії з владою. Замість цього вони покладаються на опосередкований вплив через особисті, фінансові та економічні зв'язки [211, с. 95].

Найвідомішою формою діяльності груп тиску є лобіювання. Відомо, що термін «лобі» використовувався в 16 столітті для позначення монастирських прогулянок. Пізніше цей термін почали використовувати для позначення коридорів у британській Палаті громад.

У США «лобіювання» вперше стало асоціюватися з купівлею голосів у Конгресі наприкінці минулого століття і набуло політичного забарвлення. Натомість у Великій Британії така діяльність вважалася аморальною, тому термін закріпився лише у 20 столітті і згодом поширився на інші країни [143, с. 51]. Лобіювання - це специфічна діяльність, що здійснюється групами, які прагнуть захистити свої соціальні, фінансові та політичні інтереси через комунікацію з державними установами, органами виконавчої та законодавчої влади [241, с. 22]. Такі лобістські групи можуть проявляти себе в різних формах, таких як комісії, бюро, ради та комітети, які створюються при урядових або законодавчих органах. Основна мета цих органів - забезпечити, щоб приватні інтереси груп і організацій, таких як професіонали, бізнес і соціальні політики, були відображені в нормативних актах і рішеннях, беручи до уваги суспільні інтереси.

Дослідники виділяють два типи лобіювання. А саме, корпоративний лобізм, який спрямований на великі організації та їхні цілі, та лобізм «завойовника», який прагне створити нові сфери та змінити правила і статус [15, с. 90].

Оскільки профспілки діють як у політичній, так і в економічній сферах, їхня специфічна унікальність робить їх унікальними інститутами громадянського суспільства.

Електронні ЗМІ, інтернет-видання, радіо та інформаційно-комунікаційні мережі визнаються інститутами громадянського суспільства частиною інформаційної сфери, яка також включає друковані ЗМІ.

На думку більшості дослідників, взаємодія з державними інституціями найкраще відбувається через зв'язки з неприбутковими організаціями (НУО), і це стосується також різних аспектів громадянського суспільства.

У сучасній науці виділяють три сектори громадянського суспільства (публічний, комерційний та неприбутковий). Багато експертів стверджують, що неприбуткові організації більш ефективно, ніж держава, захищають інтереси громадян. У цьому сенсі неприбуткові організації перетинаються з певними функціями держави та муніципалітетів, але не мають таких функцій, їх називають неурядовими організаціями.

На закінчення можна сказати, що система громадянського суспільства є невід'ємною складовою системи взаємодії державних інститутів і суспільства в цілому. Важливе місце в цій системі займає діяльність окремих громадян, право на участь в управлінні державою і захист своїх прав та інтересів.

Цивілізована діяльність цих інститутів знаходиться тільки на стадії становлення. Основною метою їх розвитку є створення реального механізму взаємодії адміністративних органів та інститутів громадянського суспільства, перехід від декларативних норм до ефективних систем.

Інститут громадянського суспільства часто називають "громадянином", але не слід ототожнювати його з широкою громадськістю, оскільки це більш широкий термін, ніж термін "інститут громадянського суспільства" [141, С.38].

Поняття "публічний" є усталеною категорією в міжнародно-правових актах. Крім того, це поняття вже давно увійшло в офіційний простір України і широко використовується для позначення об'єктів, які впливають на прийняття внутрішньодержавних правових актів, зокрема нормативно-правових актів.

У науковій літературі розкривається поняття "громадськість" і визначається як передова частина, просунуте коло суспільства [46]. А. Крупник зазначає, що громадськість є соціально активною частиною суспільства і добровільно бере участь у суспільно-політичному житті [70, С.123].

На наш погляд, В.Нестерович пропонує найбільш вдале визначення терміна "публічний". Звичайні громадяни-це організовані фізичні особи та приватні юридичні особи, які готові брати участь у створенні та узгодженні правових норм з державними інститутами. Крім того, вони стежать за дотриманням цих правил для захисту своїх прав, свобод і правомірної поведінки [141, С.91].

Активна участь громадян має вирішальне значення для державного управління в Україні. Це пов'язано з тим, що вона веде до розвитку динамічних організацій громадянського суспільства, які можуть ефективно втручатися в процес прийняття адміністративних рішень, що суперечать суспільним інтересам. Відновлення довіри до держави є першочерговим завданням, але це багатогранне і складне завдання. Значною перешкодою є те, що відновлення довіри не залежить виключно від урядових ініціатив та державних інституцій. Громадяни України також мають бути більш залученими до політичного процесу. Це пов'язано з тим, що державні службовці та політичні лідери не можуть робити все самотужки. Громадяни повинні бути більш активними, проявляти зацікавленість та брати участь в обговоренні урядових рішень, діяльності та службовців. Ці дії, безумовно, є важливими і невідкладними.

1.2.Суспільство та органи публічної влади: сутність та форми взаємодії

Протягом багатьох років модель взаємовідносин між урядом і суспільством України базувалася на принципах. Держава є представником інтересів суспільства. Як результат, відносини між урядом та громадянами не обговорювались до початку 20-х років 90 століття. До тих пір, поки не була реформована політична система і не була створена нова адміністративна система. Під час цього перехідного періоду реальної взаємодії між двома сторонами не було, оскільки соціально-політична система все ще розвивалася, економіка переходила на ринкові принципи і формувалося громадянське

суспільство, яке повинно було функціонувати для забезпечення зворотного зв'язку і полегшення взаємодії з урядом.

До кінця 20 століття патерналізм був домінуючою моделлю відносин між суспільством і державою. Однак цей підхід виявився неефективним, дорогим та нечутливим до мінливих потреб та бажань громадян у сучасну демократичну та інформаційну епоху. Оскільки люди все більше прагнуть брати участь у громадських справах, швидко отримувати доступ до державних послуг та зручної інформації, стара модель більше не відповідає сучасним тенденціям. З'ясувалося, що. Ці зміни частково були викликані новою державною політикою в галузі інформатизації.

Динамічний розвиток інститутів державного управління є необхідною відповіддю на сучасні виклики. Економічні, соціальні, політичні та екологічні явища змушують шукати та впроваджувати нові способи управління суспільством і державою. Охоплення цієї сфери має вирішальне значення для процвітання національних і місцевих систем управління.

У найзагальнішому вигляді цей процес має тенденцію до зміщення акцентів публічного управління з держави (її інститутів та представників) як суб'єкта управління на населення або окремі групи населення як об'єкти управління, залучення останніх до процесу вироблення, ухвалення та реалізації рішень. До засобів залучення можна віднести принцип прозорості, партисипації (залучення громадськості, самих громадян, до технологій управлінського впливу), створення нових інститутів для представлення інтересів певних груп чи прошарків суспільства та інші прийоми [1, с. 36].

Оскільки взаємодія є досить широким і складним поняттям, не дивно, що існує багато різних визначень. Одні автори трактують її як процес узгодження та взаємного врахування різних соціальних інтересів [6], інші - як взаємообумовлений процес, за допомогою якого одна соціальна група впливає на іншу [25, с. 18], треті - як керований процес у реалізації [31, с. 67], а ще один

автор трактує його як об'єднання зусиль взаємодіючих сторін для вирішення конкретного завдання, організацію спільних дій [49, с. 49].

Протягом усього розвитку наукової думки дослідників цікавило питання взаємовідносин між суспільством і державою. Держава є особливим інститутом, значною мірою автономним від суспільства і здатним функціонувати як основна система управління. Теорії взаємодії суспільства і держави можна поділити на дві групи:

1. Теорія конфлікту: припускає, що інтереси держави і суспільства часто перебувають у конфлікті. Держава, з її переважаючими ресурсами та організаційною владою, зазвичай відіграє примусову та домінуючу роль. Ця динаміка часто відображається в політичному житті, де можуть виникати тоталітарні або авторитарні режими. Комунікація також може бути об'єктом цензури, придушення свободи інформації, державного контролю над засобами масової інформації, пропагандистськими та підбурювальними агенціями. У таких суспільствах комунікація має тенденцію бути односторонньою або монологічною.

2. Теорія співпраці: стверджує, що інтереси суспільства і держави збігаються. Іншими словами, держава виступає засобом вираження та координації інтересів різних соціальних груп, що досягається за допомогою двосторонньої інтерактивної комунікації. За такого сценарію держава враховує вимоги суспільства, а також привілейованих класів і реагує на виклики суспільства. Важливо, що «співпраця» має широке визначення і визнає можливість для певних політичних акторів вступати в конфлікт. Тому до групи теорій співпраці належать також плюралістичні теорії, в яких держава виступає посередником у вирішенні конфліктів між групами інтересів.

На практиці різні моделі та форми взаємодії держави і суспільства реалізуються двома протилежними крайнощами цих двох підходів. Посилення державної влади не обов'язково призводить до обмеження громадянського

суспільства та індивідуальних свобод. Дихотомія між державою і суспільством стає очевидною, коли держава стає схожою на корпорацію, відірвану від суспільства, якому вона повинна служити. Науковці зазначають, що існують три чіткі стадії взаємодії між державою та громадянами. Це кооптація, репресія та легітимація [161, с. 47].

Склад суспільства можна поділити на три групи: інсайдери - елітна група, яка утримує владу; аутсайдери, які протистоять інсайдерам; і виборці, які складають широкі верстви населення. Кооптація, з точки зору комунікації, передбачає отримання зворотного зв'язку від суспільства через різні формальні та неформальні канали, ініційовані державною владою. Сюди відносяться підконтрольні громадські рухи та об'єднання. Однак слід зазначити, що це не стосується демократизації. Це пов'язано з тим, що усталені форми взаємодії не мають автономії і залежать від держави у своєму існуванні. Однак вони можуть відстежувати суспільні настрої. З іншого боку, репресії - це стратегія комунікативної взаємодії, яка включає цензуру, обмеження інформаційних прав і свобод та покарання за порушення обмежень. Метою репресій є обмеження інакомислення та запобігання поширенню протилежних і небезпечних ідей і думок. Мета легалізації збігається з метою репресій, але різниця між цими двома стратегіями полягає в їхніх методах.

Таким чином, коли ми говоримо про взаємодію між державною владою та громадянами, ми маємо на увазі наступних акторів: державні інституції, організації громадянського суспільства, асоціації та групи інтересів, засоби масової інформації та окремих громадян. Засоби масової інформації включені до цього переліку тому, що вони є потужним засобом впливу на громадську думку, а отже, одним із важелів політичної влади. Залежно від характеру поширення інформації та її доступності в соціальній системі в цілому, залучення акторів до процесу прийняття рішень, врахування різних думок та інтересів, а також типу

взаємодії між акторами, концепцію взаємодії можна класифікувати наступним чином:

1. домінуюча держава, підконтрольні державі засоби масової інформації та доступ до прийняття рішень, наданий асоціаціям та групам інтересів, але не окремим громадянам (за винятком виборчих механізмів). Ці поняття включають електоральну демократію;

2. групи інтересів відіграють важливу роль у політичному житті, а їхня конкуренція та співпраця домінують у політичному процесі.

Держава функціонує як неупереджений «арбітр», що сприяє досягненню консенсусу, або як незалежна група інтересів. Громадяни можуть бути або пасивними спостерігачами, як в елітаризмі Шумпетера, неокорпоративізмі Шмітттера та плюралізмі Даля, або вони можуть утворювати асоціації та брати участь у політичному процесі, як в деліберативній демократії Габермаса та громадянській демократії Лейпхарда.

3. участь громадян у політичному процесі та прийнятті рішень є важливим аспектом демократії. Ця участь відбувається за допомогою різних засобів, включаючи вільні асоціації, групи за інтересами та незалежні засоби масової інформації.

Громадянське суспільство має значний вплив на функціонування державного управління. Основними сферами впливу є наступні:

1. вимоги та дії (скарги, пропозиції, клопотання) щодо захисту прав і свобод громадян та їх об'єднань, закріплених Конституцією України та міжнародно-правовими документами. Такі дії можуть бути ініційовані як окремими громадянами, так і організаціями громадянського суспільства, причому і ті, і інші можуть мати значний вплив.

2. участь громадян та організацій громадянського суспільства є важливою в різних видах діяльності державної служби. Це включає формування та повсякденну роботу департаментів, необхідність прозорого та відкритого

управління, а також моніторинг та нагляд за державними службами. Участь громадян та організацій також необхідна у підготовці та проведенні виборів.

3. участь у демонстраціях, мітингах і страйках, а також у протестних рухах, пов'язаних з корупцією, бюрократією та іншими аспектами діяльності державної служби

4. різні групи тиску, що здійснюють вплив на державні структури з метою досягнення конкретних рішень, які відповідають їхнім інтересам

5. захист громадянами та пов'язаними з ними організаціями законних прав посадових осіб, у тому числі державних службовців.

Основним способом впливу суспільства на державне управління є легально функціонуючі політичні інститути. Учасники цієї системи визнаються державою і можуть здійснювати вплив легальними засобами.

Вплив суспільства на публічну адміністрацію здійснюється також через існування неформальних організацій - груп, які мають на меті чинити тиск на владу, лобювати власні інтереси та досягати поставлених цілей. Ці групи мають значний вплив на процес прийняття рішень, у тому числі в державних структурах, включаючи парламенти, фракції, законодавців та державних службовців, які виконують політичні місії. При інтерпретації та виконанні цих місій державні службовці зазнають тиску та впливу з боку окремих осіб та груп громадянського суспільства, які зацікавлені у прийнятті певних адміністративних рішень.

Встановлення взаємної довіри між державою та суспільством не може бути досягнуто, якщо громадськість не буде знати про походження та легітимність державних рішень.

У зв'язку з цим актуальною залишається науково-практична проблема пошуку оптимальної форми взаємодії між адміністративними органами та громадянами.

Характер взаємодії між індивідами може набувати різних форм, залежно від їхніх політичних переконань, поведінки та ступеня залученості [20, с. 130]. Співпраця є однією з таких форм, коли люди працюють разом для досягнення спільної мети та активно підтримують один одного. Конфлікт, з іншого боку, - це коли люди чинять опір один одному. Уникнення взаємодії - це ще одна форма, коли одна сторона вирішує не брати участь, а інша прагне досягти особистих або спільних цілей. Політична взаємодія може також включати односпрямовану взаємодію, коли одна сторона заважає досягненню цілей іншої сторони, а інша сторона уникає взаємодії з іншою стороною.

Аналіз взаємовідносин між органами державної влади та громадянами дозволяє виокремити різні форми взаємодії як такі, що мають особливі пріоритети. Ці форми відрізняються не тільки своїми унікальними характеристиками, але й специфічними проблемами, які виникають при їх реалізації в процесі розвитку та управління державними органами.

Оцінюючи практичні форми взаємодії публічної адміністрації з громадянами, важливо визнати важливість контактів між представниками публічної адміністрації та лідерами громадських об'єднань, організацій, суспільно-політичних рухів, релігійних груп тощо. Цей особливий тип взаємодії є пріоритетним у сфері державного управління через його системність.

Історичні норми референдної демократії також вплинули на інші традиційні методи взаємодії між публічною адміністрацією та громадянами. Одним із них є опитування громадської думки, які зазвичай називають «референдумами», що використовуються для оцінки рішень державних службовців та органів місцевого самоврядування. Референдуми використовуються в різних формах протягом тривалого часу, але їхня ефективність у межах країни є обмеженою та добровільною. Вони застосовуються переважно на місцевому рівні і мають лише дорадчий характер, слугуючи для донесення вимог громадської думки до адміністративних органів.

Варто зазначити, що вищезазначені взаємодії стосуються переважно безпосереднього спілкування між громадянами або їхніми представниками та адміністративно-управлінськими суб'єктами. У країні глибоко вкорінені в політичній культурі колективістські цінності, які сприяють стабільній перевазі спільноти над індивідуалізмом. У зв'язку з цим особливо важливу роль відіграють правові та організаційні методи взаємодії адміністративних органів з громадськими групами, об'єднаннями та спільнотами.

До них належать зустрічі з громадянами, громадські слухання, управлінські консультації, доступ громадськості до експертизи, переговори та медіація, громадські та суспільно-політичні спілки, асоціації та профспілкові з'їзди.

Оцінка змісту різних варіантів комунікації між владою та громадянами в сучасній Україні свідчить про зростання імітації та використання фіктивних форм взаємодії між державою та громадянами.

Зазначається, що публічні збори створюють враження «участі», але не відображають справжньої «залученості» до управління. Скликання зборів, конференцій (у тому числі представницьких) та асамблей не завжди є ефективним засобом забезпечення реального впливу громадськості на рішення органів влади. Цьому сприяє кілька факторів. До них відносяться неадекватні політичні та правові механізми реагування на проблеми громадян, проблеми з точним представленням поглядів різних громад через громадських активістів, а також тенденція місцевих лідерів надавати перевагу лояльності до залежних від влади категорій та груп, а не справжній участі громадян [25, с. 47].

Практика управлінського консультування наразі переживає процес реформування, спрямований на сприяння демократизації. Однак виклик полягає у виборі найбільш ефективних методів управлінського консультування. Одним з можливих рішень є створення консультативно-дорадчих органів при органах державного управління, які взаємодіють з інститутами громадянського суспільства. Такий підхід є ефективним у досягненні бажаних результатів:

- створення робочих груп для співпраці з організаціями громадянського суспільства;

- важливим моментом є інтеграція представників організацій громадянського суспільства до складу консультативно-дорадчих рад при органах державної виконавчої влади;

- створення громадських рад для моніторингу виконання цільових програм;

- забезпечення доступу неприбуткових організацій до конкурсних процедур використання бюджетних коштів та пов'язаних з цим питань.

Консультативно-дорадчі органи також можуть бути запроваджені при адміністративних органах. Консультативні ради надають рекомендації з конкретних питань, охоплюючи широкий спектр груп населення та забезпечуючи повне представництво.

Практика громадської експертизи набуває все більшого значення в організаційно-правових структурах, які дозволяють громадянам брати участь в державному управлінні. Це стосується і перегляду адміністративних рішень. Екологічна корпорація має право призначати представників для участі в національних екологічних експертизах, проводити громадські екологічні експертизи (які стають обов'язковими після схвалення суб'єктом національної експертизи), вимагати призначення національної екологічної експертизи тощо.

Останнім часом набула поширення практика проведення незалежних експертиз законопроектів за участю організацій громадянського суспільства.

З метою демократизації участі громадян в державному управлінні в Україні необхідно запроваджувати нові методи публічних консультацій між органами державної влади та організаціями громадянського суспільства. Це передбачає створення механізмів підготовки проектів законів та інших видів рішень, що супроводжуються вивченням громадської думки та експертизою. Рекомендується, щоб усі суспільно значущі рішення, які приймаються адміністративними органами, проходили процес публічного обговорення із

застосуванням громадської експертизи та вивченням громадської (експертної) думки. Наукова спільнота визнає, що найбільш об'єктивним засобом оцінки управлінських рішень є здійснення експертизи через незалежні саморегульвні організації, центри та інститути.

Вкрай важливо, щоб усі питання, які стосуються якості життя громадян, такі як екологія, охорона здоров'я, соціальна допомога та підтримка, особиста безпека, були предметом громадського контролю. З цією метою обов'язковим є включення громадської експертизи до всіх нормативно-правових актів у сфері соціального права.

Адміністративні органи мають такі обов'язки:

- інформувати громадян про підготовку проектів рішень такого роду. Інформувати громадян про підготовку таких проектів рішень;
- громадська експертиза;
- інформування громадян про рішення, прийняті за результатами експертних висновків та експертних рекомендацій.

Переговори та медіація Діяльність органів виконавчої влади включає низку чутливих питань, які потребують переговорів та медіації. До таких незручних питань належать війна, безробіття, бідність, поширення соціальних хвороб, наркоманії та ВІЛ/СНІДу.

Державні органи, відповідальні за адміністрування, аналізують звернення громадян, приймають рішення та сприяють організації необхідних зборів, мітингів, акцій протесту та інших публічних зібрань. Такі публічні заходи організовуються як на підтримку, так і проти рішень та дій органів публічної адміністрації.

Державні інституції розробили правові інструменти та стратегії, які слугують двом цілям. По-перше, гарантувати право громадян на проведення публічних зібрань як засобу вираження своїх поглядів і вимог. По-друге,

запобігти незаконним діям та порушенням громадського порядку під час таких заходів.

Адміністративні органи мають природний інтерес у з'ясуванні вимог, інтересів та думок громадян, незалежно від їхньої позиції з цього питання. Таке з'ясування завжди є корисним для громадян.

Відповідно до Конституції, публічні заходи, організовані громадянами, підлягають належній увазі [99]. Закони, що регулюють ці заходи, повинні бути чітко визначені та застосовуватися.

Форми підтримки державного управління повинні включати з'їзди громадських об'єднань, професійних організацій та профспілок. Ці з'їзди слугують засобом збору та консолідації громадської думки, в тому числі думки щодо адміністративних рішень та дій. На цих з'їздах формулюються конкретні положення та рекомендації, які подаються на розгляд виконавчої влади.

Важливо визнати різні типи комунікації, що відбуваються між органами державної влади та громадськістю, які часто ініціюються громадськістю. Таким чином, одним з найважливіших інструментів громадянського суспільства є ініціатива громадян, як окремих осіб, так і груп. По суті, громадяни виконують свої громадянські обов'язки, беручи активну, відповідальну та незалежну участь у суспільних процесах, тим самим реалізуючи свій статус громадянського суспільства та беручи участь в управлінні як суспільством, так і державою.

Громадянська участь проявляється в різних контекстах, починаючи від політичних рухів і закінчуючи ініціативами місцевого розвитку. Громадянська участь також характеризується безкорисливим підходом до серйозних соціальних проблем [233, с. 24]. Важливим фактором заохочення громадянської участі є поєднання інтелектуальної та орієнтованої на дії участі, що сприяє розвитку соціальних і політичних зв'язків у громаді. Через взаємодію люди сприймають себе як невід'ємну частину громади, тим самим посилюючи громадянську участь. Громадянська участь виступає інструментом просування

демократичних цінностей, таких як рівність та реагування. Можна також сказати, що громадянська участь сприяє накопиченню соціального капіталу. Соціальний капітал - це ресурси, які окремі особи та групи отримують від своїх мереж взаємного знайомства, визнання та співпраці. Метою політичної участі є заохочення людей до дій у процесі прийняття державних рішень.

Громадянська участь виступає каталізатором соціальної участі і є формою соціальної дії, спрямованої на досягнення суспільних благ. Вона є фундаментальним аспектом громадянського суспільства і проявом раціональної та цілеспрямованої поведінки людей з урахуванням різних факторів, таких як встановлені норми і правила, розвиток соціальних інститутів і модні тенденції, а також технологічний прогрес. М. Бондаренко стверджує, що запровадження нових видів участі призвело до того, що добровільний громадянин стверджує, що простір для дій розширився [19]. Поява Інтернету та віртуальної реальності призвела до

Інтернету та віртуальної реальності призвела до створення нових форм громадянської участі та розмежування реальної та онлайн соціально-політичної діяльності. В Україні обидва сектори розвивалися однаково протягом тривалого періоду часу, але останнім часом, із поступовим зростанням популярності Інтернету, громадянська участь у реальному житті зменшилася.

Інклюзивна участь громадян вимагає, щоб інтереси всіх верств суспільства були визнані та представлені в політичному процесі, а також щоб ці верстви беззаперечно враховувалися в політичному процесі. Також необхідно, щоб громадяни брали активну участь в обговоренні та формуванні політичних, соціально-економічних і культурних програм та ініціатив.

На думку С. Кліфта, е-демократія - це використання інтернет-технологій для розширення громадянських свобод і надання можливості громадянам брати участь у дискусіях незалежно від їхнього соціального статусу чи місцезнаходження [263]. Дослідники розглядають е-демократію не як нову

революційну форму демократії, а як технологічний прогрес, який може посилити поточні демократичні процеси. Аналогічно, А. Гронлунд розглядає визначення «е-демократії» наступним чином

Визначення «е-демократії», як правило, зосереджується переважно на технологічних аспектах, а не на демократизації політичного процесу або модернізації інститутів [67, с. 19]. Ключові ознаки та характеристики викладені в роботі К. Ріллі та М. Лоу:

- різноманітність каналів комунікації та обміну;
- партнерство між державою та громадянським суспільством;
- підвищення суб'єктивного усвідомлення того, що означає бути громадянином для кожного учасника публічних дискусій;
- підвищення громадянської обізнаності та грамотності через інформацію, освітні матеріали та дискусії;
- прозорий діалог між державою та групами громадянського суспільства;
- громадська модерація онлайн-дискусій відповідно до загальноприйнятих етичних стандартів [282].

Ключовою вимогою для розвитку е-демократії є необмежений і справедливий доступ до інформації для всіх громадян у поєднанні з відкритістю з боку органів державного управління та інститутів громадянського суспільства. Сучасні технологічні можливості дозволяють повною мірою реалізувати цю ідею, але втілення ідеалу е-демократії залежить не лише від технологічних чинників, а й від соціально-політичної ситуації та особливостей кожної конкретної політичної системи.

Говорячи про взаємодію між органами державної влади та громадянами через Інтернет, важливо визнати, що цей процес передбачає комунікацію між державними структурами та конкретними особами або групами в інституційному полі [19, с. 66]. Важливою складовою цієї комунікації є інфраструктура взаємодії, яка в першу чергу покликана оптимізувати процес і

зробити його більш зручним для обох сторін. У сфері влади та суспільства найбільш актуальними інфраструктурними рішеннями є системи електронного урядування та електронної демократії, які характеризуються центральним поняттям мережевого простору (ідеї «web 1.0», «web 2.0» та «web 3.0»). можна оцінювати відповідно до цієї концепції.

Після поглибленого дослідження впровадження інструментів електронного урядування А.Митько виділив п'ять основних напрямів взаємодії влади і суспільства в Інтернеті: 1. Інформаційно-комунікаційна; 2.Публічна; 3. Безпосередня взаємодія. 4. Іміджева. 5. Верифікована [131, с.22].

Поява наукових досліджень, присвячених вивченню прозорості влади, може розглядатися як форма професійного нагляду.

Держава відіграє важливу роль у моделі взаємодії з суспільством. По-перше, тому що вона відповідає за управління інтернет-інфраструктурою, а по-друге, тому що вона встановлює правові рамки взаємодії в інтернеті. А. Чедвік і К. Мей виділяють три типи демократичної взаємодії між громадянами і державою: 1) надання інформації громадянам, 2) можливість зворотного зв'язку для громадян і 3) надання державою можливості зворотного зв'язку з громадянами та 3) партнерство між державою та громадянами і залучення їх до політичного процесу [259].

Спостерігаються різні типи переходу від електронного урядування до електронної демократії, які можна визначити, розглядаючи ці типи як етапи демократизації взаємодії А. Чедвік та К. Мей класифікують моделі електронної демократії наступним чином: адміністративна, консультативна та партисипативна моделі [259]. модель [259].

Використання інформаційних технологій в державному управлінні є фундаментальним аспектом управлінської моделі. Ця модель спрямована на підвищення кількісної ефективності державних установ шляхом мінімізації бюрократичних процесів, зменшення розмірів державних установ та оптимізації

використання часу і ресурсів. Модель урядування не вимагає радикального перегляду існуючих державних функцій. Однак вона наголошує на інтеграції сучасних технологій для досягнення поставлених цілей. Держава поширює інформацію серед своїх громадян через інтернет, але користувачі інтернету розглядаються як пасивні одержувачі цієї інформації. Консультативна модель передбачає, що інформаційні технології слугують прямим засобом донесення громадськістю своїх поглядів до органів державної влади, без посередництва «груп інтересів», які можуть спотворювати повідомлення. Ця модель розглядає інформацію як цінний ресурс, який може покращити політичне управління, одночасно вирішуючи суспільні проблеми. Вона охоплює цілий ряд взаємодій, від базового збору інформації до квазі-дорадчої форм демократії. Консультативна модель розглядається як крок до реалізації повністю партисипативної демократії. Її різні форми включають онлайн-опитування та голосування з конкретних питань, щоб дати громадськості можливість висловитися у процесі прийняття рішень.

Партисипативна модель передбачає багатогранну та справедливу взаємодію між громадянами та урядом. В рамках партисипативної моделі інтерактивна взаємодія є ключовим елементом самої демократії. Форуми, групи за інтересами та віртуальні спільноти виступають основою для формування громадської думки та політичної участі, тим самим закладаючи підвалини для активного громадянського суспільства.

Хоча представлений сценарій може здатися демократичним на перший погляд, на практиці моделі взаємодії між органами державної влади та громадянами, як правило, є більш централізованими та негнучкими.

Електронна демократія передбачає участь громадян у спільному створенні та прийнятті рішень з соціальних і політичних питань. Вона також передбачає, що громадяни можуть піднімати питання для обговорення, пропонувати ініціативи та самоорганізовуватися за допомогою інтернет-інструментів.

Важливим аспектом взаємодії між органами державної влади та громадянами є просування інтернет-ініціатив між владою та громадянами. У таблиці 1.2 наведено приклади таких ініціатив, запропонованих органами державної влади.

Таблиця 1.2.

Інструменти взаємодії в мережі «Інтернет» ініційовані органами публічного управління [224]

Офлайн взаємодія	Онлайн аналог	Контактна група
Громадські приймальні	Електронні приймальні: прийом листів, скарг, пропозицій, петицій через офіційні сайти, форми зворотного зв'язку і в соціальних мережах.	Населення
Висвітлення в ЗМІ прийнятих рішень	Публікація новин на офіційних сторінках, розсилка прес-релізів; публікація відкритих даних соц. мережах	ЗМІ, широкі верстви населення
Збори, публічні обговорення	Форуми, прями інтернет-трансляції з можливістю інтерактивної участі	ЗМІ, широкі верстви населення, господарючі суб'єкти
Прийом листів, скарг, пропозицій і т. д.	Електронні петиції, прийом листів, скарг, пропозицій через офіційні сайти	Населення, громадські організації, місцеве самоврядування, господарючі суб'єкти
Опитування, референдуми, голосування	Онлайн голосування через офіційні системи	Населення, громадські організації
Масові заходи	Онлайн флешмоби, відео трансляції масових заходів	Населення, громадські організації
Звернення керівництва	Публікації текстових або мультимедійних звернень на офіційних сайтах або в соціальних мережах	ЗМІ, населення
Прямі телефонні лінії	Онлайн-конференції, онлайн спілкування через соціальні мережі	Населення, ЗМІ

Надання державних послуг	Надання державних послуг через інтернет-портал	Всі контактні групи
--------------------------	--	---------------------

Перша включає всі офіційно регульовані форми участі, а друга - добровільні онлайн-спільноти та неформальну мережеву діяльність.

Коли органи державної влади спілкуються з громадянами через Інтернет, слід розрізняти три типи комунікації: комунікація «зверху-вниз», що складається з проєктів, ініційованих урядом для своїх громадян; комунікація «знизу-вгору», що включає проєкти, ініційовані громадянами та «горизонтальна комунікація, що включає обмін політичною інформацією між користувачами».

Досліджуючи відносини між державою та громадянським суспільством, Н.Гаєва виділяє три різні моделі взаємодії. Це «співпраця», коли вони працюють разом як партнери; «ігнорування», коли держава повністю ігнорує громадянське суспільство; і «конфронтація», коли вони активно конфліктують. Застосовуючи цю концептуальну схему до взаємодії в Інтернеті, можна визначити різні сценарії взаємодії держави та громадянського суспільства в Інтернеті:

- держава заохочує та ініціює практику онлайн взаємодії з суспільством;
- ігнорування інтернет-ініціатив та зниження пріоритетності завдань, пов'язаних з інформатизацією процесу взаємодії з суспільством;
- придушення громадських ініціатив; жорсткий державний контроль за інтернет-комунікацією [31, с. 71].

Враховуючи різні ситуації, можна виокремити три основні моделі взаємодії держави і суспільства в Інтернеті: державний контроль, партнерство держави і суспільства та нейтралітет держави.

Як видно з таблиці 1.3, «Громадянська ініціатива» охоплює всі заходи, організовані незалежними користувачами та організаціями громадянського суспільства, із залученням або без залучення органів державної влади.

Ця система дозволяє ґрунтовно оцінити рівень взаємодії органів державної влади та громадськості в мережі «Інтернет».

Інтернет». Вона може бути використана для порівняльних досліджень та ґрунтовного аналізу закономірностей суспільного розвитку.

Рівень розвитку громадянського суспільства є важливою детермінантою ефективності діяльності державних структур та наявності або відсутності традицій публічного управління. Це пов'язано з тим, що структури громадянського суспільства відповідають не лише за належне функціонування системи е-демократії, а й за висування ініціатив та привернення уваги до конкретних проблем. Крім того, політична система та позиція уряду щодо інтернету впливають на взаємодію між органами державної влади та громадянами в інтернеті. Таким чином, хоча технології мають потенціал для розвитку демократії, вони не гарантують ефективності відносин між державою та суспільством.

Таблиця 1.3.

Інструменти взаємодії в мережі «Інтернет» ініційовані громадськістю

[30]

Вид громадянської активності	Інтернет-технологія	Контактна аудиторія
Колективні звернення, петиції, відкриті листи, голосування	Сервіси збору підписів сервіси голосувань	Державні органи
Проблемні дискусії	Соціальні мережі, форуми	інтернет-користувачі, представники влади
Поширення контенту, інформування про проблему	Sharing, хештеги	інтернет-користувач

Роль громадян у державному управлінні в сучасному світі поступово змінюється. Нинішніми цілями досліджень у сфері державного управління є «розвиток» знань і методів, які сприяють сталому партнерству між державним

управлінням і громадянами. Метою участі громадян є надання гуманістичного виміру «технічним» функціям державного управління.

Ефективна співпраця між державним управлінням та громадськістю передбачає вдосконалення методів та інституцій, але залежить від базових інституційних вимог. Ці вимоги включають значний рівень демократичних свобод і прав, підкріплений послідовною державною стратегією, яка дозволяє громадянам самоорганізовуватися для захисту спільних цілей та інтересів.

1.3.Механізми взаємодії органів публічної влади з суспільством

Зазвичай механізм має одну вхідну ланку, яка отримує рух від двигуна, і одну вихідну ланку, яка з'єднана з виконавчим механізмом машини або напрямним принципом пристрою [48, с. 25].

Перенесення терміну «механізм» в інші науки пов'язують з ім'ям Г. Гегеля [34]. Гегель був першим, хто використав цей термін з філософської точки зору, а не як частину опису матеріальних об'єктів.

Цей механізм за своїм функціональним призначенням фактично є інститутом громадянського суспільства і виступає однією з найважливіших концептуальних ознак громадянського суспільства, а в широкому розумінні - основною формою участі громадськості в діяльності держави.

Беззаперечним є той факт, що публічне управління є важливим структурним елементом у правовому контексті для культурно розвиненої держави. Однак, оскільки цей механізм є невід'ємною частиною громадянського суспільства, не можна заперечувати, що він може ефективно функціонувати лише в рамках громадянського суспільства. Принцип обов'язкового громадського контролю є загально визнаним у міжнародній правовій системі як фундаментальний елемент демократичних суспільств.

На думку О. Новікова, під громадським контролем розуміють цілеспрямовану діяльність уповноважених організацій громадянського суспільства та окремих осіб, спрямовану на забезпечення відповідності діяльності державних суб'єктів нормативно-правовим вимогам. Виявлені відхилення потім виправляються шляхом звернення до уповноважених державних органів або шляхом висловлення громадської думки [146, с. 62].

У сучасній науковій літературі більшість дослідників сходяться на думці, що громадський контроль - це насамперед діяльність, яка здійснюється інститутами громадянського суспільства та окремими громадянами. З цієї точки зору його правомірно називати громадським контролем. Завданням громадського контролю є забезпечення дотримання адміністративними органами сучасних правових норм та усунення виявлених правопорушень.

Суб'єктами громадського контролю можуть бути як окремі громадяни, так і громадські об'єднання. Однак у своїй діяльності вони не мають жодних владних повноважень і змушені покладатися на відповідні державні органи та громадську думку. Слід зазначити, що адміністративні органи не можуть бути суб'єктами громадського контролю. З іншого боку, громадський контроль представляє безпосередні інтереси громадян, соціальних груп і державних органів у всіх сферах життя [136, с. 161].

Основною функцією громадського контролю є налагодження ефективної комунікації між суспільством і державою. Публічне управління відбувається через низку заходів, ініційованих громадянами з метою підвищення якості законодавчих актів, рішень та дій органів виконавчої влади. Успіх публічного управління залежить від успішного функціонування державних організацій, установ та органів влади. Крім того, вторинним завданням публічного управління є виявлення невідповідностей місцевого законодавства загальноприйнятим правовим нормам.

Державне управління має дві мети:

- захищати права, свободи та законні інтереси громадян у процесі державної діяльності;

- підтримувати нормативно встановлений механізм, який професійно підтримує здійснення державної влади на рівні, що відповідає потребам і волі суспільства, основним суб'єктом якого вона є, - народу [38, с. 45].

При визначенні підзвітності важливо не покладатися виключно на загальноприйняті уявлення про відповідальність. Необхідно також враховувати психологічне розуміння громадянських обов'язків, які поширюються як на тих, ким керують, так і на тих, ким керують у правовідносинах.

Для досягнення вищезазначених цілей дуже важливо встановити точне і чітке визначення завдань, покладених на органи публічного управління:

- Органи публічного управління можуть здійснювати нагляд за дотриманням нормативно-правових актів підконтрольними їм державними органами.

- Дотримання нормативно-правових актів державними органами є предметом їхнього контролю;

- Управлінські рішення, що стосуються організації державних органів та здійснення їх діяльності, підлягають перевірці на предмет їх адекватності.

- До компетенції керівництва належить дотримання заборон і приписів державних органів, а також дотримання державної дисципліни та забезпечення своєчасного і якісного виконання службових обов'язків.

- Важливим є також контроль за добором, розстановкою та професійним розвитком персоналу державних органів.

- Заходи контролю гарантують захист прав і свобод громадян, гарантованих законом.

Для процвітання демократії в будь-якій країні важливо визнати важливість систематичної системи громадського контролю. Громадський контроль може

бути складним, але він допомагає встановити продуктивні канали комунікації між органами влади та громадськістю і призводить до цінних зворотних зв'язків.

Під методами контролю розуміють засоби, за допомогою яких публічний суб'єкт контролю впливає на об'єкт контролю для досягнення заздалегідь визначеної мети. Цей вид впливу є однією з декількох функцій управління, а саме контролю з боку соціальних структур.

На відміну від контролю з боку держави, громадський контроль не має владних повноважень і здійснюється в більш демократичний спосіб. Його метою є захист законних інтересів, свобод і прав як громадян, так і організацій. Тому основним методом контролю в цьому контексті є автономія, яка перетворює громадян та громадські організації з об'єктів контролю на активних суб'єктів. У правовому полі громадяни та їхні об'єднання відповідають за моніторинг діяльності адміністративних органів та прийняття рішень за його результатами. Самоврядування ґрунтується на волі та розсуді громадян і громадських об'єднань, які вступають в управлінські відносини, але участь державних органів управління є обов'язковою [107, с. 113]. Метод самоврядування не є ні директивним, ні обов'язковим, а має характер ініціативи. Після здійснення контрольних заходів, як правило, звертаються до відповідних державних органів для подальших дій. Там, де використовується автономія, громадська думка відіграє важливу роль і слугує продовженням контрольної діяльності. Хоча це не прямий контроль, громадська думка є засобом примусу. Результати контрольної діяльності використовуються для формування громадської думки, яка може бути як позитивною, так і негативною. Громадська думка аналізується насамперед з моральної точки зору і займає позицію «за» або «проти» дій органів державної влади.

Громадський контроль має кілька особливостей. По-перше, він не має правового аспекту і не підлягає примусовому виконанню. Крім того,

адміністративні органи та громадськість не можуть бути залучені до цього процесу.

Ані адміністративні органи, ані громадськість не можуть бути залучені до цього процесу. Нарешті, громадський контроль здійснюється від імені громадськості та окремих громадян.

Публічне управління як система має кілька характеристик:

- Це форма управління суспільством та його окремими інститутами, яка інтегрує інтереси та потреби всіх членів суспільства в єдину управлінську волю.

- Його основною функцією є збалансування інтересів різних соціальних груп і запобігання конфлікту інтересів.

- це спосіб координації та об'єднання зусиль суспільства для вирішення нагальних проблем.

- об'єктивна сила, притаманна будь-якому суспільству та один з його основних інститутів [64, с. 113].

Громадський контроль повною мірою реалізується через конкретні форми контролю. Термін «форма нагляду» часто використовується в правовому контексті, проте ні в науковій, ні в практичній літературі немає єдиної думки щодо його точного формулювання та визначення.

Вираження зовнішнього контролю в поведінці суб'єкта, спрямовані на досягнення цілей контрольної діяльності, прийнято називати формами державного контролю. У науковій літературі немає єдиної думки щодо визначення та класифікації цих форм. Більшість авторів до них відносять перевірки, ревізії, заслуховування звітів, запити, вимоги, аналіз документів і звітів тощо [146, с. 64]. [146, с. 64].

Для повного розуміння процесу громадського контролю необхідно визнати його особливим видом процесуальної діяльності. Просторово-часова особливість цього явища зумовлює різні способи виокремлення стадій контролю.

Поглиблений аналіз показує, що в процесі контролю публічних інституцій за участю державних структур можна виокремити певні стадії:

- 1) нормативне встановлення стандартів функціонування адміністративних органів;
- 2) самоуправління об'єкта контролю; та
- 3) моніторинг стану підконтрольного об'єкта
- 4) корекція відхилень від встановлених стандартів
- 5) оцінка ефективності контролю.

Початковий етап державного управління можна визначити як встановлення стандартів функціонування об'єкта управління. Цей етап має дві мети. Перша - дати державним службовцям чітке уявлення про очікувану від них поведінку або, навпаки, про поведінку, яка вважається правопорушенням, що тягне за собою покарання. Друга - визначити обов'язки, які мають належати до компетенції контролюючого органу, і обмежити його втручання цими обов'язками.

Другим етапом процесу контролю є самоконтроль, коли адміністративний орган та його працівники добровільно дотримуються встановлених стандартів діяльності. Цей етап контролю вимагає від громадян самоконтролю, який ґрунтується на розумінні права, правовій культурі та позитивному відчутті правового обов'язку.

Ключовим етапом громадського контролю є моніторинг. Моніторинг - це безперервне спостереження за процесом з метою визначення того, чи досягає він бажаних результатів. Основним практичним призначенням моніторингу є надання інформації для публічного управління в різних сферах державного управління.

У нашому розумінні моніторинг як етап державного управління - це безперервний (або періодичний) процес перевірки, оцінки та прогнозування

поведінки державних службовців, а також оцінки виконання законодавства та законів у сферах їхньої відповідальності.

Для збору та аналізу даних використовуються різні методи громадського моніторингу, включаючи, але не обмежуючись ними, спостереження та активне залучення, опитування та дебати, посилення на відповідну статистику та вивчення публічної інформації про дії та звіти адміністративних органів.

Важливо, щоб усі суб'єкти, залучені до громадського моніторингу, інтегрували моніторинг як ключовий елемент своїх моніторингових процедур у майбутньому. Якісний моніторинг є основою для формулювання та реалізації коригувальних та відновлювальних заходів. Метою цього етапу є не лише визнання та усунення порушень прав і свобод громадян та організацій у сфері державного управління, але й заохочення до позитивних дій.

Завершальним етапом адміністрування є оцінка його ефективності. Таке оцінювання має на меті аналіз усіх сфер управлінської діяльності об'єкта публічного управління та їх оптимізацію (адміністративний контроль). По суті, це спроба керівництва публічної установи оцінити ефективність своїх контрольних заходів. Ефективність контролю може оцінюватися за різними критеріями, такими як результативність контролю, досягнення цілей контролю, рівень понесених витрат, якість контролю та задоволеність осіб, які підлягають контролю.

Для вирішення проблем, які ні суспільство, ні уряд не можуть вирішити самотужки, замість представницької демократії потрібен механізм взаємодії адміністративних органів з громадськістю. Бажання держави враховувати громадську думку - не єдиний фактор. У багатьох випадках держава не має інтелектуальних, інформаційних та інших ресурсів, необхідних для вирішення конкретних проблем. Натомість такі ресурси є в організацій громадянського суспільства, бізнесу та незалежних ЗМІ. Використання цих ресурсів для

вирішення важливих суспільних проблем відповідає довгостроковим інтересам як держави, так і суспільства.

Державне управління в інших країнах використовує механізми партисипації як складні системи, в яких уряд і громадяни взаємодіють за допомогою прозорих інструментів і механізмів. Однією з найважливіших тенденцій сучасного публічного управління є участь громадян у процесі прийняття рішень. У сервісній моделі державного управління ефективність залежить від задоволеності громадян результатами. Впроваджуючи партисипативні технології, адміністративні органи можуть враховувати думку населення для досягнення суспільно важливих результатів. В результаті громадяни можуть безпосередньо впливати на прийняття управлінських рішень та забезпечувати підзвітність.

До 2014 року використання механізмів партисипації в українському державному управлінні перебувало на стадії становлення. Тому в контексті вітчизняного державного управління механізми участі можна визначити як сукупність принципів, форм і методів, що використовуються органами державної влади для організації та розширення скоординованої взаємодії з громадянським суспільством (і бізнесом), спрямованої на сприяння відкритому обміну інформацією, активній участі громадян (у різні способи і форми) у формуванні та реалізації державних рішень, а також більш активній участі в антикорупційних стратегіях і нагляді за діяльністю адміністративних органів влади. Його можна визначити як сукупність принципів, форм і методів, що використовуються органами державної влади для організації та розширення їх скоординованої взаємодії з громадянським суспільством (і бізнесом) з метою сприяння більш активній участі в антикорупційних стратегіях і нагляді за діяльністю адміністративних органів.

В умовах реформування все більшої актуальності набуває питання зміцнення та розвитку партисипативних відносин між органами публічної влади

та громадськістю з метою створення ефективної адміністративної системи, яка б відповідала вимогам сьогодення.

Аналіз вітчизняних наукових джерел показує, що термін «механізми участі» використовується в низці дисциплін, зокрема в економіці, політології та праві, і що в кожній з них існує значна кількість визначень цього поняття.

Більшість економістів описують механізми партисипації з точки зору управління у сфері бізнесу. Цей механізм передбачає залучення працівників до управління компанією за допомогою різних методів участі. Ці методи включають участь персоналу на всіх рівнях організації у визначенні цілей компанії, прийнятті рішень, аналізі та вирішенні проблем. Вони також включають участь працівників у власності компанії-роботодавця, що сприяє формуванню у працівників почуття власності та підвищує їхню зацікавленість у результатах колективних зусиль [250, с. 21].

Розглядаючи краудсорсинг з адміністративної точки зору, деякі автори описують його як механізм участі, який розкриває творчий потенціал працівників і полегшує оцінку колективних зусиль. З їхньої точки зору, краудсорсинг передбачає залучення громадськості до розгляду проектів рішень органів державної влади, які впливають на добробут значної частини населення [56, с. 120].

Ми вважаємо, що краудсорсинг стрімко розвивається і зміцнюється в усьому світі та стає визнаним самостійним способом взаємодії між органами державної влади та громадськістю. Краудсорсинг сьогодні - це прийняття управлінських рішень з урахуванням суспільних настроїв, вирішення актуальних проблем та підвищення довіри громадян до органів державної влади.

Термін «краудсорсинг» (від англійського слова «crowd» - «натовп», «спільнота», «аутсорсинг») вперше в сучасній історії вжив журналіст Дж.Хоуї[74] у 2006 році. Він дає два визначення краудсорсингу:

1. передача роботи від працівників, призначених для виконання завдання, невизначеній, часто великій групі людей у формі відкритого конкурсу.

2. застосування принципів відкритого коду в інших сферах, окрім програмного забезпечення [73].

Краудсорсинг:

- колективне мислення, колективний інтелект. Використання інтелекту мільйонів людей для вирішення проблем будь-якої складності та характеру [85];

- залучення необмеженої кількості людей поза межами організації до роботи над будь-яким проектом на користь певної компанії [85];

- спроби залучити людей до обговорення та збору ідей [85];

- багато волонтерів, які вирішують суспільно важливі питання, часто координуючи свою діяльність за допомогою ІТ [85].

Концепція краудсорсингу ґрунтується на передумові залучення громадськості до вирішення завдання безоплатно або за символічну винагороду та надання їм можливості представити свої ідеї та рекомендації.

В основі концепції краудсорсингу лежить ідея про те, що громадськість має попередній контроль над адміністративними рішеннями, які впливають на велику кількість жителів країни або міста. Враховуючи громадську думку при прийнятті управлінських рішень, цей метод призводить до швидкого та ефективного вирішення всіх існуючих проблем і в кінцевому підсумку зміцнює довіру до органів державної влади [85].

Основними цілями використання краудсорсингу органами державної влади є: узгодження інтересів різних груп громадян з процесом прийняття державних рішень; підвищення довіри до органів державної влади та місцевого самоврядування та їх рішень; досягнення оптимальних результатів управління при мінімізації використання ресурсів; вирішення нагальних проблем та постановка цілей на перспективу надання неупередженої оцінки діяльності

державних органів; сприяння підвищенню якості життя та задоволеності населення.

Основними цілями використання краудсорсингу для громадян є підвищення якості життя, забезпечення відповідності урядових рішень цінностям, цілям і потребам громадян, розробка чітких орієнтирів для влади і суспільства та моніторинг їх виконання. Він також має на меті сприяти участі громадськості у прийнятті адміністративних рішень, встановити ефективний громадський контроль для запобігання нецільовому витрачання бюджетних коштів та сприяти створенню більш відкритих, прозорих, підзвітних та доступних державних установ. Цей підхід також фокусується на вільному обміні інформацією та наданні першокласних державних послуг.

Необхідність використання механізмів краудсорсингу в державному управлінні пов'язана з розвитком сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та поширенням соціальних мереж і різноманітних дискусійних онлайн-платформ.

Краудсорсингові практики дозволяють органам державної влади приймати більш обґрунтовані рішення щодо управління містами, регіонами та країнами. Це досягається завдяки наданню громадянам можливості вирішувати питання, що їх турбують, висловлювати свої думки, пропозиції та вимоги. Використання технології краудсорсингу є особливо ефективним для отримання зворотного зв'язку від громадян з метою вдосконалення нормативно-правових актів. Такий підхід дозволяє громадянам активніше долучатися до розробки проектів нормативно-правових актів, а не обмежуватися традиційною практикою коментування. Таким чином, громадяни можуть безпосередньо впливати на текст конкретного нормативно-правового акта.

Широке використання технологій краудсорсингу на всіх рівнях і етапах прийняття адміністративних рішень може використовувати переваги комунікаційних та інформаційних можливостей 21-го століття. Це може

підвищити прозорість, відкритість та підзвітність державного управління, водночас об'єднуючи громадськість для досягнення спільних цілей. Такий підхід створює умови для громадської ініціативи та сприяє налагодженню ефективних каналів комунікації з активними громадянами, які бажають зробити свій внесок у національний, регіональний та міський розвиток.

Сучасне визначення краудсорсингу, що базується на ІКТ та Інтернеті, можна розглядати як форму електронної участі громадян. Термінологія.

Термін «електронна участь» охоплює взаємодію між державними адміністраціями та громадянами за допомогою електронних технологій та «Інтернету».

Як правило, активні громадяни ініціюють таку взаємодію, намагаючись безпосередньо впливати на політичний процес. Крім того, важливо відзначити існування краудсорсингових платформ. Ці платформи пропонують учасникам можливість взаємодіяти з органами державної влади та вирішувати конкретні проблеми. Ці платформи дозволяють громадянам подавати різні типи запитів або «скарг». Враховуючи, що загальною метою цих проектів є покращення якості життя в конкретному районі чи місті, ці «скарги» можна розглядати як ідеї, які визначають, над чим потрібно працювати для досягнення цієї мети. В результаті необмежена кількість людей на таких платформах генерує ідеї для досягнення спільної мети, що свідчить про те, що такі платформи можна класифікувати як краудсорсинг.

Важливо підкреслити, що краудсорсинг у державному управлінні нерозривно пов'язаний з процесом прийняття публічних рішень та інтеграцією громадян у цей процес. Основною метою краудсорсингу є створення процесу прийняття рішень, в якому всі учасники проекту є активними учасниками. Прозорість цього процесу прийняття рішень закладена в самій природі краудсорсингу, яка вимагає відкритого запрошення від керівника проекту до всіх учасників і чіткої постановки завдань у прозорому і доступному середовищі.

Розвиток інформаційних технологій неминуче впливає на державне управління. Краудсорсинг став ефективним засобом переходу від вертикальних відносин між державою та її громадянами до більш горизонтальної взаємодії між акторами, створюючи таким чином комфортне середовище для зворотного зв'язку. Ця інтеграція технологій в системи управління контекстуалізується в політичній, соціокультурній та технологічній сферах. Ступінь впливу краудсорсингу на політичні процеси та адміністративні функції залежить від визначення цих функцій. Дослідниця Л. Нікітенко виділила кілька сфер застосування краудсорсингу в адміністративній системі. Зокрема, це ініціювання соціальних проектів, участь у предметній автономії, моніторинг якості рішень, прийнятих у минулому, та рекрутинг кандидатів у публічну владу.

Ми вважаємо, що до цього переліку можна було б додати й інші категорії. До цієї категорії можна віднести волонтерство, краудфандинг як форму краудсорсингу, ініціативи, спрямовані на пошук зниклих безвісти, краудсорсинговий досвід та безпосередню участь у політичному процесі, використання краудсорсингу для оцінювання та голосування з різних питань тощо. Нижче наведені деякі з ініціатив, які зараз реалізуються. Важливо звернути увагу на поточний процес краудсорсингу та розрізнити різні види краудсорсингу

Окрім розрізнення різних краудсорсингових платформ, важливо також порівнювати ці процедури з поточними краудсорсинговими ініціативами.

Краудсорсинг став дуже затребуваним інструментом у багатьох сферах людського життя. Його використання в державному управлінні демонструє його адаптивність для досягнення конкретних цілей. Це підтверджується численними прикладами використання краудсорсингу на різних рівнях влади. Однак, незважаючи на його популярність, органи державної влади ще не реалізували весь його продуктивний потенціал. Це пов'язано насамперед з тим, що потенціал та обмеження цієї технології досі не були належним чином досліджені. Тому в

майбутньому є можливість вивести краудсорсинг на новий рівень, дослідивши його повний потенціал.

Наступним механізмом взаємодії між органами державної влади та громадянами ми бачимо інформаційно-комунікаційний. На відміну від попередніх механізмів, він недостатньо описаний у науковій літературі, що дає нам можливість запропонувати його основні складові.

Оскільки цей механізм доступний переважно адміністративним органам, то саме вони є його суб'єктами, а громадськість - об'єктом його впливу.

Основними поняттями, що використовуються в цьому механізмі, є «інформація» та «комунікація» відповідно. Поняття «інформація» тісно пов'язане з поняттям «комунікація». Інформація - це те, що передається в процесі комунікації. Словники іноземних мов визначають «комунікацію» як спосіб і форму спілкування, акт зв'язку між двома або кількома особами, заснований на взаєморозумінні, передача інформації однією особою іншій або кільком особам, масова комунікація - це технічний засіб масової трактується як процес донесення інформації до великої і розосередженої аудиторії за допомогою засобів комунікації (друк, радіо, кіно, телебачення) [221, с. 357].

У контексті цього дослідження важливо підкреслити важливість комунікації між органами державної влади та громадянами. Від комунікаційних процесів, що відбуваються в суспільстві, залежить легітимність і функціональність органів публічної влади. Зі зміною комунікаційних процесів відповідно змінюється і робота сучасних владних інституцій: на думку В. Бебика, комунікація має здатність перерозподіляти позиції ролей влади, суспільства та бізнесу в медіасфері [10, с. 62].

Поява Інтернету зробила революцію в доступності та кількості суб'єктів управління, докорінно змінивши характер комунікації [12, с. 36]. Сьогодні мережева політика в Інтернеті стала важливим аспектом впровадження участі громадян у прийнятті політичних рішень: як зазначає О. Висоцька, участь в

Інтернеті стала самостійною формою мобільної та організованої політичної активності [24, с. 10]. Це пов'язано, головним чином, зі зняттям географічних, культурних та часових обмежень в Інтернеті, що посилює групову інтеграцію учасників та дозволило їм негайно реагувати на соціальні та політичні проблеми. Інтегруючи Інтернет у свою діяльність, органи державної влади можуть залучати громадян до вирішення проблем і створювати можливості для налагодження діалогу між державними установами та громадянами.

Е-участь є продуктом появи Інтернету та подальшого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Її мета - сприяти комунікації між органами державної влади та громадянами з метою врахування думок громадян при прийнятті політичних та оперативних рішень. Громадяни можуть висловлювати свої занепокоєння та вносити пропозиції через цифрові платформи. Краудсорсинг, до якого залучається необмежена кількість людей, є цифровою формою участі, що слугує засобом генерування ідей для досягнення спільних цілей.

Впровадження цифрової комунікації впливає на традиційну сферу політики і призводить до змін у колективній свідомості та цінностях суспільства. Горовий попереджає, що ігнорування цих змін у комунікаційному середовищі призведе до зниження ефективності державних інституцій та їхньої нездатності адаптувати свою діяльність до стрімкого розвитку інформаційного суспільства. Це може мати серйозні наслідки, такі як зниження довіри населення та зростання протестної активності. Тому для зменшення цих ризиків необхідно проаналізувати процес комунікації між адміністрацією та громадськістю [41, с. 158].

З розвитком демократичних суспільств та поширенням інформаційних технологій у 21 столітті все більшого значення набувають комунікаційні аспекти взаємодії органів державного управління з громадськістю.

Різноманітна внутрішня структура системи та надійні канали комунікації полегшують відображення зовнішнього середовища, збільшуючи її різноманітність та функціональність. Суспільна свідомість і психологія відображають конкретні форми суспільних відносин, які проявляються у способах взаємодії інформації та комунікації.

Далі пропонується визначити принципи формування інформаційно-комунікаційного механізму взаємодії органів управління з громадянами.

Одним з основних принципів системного підходу є систематизація. Цей принцип вимагає аналізу особливостей інформаційно-комунікаційних механізмів взаємодії адміністративних органів з громадянами В. Дреспак наводить низку критеріїв для розгляду складного утворення як системи. До таких критеріїв він відносить наявність структури, певних типів зв'язків і відносин між елементами структури, завершеність, наявність цілей, механізмів управління та самоорганізації, функціонування та розвитку [62, с. 59]. Виходячи з цих критеріїв, первинною характеристикою системи є зв'язок між середовищем і системою. Системи функціонують у середовищі, відчують його вплив і водночас впливають на середовище. Часто системи створюються для того, щоб змінювати властивості свого середовища. Наше дослідження фокусується на сценаріях, в яких існують інформаційно-комунікаційні механізми для інформування та зміни стану широкої громадськості шляхом впливу на неї.

З точки зору критеріїв, первинною характеристикою системи є зв'язок між середовищем і системою. Системи функціонують у середовищі, відчують його вплив і водночас впливають на середовище. Часто системи створюються для того, щоб змінювати характеристики свого середовища. Це дослідження фокусується на сценарії, в якому інформаційно-комунікаційні механізми існують для того, щоб інформувати та впливати на громадськість, змінюючи таким чином стан громадськості.

Формування ефективних комунікаційних та інформаційних механізмів базується на двох ключових принципах. Перший принцип - це наявність як спеціалізованої інформації, так і інформації, призначеної для широкого розповсюдження. Він також стосується структури засобів масової інформації, каналів комунікації та змісту сигналів. Взаємодія інформації між різними елементами необхідна для досягнення бажаних функціональних характеристик системи.

Важко визначити ідеальні параметри участі держави у розбудові інформаційного суспільства в Україні, оскільки структура суб'єктів та об'єктів визначається їх динамічним та нестабільним характером. Як наслідок, розробка та реалізація інформаційної політики є основним напрямом загальної політики держави.

Сталість - третій принцип побудови інформаційно-комунікаційного механізму. У багатьох випадках підтримка стабільності розглядається як підтримка певної форми динамічної рівноваги, яка забезпечує утримання параметрів системи в певних межах, що в кінцевому підсумку гарантує існування системи. У нашому дослідженні ця рівновага може підтримуватися в інформаційно-комунікаційних механізмах через низку моделей поведінки, які дозволяють системі адаптуватися до мінливих умов.

Автор вважає, що реалізація принципу громадянського консенсусу є важливим кроком на шляху до узгодження інтересів суспільства. Подібно до «суспільного договору», притаманного демократичним суспільствам, цей принцип сприяє активному аналізу для пошуку ефективних рішень через компроміс, а не визнання існування конфлікту та його ігноруванню. Він також передбачає розробку шляхів порозуміння та побудови конструктивних відносин.

Прийняття на роботу державних службовців, спеціально підготовлених для роботи з питаннями комунікації та інформації, є розумною вимогою. Це логічний принцип, на який є великий попит.

Отже, головним і найважливішим принципом побудови ефективної інформаційно-комунікаційної системи є налагодження діалогу та соціального партнерства між владою, ЗМІ та громадськістю. Розглянувши основні складові механізму взаємодії адміністративних органів влади з громадськістю, які при комплексному використанні можуть суттєво підвищити ефективність державного управління.

Висновки до 1 розділу

1. Під публічним управлінням розуміється процес реалізації цінностей громадянського суспільства, заснований не тільки на прямому впливі влади, а більшою мірою на поєднанні механізмів, ідей і методів управління, що базуються на принципах, правилах і нормах політичної суб'єктності управління, вироблених самим суспільством і його громадянськими інститутами. Головною метою державного управління є підвищення якості життя громадян, а тому пріоритетним критерієм ефективності адміністративної системи на різних рівнях є ступінь задоволеності зацікавлених суб'єктів відносно витрачених бюджетних коштів. Найважливішим аспектом розвитку адміністративної системи є наявність ефективних механізмів зворотного зв'язку та моніторингу громадської думки.

Найважливішим аспектом розвитку системи державного управління є наявність ефективних механізмів зворотного зв'язку та моніторингу громадської думки.

З'ясовано, що суб'єктами публічного управління слід вважати представників системи державних організацій та установ, що визначають їх структуру, представницькі органи влади та населення, окремі групи та індивіди населення. До суб'єктів на національному та місцевому рівнях пропонується додати організації громадянського суспільства. Об'єктами державного управління є:

публічна сфера життєдіяльності людини щодо якості життя; соціальні, політичні та економічні інтереси груп населення і суспільства; відносини між суспільством і державою та її інститутами; відносини в усіх сферах забезпечення прав людини; відносини між державою, приватними організаціями, групами населення та окремими громадянами з приводу звернень до органів влади з різних питань; сама держава. діяльність держави, її ефективність та прозорість, спрямованість внутрішньої та зовнішньої політики, діяльність органів місцевого самоврядування.

Доведено, що під громадянським суспільством слід розуміти форму людського суспільства, яка надає значення особистості, реалізує різноманітні інтереси і потреби індивідів, їх основні права і свободи переважно поза сферою діяльності держави та виробляє механізми контролю за діяльністю держави.

2. Контакти представників адміністративних органів з лідерами громадських органів та організацій, об'єднань, суспільно-політичних рухів, релігійних організацій тощо, опитування громадської думки, зустрічі з громадянами, громадські слухання, управлінські консультації, громадська експертиза, переговори та посередництво, збори державних органів, громадсько-політичних організацій, об'єднань та профспілок. Слід також звернути увагу на такі форми взаємодії органів публічної адміністрації з громадянами.

3. Механізм громадського контролю - це насамперед діяльність організацій громадянського суспільства та окремих громадян. Їх завданням є забезпечення відповідності дій органів державної влади та органів місцевого самоврядування нормам чинного законодавства та усунення виявлених порушень. Суб'єктами громадського контролю є окремі громадяни та їх об'єднання. Вони не мають владних повноважень і діють через відповідні державні органи або шляхом формування громадської думки. Формами контролю є перевірка, аудит, інспектування, заслуховування звітів, запити, витребування та аналіз документів і звітів.

4. Механізми участі - це скоординовані обміни з громадянським суспільством (і бізнесом), спрямовані на забезпечення вільного обміну інформацією, заохочення активної участі населення (у різних формах і способах) у підготовці та реалізації рішень уряду і державних структур, а також залучення його до більш активної боротьби з корупцією та контролю над адміністративними органами 4. визначається як сукупність принципів, форм і методів діяльності адміністративних органів, спрямованих на організацію та поглиблення

5. Під механізмами краудсорсингу слід розуміти першу публічну експертизу проектів рішень адміністративних органів, що зачіпають інтереси значної кількості населення країни (міста), тобто врахування громадської думки при прийнятті управлінських рішень, своєчасне та ефективне вирішення існуючих проблем і підвищення довіри до влади.

Автор зазначає, що основними цілями застосування механізмів краудсорсингу для адміністративних органів влади є забезпечення сумісності прийняття державних рішень з інтересами різних груп населення, підвищення рівня довіри до центральних органів влади, місцевих адміністрацій та реалізованих ними рішень, а також підвищення довіри до органів місцевого самоврядування та органів державної влади. Серед них можна виділити наступні.

Досягнення оптимальних результатів управління з мінімальними ресурсами; вирішення поточних проблем та з'ясування майбутніх викликів; об'єктивна оцінка роботи міністерств та відомств; покращення якості життя; підвищення рівня задоволеності громадян державними послугами. Основними цілями механізму краудсорсингу для громадян є підвищення якості життя; забезпечення відповідності результатів урядових рішень цінностям, цілям і потребам громадян; формулювання та контроль за дотриманням чітких правил взаємодії влади і суспільства; можливість участі громадян у процесі прийняття рішень у

сфері державного управління; ефективне використання бюджетних коштів ефективний громадський контроль за неналежним витрачанням бюджетних коштів; забезпечення більшої відкритості, прозорості, підзвітності та зовнішньої підконтрольності роботи органів державного управління.

6. Визначення основних принципів формування інформаційно-комунікаційних механізмів взаємодії адміністративних органів з громадськістю. Принцип системності. Принцип наявності інформаційної інфраструктури, засобів масової інформації, каналів комунікації та матеріального наповнення їх сигналів, а також інформації, призначеної для професійного та масового поширення. Принцип сталості. Досягається, коли вживається низка заходів для адаптації системи до умов, що змінюються. Принцип громадянського консенсусу як способу узгодження соціальних інтересів. Принцип залучення до інформаційно-комунікаційної діяльності спеціально підготовлених державних службовців. Принцип діалогу або побудови соціального партнерства між владою, ЗМІ та громадськістю.

РОЗДІЛ 2. СТАН ВЗАЄМОДІЇ СУСПІЛЬСТВА З ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

2.1. Особливості органів публічної влади та суспільства: зміна форм і способів взаємодії

Поява цифрової реальності призвела до значних змін у структурі громадянського суспільства та його організацій. Ці зміни також вплинули на діяльність публічних інституцій, зокрема державних органів. Крім того,

з'явилися нові моделі взаємодії між цими структурами та громадянським суспільством. Згідно з міжнародними документами, на органи публічної адміністрації покладено завдання очолювати розвиток електронного урядування, аналізувати пов'язані з ним ризики та вживати відповідних заходів [69, с. 36].

Вплив цифрової реальності на державне управління має багатогранний трансформаційний характер. Цю трансформацію можна розглядати з різних точок зору:

- По-перше, широке використання цифрових ІКТ органами державної влади призвело до підвищення загальної ефективності. Прикладом цього є створення електронних порталів, що надають державні послуги, та веб-сайтів, що з'єднують органи державного управління з Інтернетом. Це також забезпечило прозорість даних про діяльність цих органів. До створення веб-сайтів органів публічної адміністрації висувуються певні вимоги, які включають загальну інформацію, види діяльності, в тому числі нормотворчі процедури, виступи керівництва, статистичну інформацію, години роботи та контактні дані.

Сьогодні органи державної влади мають значну присутність у різних соціальних мережах. Однак це не заперечує існування конфіденційної інформації в роботі органів державної влади. До такої інформації належить державна таємниця, персональні дані та інша конфіденційна інформація, яка регулюється законодавством і не підлягає поширенню.

Впровадження цифрових ІКТ у державному управлінні не лише зробило доступ до державних послуг більш ефективним та зручним для громадян, але й призвело до підвищення ефективності роботи державних установ. Цього вдалося досягти завдяки скороченню адміністративних ієрархій завдяки впровадженню електронного документообігу, зменшенню часу, який державні службовці витрачають на виконання детальних завдань та пошук інформації, а також автоматизації базових адміністративних процедур.

За оцінками економістів, цифрові технології мають потенціал для економії

від 46,2% до 66,2% робочого часу [69, с. 59]. Єдина система електронної взаємодії між усіма органами державної влади може підвищити узгодженість між роботою окремих підрозділів та організацією роботи органів державної влади в цілому [69, с. 71].

- По-друге, важливим завданням є створення більш ефективних каналів комунікації між органами державної влади та громадянами. Це включає в себе створення систем зворотного зв'язку, де громадяни та організації громадянського суспільства можуть надавати інформацію, а також формування спеціальних платформ для спрощення комунікації між цими групами. Це значно підвищить доступність та ефективність, оскільки будь-хто зможе залишати коментарі, ставити запитання чи подавати скарги.

Хоча підвищення доступності інформації та можливість швидкого звернення за допомогою є корисним для громадян, воно не обов'язково гарантує підвищення ефективності державного управління. Звертаючись за допомогою до адміністративного органу, громадяни часто стикаються з бюрократичним «кругообігом», коли міністерство пересилає електронну заяву громадянина до іншого міністерства або дає відповідь у загальних рисах. Навіть якщо такі бюрократичні взаємодії публікуються в Інтернеті, немає жодних гарантій, що державні органи відреагують на них належним чином.

- По-третє, одним із способів вирішення суспільно важливих питань є створення електронних платформ для взаємодії громадянського суспільства та органів державної влади. Такі платформи часто використовують технології краудсорсингу, і приклади таких сайтів є досить поширеними. Наприклад, кілька фінських міст використовують теледемократію [82, с. 28]. Використання таких платформ має низку позитивних наслідків, таких як підвищення адміністративної прозорості, більш пряма комунікація між владою та громадянським суспільством і краще розуміння потреб громадянського суспільства. Крім того, такі платформи допомагають громадянам вирішувати

свої проблеми, підвищують довіру громадян до державного управління та усвідомлюють ефективність впливу громадянського суспільства на владу.

Використання цифрових ІКТ не може безпосередньо впливати на здійснення державної влади. Однак цифрова епоха пропонує величезні можливості для поширення інформації та формування громадської думки. Тому дуже важливо, щоб електронний уряд не обмежувався технічними питаннями, а був тісно пов'язаний з демократичним врядуванням. Потенціал електронного уряду може бути повністю реалізований лише в тому випадку, якщо впровадження ІКТ супроводжується змінами в структурах, процесах і методах організації роботи державних суб'єктів [68, с. 31].

Використання цифрових ІКТ може порушити низку фундаментальних питань, що впливають на важливі аспекти державного управління та громадянського суспільства. Деякі з цих проблем включають формування мережевих суспільств, перехід від представницької демократії до прямої демократії та цифровізацію держави, яку називають «електронною державою».

Розвиток ІКТ суттєво вплинув на комунікаційні процеси в суспільстві, зрештою, сформувавши його структуру і породивши концепцію «мережевого суспільства».

Було створено концепцію «мережевого суспільства». Хоча в науковій літературі не існує загальноприйнятого тлумачення цього поняття, можна виділити деякі спільні риси. По суті, мережеві суспільства будуються навколо мереж як основного організаційного принципу.

Хоча універсального тлумачення цього поняття не існує, є деякі спільні риси. По суті, мережеве суспільство - це організація, основним принципом якої є мережа.

Науковці, які вивчають Інтернет, стверджують, що це новий тип електронних засобів масової інформації, який з'явився після радіо і телебачення [94, с. 54]. Кожному етапу розвитку людства притаманна своя когнітивна та

мисленнєва парадигма. На думку багатьох дослідників, сучасною парадигмою є парадигма мережевого мислення. Ця парадигма має значний вплив на способи комунікації влади з громадськістю. Найактивнішими акторами у комунікації з владою є соціально активні громади, громадські організації та інші групи громадянського суспільства. Завдяки унікальній природі мережевого мислення, комунікація через Інтернет відбувається набагато швидше, ніж інші форми комунікації. Коли представники влади та громадянського суспільства спілкуються через Інтернет, часто виникають як конфлікти, так і консенсус.

Поняття мережевого суспільства супроводжується поняттям мережевої держави. У науковій літературі існує два основних способи розуміння цього поняття.

Існує два основних підходи до функціонування мережевої держави. Перший підхід передбачає децентралізацію мережевої держави, де немає явного представництва вертикалі влади, а держава побудована за моделлю мереж. Управління мережевою державою базується на горизонтальних зв'язках. Крім того, влада мережевої держави є похідною від влади мережі, включаючи її високі параметри, доступність і готовність населення працювати в мережі. Для ефективного функціонування мережевої держави їй потрібна бюрократія, здатна впроваджувати мережеві рішення. Ця бюрократія складається з незалежних адміністративних одиниць, які працюють разом для вироблення оптимальних рішень [84].

У мережевій державі центр прийняття рішень в управлінні стає спільною відповідальністю державних органів і громадянського суспільства. В основі цієї концепції лежить ідея, що держава є постачальником послуг, а тому інститути громадянського суспільства та державні структури, наділені необхідними повноваженнями, конкурують між собою за надання послуг суспільству. Роль держави обмежується тими послугами, які громадянське суспільство не може ефективно надавати. Як наслідок, ключовими принципами мережевої держави є

децентралізація державної влади, сприяння розвитку горизонтальних зв'язків, скорочення державних функцій та управління на основі спроможностей [256, с. 81].

Поряд з наведеними вище підходами до тлумачення мережевої держави існує ще один підхід, який ототожнює «мережеву державу» з «державою», яка використовує цифрові технології, що, на нашу думку, є помилковим. Коли ми говоримо про «мережеву державу», то акцент робиться не стільки на використанні цифрових технологій, скільки на організаційних особливостях управління в ній. Явища «мережевої держави» та «електронної (»цифрової«) держави» схожі, але не тотожні. Мережева держава в сучасному розумінні почала формуватися на основі цифрових ІКТ, але це лише інструмент, і дискусія точиться навколо наслідків його використання для держави і громадянського суспільства.

Електронну державу слід розглядати як частину ширшого явища - електронного урядування, тобто здійснення державної влади за допомогою інформаційних технологій. Водночас, електронний уряд будує модель, яка регулюється не лише горизонтальними відносинами (включаючи передачу державних функцій організаціям громадянського суспільства), але й вертикальними відносинами (крім того, оцифрування може посилити вертикаль влади).

Існує також підхід, який можна вважати проміжним. Він розглядає побудову е-держави як перший крок до формування мережевої держави. Так, е-держава створюється для забезпечення інтерактивної участі та прозорості прийняття рішень, покращення демократичних відносин та побудови демократичного діалогу між громадянами та державою [139, с. 271], а її побудова ототожнюється з формуванням нової моделі демократії - цифрової демократії [126, с. 86].

А. Барікова зазначає, що електронна держава має різні функціональні

призначення. Електронна держава виступає засобом комунікації між суспільством і державою, моделюючи діяльність державних інститутів у сучасну епоху. Крім того, вона інтегрує економічну, правову, політичну, адміністративну та громадянську сфери країни. Електронна держава також створює альтернативний засіб надання державних послуг і функціонує як система управління державними владними структурами в електронному вигляді [8, с. 94].

Поняття «електронний уряд» та «електронна держава» викликають питання щодо їх співвідношення. У науковій літературі представлено дві основні точки зору:

1) Поняття «електронний уряд» трактується широко і вважається синонімом поняття «електронна держава» [8, с. 24]. Варто зазначити, що така точка зору відображена у визначенні цього поняття, наведеному в Концепції розвитку електронного урядування України [190].

2) У вузькому розумінні поняття електронного урядування розглядається як одна з гілок державної влади [282]. При цьому функції таких органів влади обмежуються наданням набору послуг.

Деякі автори пов'язують поняття «електронний уряд» та «електронна демократія» і розглядають перше як складову другої [151]. Однак чітке розмежування між цими поняттями є важливим, особливо з огляду на правові аспекти, пов'язані з цією темою.

Аналіз різних визначень е-держави показує, що більшість з них визнає використання цифрових технологій адміністративними органами. Це підкреслює ефективність цих технологій у полегшенні виконання адміністративних процедур і спрощенні комунікації як з громадянами, так і з організаціями громадянського суспільства.

Важливо визнати, що деякі автори використовують фразу «громадянське суспільство» в дуже широкому сенсі по відношенню до е-демократії, е-суспільства або е-держави, по суті, ототожнюючи його з людьми та окремими

особами, які користуються Інтернетом. Однак слід розуміти, що поняття «громадянське суспільство» і «користувач мережі» не є взаємозамінними.

«Громадянське суспільство» у контексті е-демократії, е-суспільства чи е-держави є дуже широким поняттям і в основному стосується людей та осіб, які користуються інтернетом. Однак слід розуміти, що поняття «громадянське суспільство» і «користувач мережі» не є взаємозамінними.

По-перше, це виключає громадян, які не користуються інтернетом, з громадянського суспільства.

«Виключення інтернету з громадянського суспільства є неприпустимим». По-друге, ототожнення «електронного громадянського суспільства» з «користувачами мережі» є вкрай недоречним.

«Інтернет-користувач» - це дуже суперечлива позиція. Це тому, що це схоже на припущення, що всі громадяни є членами громадянського суспільства.

У певних ситуаціях, особливо коли інститути громадянського суспільства повністю інтегровані в мережу, поняття «е-громадянське суспільство» і «громадянське суспільство» можуть бути нерозрізненими. Хоча між ними існує певний збіг, громадянське суспільство зосереджене на досягненні цілей, що становлять суспільний інтерес, а е-громадянське суспільство в цілому - ні. Тому термін «е-громадянське суспільство» необхідний для того, щоб розрізнити, що частини е-громадянського суспільства є громадянським суспільством. Існують також розбіжності щодо того, чи несе держава відповідальність за створення е-громадянського суспільства, оскільки, як зазначалося вище, ці процеси значною мірою є саморегульованими та саморозвиваючими.

Для того, щоб ефективно розмежувати е-демократію, е-урядування та регулювання Інтернету, необхідно визначити специфічні фактори, які задіяні в кожній з цих сфер взаємодії.

З огляду на рівень політичної активності в Інтернеті та ініціативи, пов'язані з е-демократією, нижче представлено каталог компонентів, запропонований

науковцем А. Гренлундом [267]:

- інфраструктура - технічне забезпечення доступу, простота використання електронної системи для кінцевого користувача;

- наявність різних рівнів систем цілей та цінностей;

- людський капітал: рівень освіти розробників, інтелектуальна креативність

- фінансування: обсяг доступного фінансування та ефективність використання виділених коштів

- нетворкінг та довіра - обмін досвідом та новими знаннями на основі принципів мережевої комунікації, підтримка з боку професійних спільнот та міжнародних організацій;

- мотивація - системи, які залучають учасників до діалогу та заохочують до участі [267].

О. Туркова, яка досліджувала естонську систему електронної демократії, визначила п'ять ключових факторів, що сприяли її розвитку. Ці фактори можна розділити на п'ять категорій, як описано в [230, с. 61]: державний капітал, регіональний капітал, приватний капітал, індивідуальний капітал і соціальний капітал. Естонія вважається однією з найбільш технологічно розвинених країн світу з високим рівнем проникнення Інтернету та першокласною інфраструктурою інформаційно-комунікаційних технологій. Як наслідок, багато країн намагаються наслідувати передовий досвід Естонії. Ці фактори сприяють розвитку Естонії:

1. національний рівень: національний дохід, рівень розвитку ІКТ, інфраструктура та політична відкритість;

2. місцевий рівень: ступінь урбанізації, доступність державних ІКТ

3. приватний рівень: швидкість зміни інформаційно-комунікаційних технологій.

телекомунікаційні технології, різноманітність онлайн-сервісів.

4. індивідуальний рівень (людські ресурси): рівень освіти, рівень доходів,

вік користувачів.

5. соціальний капітал: ступінь політичної участі, психологічна готовність до нових технологій [230, с. 62].

При переході до нових форм взаємодії важливо враховувати не лише матеріальні чинники, а й соціокультурні. Беручи до уваги відповідні критерії, стає зрозуміло, що запровадження електронної демократії, зокрема законотворчості та голосування в режимі онлайн, потребує комплексного перегляду кількох сфер державної політики: соціокультурної, суспільно-політичної та економічної.

С. Даниленко, який досліджує політичну комунікацію між державою та суспільством, акцентує увагу на соціальних аспектах політичної участі в «Інтернеті», «соціально-економічні та демографічні фактори, соціально-психологічні фактори, ресурсні фактори (навички користування інтернетом та сервісами), комунікативні фактори (споживання новинної інформації, спілкування в соціальних мережах)» [47, с. 120].

Аналогічні фактори задіяні і в розвитку електронного урядування. Дослідження ООН.

«E-Government Survey 2020» перераховує політичні, ідеологічні, організаційні, культурні та людські ресурси, фінансові, комунікаційні та технічні фактори та умови, необхідні для реалізації проектів електронного уряду [261].

Впровадження електронних систем управління вимагає не тільки необхідного обладнання та технологічної інфраструктури, а й філософської та культурної готовності суспільства до сприйняття нової технології. Крім того, необхідна також готовність органів державної влади та громадян інтегрувати інновації та створювати моделі, прийнятні для суспільства в цілому. визнання цінності електронного урядування та потенціалу веб-технологій для демократії є вирішальним елементом подальшого застосування принципів електронного урядування. Визнання цінності електронного урядування та потенціалу веб-

технологій для демократії є важливим елементом у подальшому застосуванні принципів електронного урядування. Ефективне впровадження електронних форм взаємодії вимагає відповідних організаційних реформ, включаючи створення підзвітних органів, координаційних комітетів та навчання персоналу [261].

На думку І. Полубняка, для переходу від традиційного державного управління до електронного є певні умови, які мають бути виконані:

- достатній рівень проникнення Інтернету в суспільстві та в державних установах;

- наявність раціональної концепції переходу до електронного урядування; [158, с. 287, с. 288, с. 289, с. 289]

- фінансове та кадрове забезпечення [159, с. 28].

Незважаючи на те, що наведені вище категорії дещо перетинаються, основні вимоги до запровадження електронного урядування - достатній рівень економічного розвитку для забезпечення фінансування програм, спрямованих на перехід до цифрових публічних послуг та впровадження нових технологій, - є спільними для всіх країн. Ми з цим погоджуємося.

На нашу думку, на взаємодію органів державної влади з громадськістю/загальносуспільством в Інтернеті впливає низка факторів. Ми визначили ці фактори та згрупували їх у п'ять категорій: економічні фактори, соціокультурні фактори, політичні фактори, технологічні фактори та фактори громадської безпеки. Важливо розрізняти фактори, які є частиною внутрішнього та зовнішнього середовища, до яких належать національні та міжнародні фактори на глобальному рівні.

Політична ситуація, як внутрішня, так і зовнішня, дуже чутлива до постійних змін, нових ситуацій і викликів. Інтернет. Інтернет став важливою платформою для комунікаційного обміну, що відображає всі аспекти суспільного буття. Зі зростанням його значення та впливу на суспільство все

більше факторів визначають його подальший еволюційний шлях.

У минулому основним елементом оцінки ефективності державного управління був критерій економічної ефективності. Це означало вимірювання витрат ресурсів, необхідних для досягнення позитивних результатів. Пізніше з'явилися сучасні підходи, що ґрунтуються на більш інклюзивному погляді на суспільство. Ці підходи враховують не лише загальне розуміння суспільних відносин, а й зв'язок між виробничою та споживчою стадіями суспільного виробництва. Не випадково в новітній науковій літературі з'являється поняття соціальної ефективності як альтернативи економічній ефективності.

Оцінюючи ефективність державного управління в реалізації інформаційно-технологічної політики, слід враховувати, що використання сучасних ІКТ вимагає управління та аналізу величезної кількості різноманітної інформації. Належне впровадження інформаційних технологій дозволяє передавати, зберігати та аналізувати великі обсяги даних, розпізнавати закономірності та оптимізувати функціонування адміністративних структур. В результаті скорочується час прийняття рішень і підвищується якість обліку та адміністрування.

Інакше кажучи, існує протиріччя між потребою у всеосяжній, надійній та прозорій інформації для державного управління та появою «трансформацій», які змінюють інформацію та знижують її надійність і прозорість. Це протиріччя можна було б вирішити, якби органи державної влади безперервно обмінювалися точними та надійними даними. Насправді, однак, це не завжди так, і затримки в наданні інформації можуть зробити її застарілою і неважливою [3, с. 78].

У сьогоденних умовах швидкого розвитку мережевої інфраструктури та інформаційних технологій концепція електронного урядування є важливим інструментом прозорості політики. Цей інструмент дозволяє повністю переглянути традиційні способи взаємодії громадян з урядом, що призводить до загального

підвищення ефективності державного управління.

Поглиблене теоретичне дослідження концепції електронного уряду показує, що різні автори по-різному трактують визначення електронного уряду. Одне з них розглядає електронний уряд як державну систему публічного управління, яка автоматизує всі адміністративні процеси, що значно підвищує ефективність державного управління та зменшує комунікаційні витрати для кожного члена суспільства [69, с. 78]. Інша інтерпретація розглядає електронний уряд як безперервну оптимізацію надання послуг, участі громадян у політичному житті та управлінні шляхом зміни внутрішніх і зовнішніх відносин за допомогою технологічних засобів, Інтернету та сучасних засобів масової інформації [8, с. 179].

На нашу думку, електронний уряд - це інноваційна технологія, яка розширює можливості спілкування державних службовців за рахунок використання різних комунікаційних інструментів, таких як Інтернет, для задоволення суспільних потреб, сприяння участі громадян та забезпечення нагляду.

Цей зрозумілий і прозорий інструмент має потенціал для повної трансформації публічного інформаційного середовища. Пряма та опосередкована комунікація органів державної влади з громадськістю має дуже позитивний вплив на зменшення соціальної апатії, безсилля та відчуження. Крім того, завдяки обміну інформацією громадяни можуть брати активну участь у боротьбі з корупцією та вирішенні соціальних конфліктів. Реалізація ефективних заходів щодо усунення соціальної несправедливості залежить від взаємозв'язку та взаємодії між прозорістю, мотивацією та боротьбою з корупцією [209, с. 129].

Для оцінки ефективності інтеграції ІКТ в адміністративні системи використовується методологія ООН. Ця методологія вважається найбільш всеосяжною, оскільки охоплює величезну кількість країн. Метод використовує два індекси для вимірювання прогресу: індекс готовності до електронного уряду

та індекс електронної участі [261].

Індекс готовності до електронного урядування призначений для вимірювання здатності органів державної влади використовувати інформаційно-комунікаційні технології для надання підтримки, інформації та послуг населенню і сприяння розвитку громади.

Вимірювання зобов'язань уряду щодо використання можливостей ІКТ для розширення участі громадськості в процесі прийняття рішень та консультацій відоме як Індекс е-участі. Індекс готовності до електронного урядування, з іншого боку, складається з трьох інших індексів:

- Індекс мережевої присутності: оцінює ефективність інструментів е-урядування як інструментів прийняття рішень.

Індекс мережевої присутності: оцінює ефективність інструментів електронного уряду як засобів поширення інформації, двостороннього зв'язку, обробки транзакцій та мережевої взаємодії. Цей індекс використовується для визначення поточного рівня мережевої присутності, на що вказує модель стану від початкової присутності до розширеної присутності, інтерактивної присутності, транзакційної присутності та мережевої присутності;

- Індекс телекомунікаційної інфраструктури оцінює прогрес країни в розвитку її інформаційно-комунікаційної інфраструктури. Зазвичай він вимірюється кількістю комп'ютерів, користувачів Інтернету, телефонних ліній, мобільних телефонів і телевізорів на 1000 населення.

Індекс е-участі оцінювався шляхом вимірювання прогресу в сфері надання публічної інформації та інших послуг. Індекс е-участі оцінювався шляхом вимірювання прогресу в наданні публічних інформаційних послуг та інших послуг, які сприяють участі громадян у різних сферах, включаючи освіту, охорону здоров'я, фінанси, соціальне забезпечення та зайнятість.

Згідно з дослідженням ООН щодо електронного урядування 2020 року, Україна посіла 69 місце у 2020 році та 82 місце у 2018 році за такими

критеріями, як кількість та якість державних послуг онлайн, стан комунікаційної інфраструктури та людський капітал. Е-участь визначається як процес участі громадян у прийнятті рішень, а також у розробці та прийнятті надання послуг за допомогою ІКТ [261].

Тому в контексті впровадження електронного урядування вважаємо за необхідне застосовувати основні економічний, соціальний, організаційний, е-участі та підзвітності блоки в оцінці адміністративної ефективності.

Крім того, незважаючи на державні заходи, залишається проблема взаємодії органів державної влади та громадян у цифровій реальності:

- впровадження ІКТ не було тісно пов'язане з розвитком цифрової демократії, а офіційні заходи з розвитку цієї демократії були значною мірою декларативними та формальними;

- електронна держава зосереджена на наданні державних послуг, а не на розвитку е-демократії;

- відсутня системна взаємодія між органами державної влади та громадянами, не створені механізми ефективної взаємодії.

Таким чином, перехід від електронної до цифрової держави сьогодні розглядається як радикальна реорганізація державного управління на основі цифрових ІКТ.

2.2. Нормативно-правове забезпечення взаємодії суспільства та органів публічної влади

Однією з головних передумов взаємодії суспільства і влади є налагодження діалогу між державою та її громадянами, гілками влади, політичними партнерами, культурою і цивілізацією [32, с. 97]. Інтеграція різних рівнів освітніх, наукових, педагогічних, державних і громадських організацій створює безпрецедентні можливості для їх співпраці та взаємодії в контексті інтернаціоналізації різних сфер життя суспільства [25]. У зв'язку з цим виникає

потреба у розробці нормативно-правової бази для діалогу між владою та громадянами, а також у вдосконаленні правового статусу організацій громадянського суспільства [54].

За останні роки більшість органів державної влади докорінно реформували свою системну роботу з громадськістю, що було досягнуто завдяки активній діяльності громадських рад при органах державної влади, створенню підрозділів зі зв'язків з громадськістю, а також прийняттям та реалізації планів і програм, спрямованих на підвищення їх авторитету в суспільстві [64, с. 3].

Нормативно-правові акти декларують принципи демократичного врядування (публічного управління). Однак, як зазначає Л. Гаєвська, через свою недосконалість воно не гарантує ефективної державної політики у цій сфері [29, с. 233].

Активізувалася діяльність організацій громадянського суспільства, що спонукає державу до оновлення нормативно-правової бази їх функціонування [53]. На думку О. Бабінової, будь-яка суспільна діяльність завжди має ґрунтуватися на відповідному законодавстві [19]. Досліджуючи процес взаємодії державних інституцій та громадян, розглянемо існуючу нормативно-правову базу з цього питання.

Загальною правовою основою існування громадянського суспільства в Україні є Конституція України, прийнята 28 червня 1996 р., ст.15 якої визначила, що суспільне життя в Україні ґрунтується на основі політичного, економічної та ідеологічної багатоманітності. У ст. 7 визнається і гарантується місцеве самоврядування. Ст. 36 гарантує громадянам України право на свободну об'єднання у політичні партії та громадські організації, участь у професійних спілках. Ст. 38 розкриває окремі форми участі громадян в управлінні державними справами: право брати участь в управлінні державними справами,

у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Ст. 40 надає громадянам право звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб цих органів. Ст. 69 описує, що крім виборів і референдумів можуть існувати інші форми безпосередньої демократії, через які здійснюється волевиявлення народу [1].

На основі Основного Закону України було створено низку законів, які регулюють окремі аспекти діяльності окремих членів громадянського суспільства та взаємодії суб'єктів громадянського суспільства з органами державної влади. Зокрема, це такі законодавчо-нормативні акти: «Про об'єднання громадян» (16.06.1992); «Про свободну совісті та релігійні організації» (23.12.1993); «Про звернення громадян» (21.10.1996); «Про місцеве самоврядування в Україні» (21.05.1997); «Про благодійну діяльність та благодійні організації» (16.09.1997); «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (01.12.1998); «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» (15.09.1999); «Про органи самоорганізації населення» (11.07.2001); «Про політичні партії в Україні» (05.04.2001); «Про вибори народних депутатів України» (17.11.2011).

Були прийняті Закони України: «Про громадські об'єднання» (22.03.2012); «Про волонтерську діяльність» (19.04.2011), «Про професійні спілки та гарантії їх діяльності» (15.09.1999), «Про суспільне телебачення і радіомовлення» (17.04.2014); Податковий кодекс України (в частині оподаткування неприбуткових організацій), Бюджетний кодекс України (в частині видатків державного та місцевих бюджетів для фінансової підтримки) [53].

Крім законів були прийняті укази Президента України: «Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів

державної влади» [15]; «Про забезпечення умов для більш широконі участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [16] та постанови Кабінету Міністрів України: «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [11]; «Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади» [13]; «Про заходи щодо подальшого забезпечення відкритості у діяльності органів виконавчої влади» [12] тощо.

Вони наголошують на необхідності забезпечення відкритості у формуванні та реалізації стабільної і зрозумілої економічної та соціальної політики Уряду, врахування громадської думки в процесі підготовки та реалізації його рішень, підтримання постійного діалогу з усіма соціальними групами суспільства; постійного діалогу та обміну думками між організаціями громадянського суспільства та центральними і місцевими органами влади. Підтримка громадських ініціатив щодо створення систем встановлення основних вимог до організації та проведення консультацій з громадянами з питань формування та реалізації державної політики органами виконавчої влади. Однак лише деякі нормативні документи [11; 12; 16] містять конкретні механізми взаємодії між органами державної влади та громадянами.

Наприклад, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [8] передбачає місцеві ініціативи та інститут громадських слухань. Цим питанням присвячені окремі статті цього Закону, такі як ст. 9 «Місцеві ініціативи», ст. 13 «Громадські слухання» та «Порядок проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики» [11], де зазначено, що результатами консультацій з громадськістю є Результати публічних консультацій мають бути враховані адміністративним органом при прийнятті остаточного рішення або в подальшій роботі. Однак аналіз інформації про проведення публічних консультацій [52] показує, що на 556 нормативно-

правових актів міністерств, які були предметом публічних консультацій, від громадськості було отримано 27 пропозицій або думок, а враховано лише вісім. На жаль, не вдалося знайти інформацію про причини, з яких пропозиції громадськості не були враховані [54, с. 4]. Таким чином, механізми соціальної взаємодії та участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики визначені, але на практиці виявилися незавершеними. При цьому варто відзначити низьку активність громадян, які реалізують своє право на участь у процесі формування та реалізації державної політики.

Водночас О. Бабінова вважає обмін інформацією між владою та громадянами важливим показником прозорості та відкритості діяльності влади, її демократизації та рушійною силою розвитку і зміцнення громадянського суспільства [19].

Донедавна такі форми співпраці лише обмежено регулювалися Законом України «Про звернення громадян» [5]. Відповідно до цього закону, «громадяни України мають право звернутися зі скаргою до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності; громадяни України мають право звернутися зі скаргою до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій, засобів масової інформації, посадових осіб до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб мають право звернутися із зауваженнями, скаргами, пропозиціями, заявою або клопотанням, що стосуються їх професійної діяльності, здійснення та реалізації соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення» [5]; також «Закон України »Про інформацію» [6] передбачає створення, збір регулює відносини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації

[54, с. 2-3].

Сьогодні порядок здійснення та забезпечення права кожного громадянина на доступ до інформації, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків або знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, разом із вищезазначеними документами, передбачений Законом України «Про доступ до публічної інформації» [4]. Цей документ визначає механізми реалізації права кожного на доступ до публічної інформації.

Серед інститутів громадянського суспільства особливо активними є громадські організації, які мають право брати участь в управлінні державними справами відповідно до закону. Хоча в Україні ще не розроблені чіткі методики взаємодії між державою та організаціями громадянського суспільства [29], низка державних документів, у тому числі у сфері бюджетної політики та інституційних засад, надають можливості організаціям громадянського суспільства співпрацювати з державними установами.

До таких документів належать Закони України: «Про громадські організації» [3], «Про місцеве самоврядування в Україні» [8], «Про місцеві державні адміністрації» [7], «Про молодіжні та дитячі громадські організації» [9].

Влада і суспільство є взаємозалежними елементами соціальної структури. Їх здатність успішно взаємодіяти залежить від налагоджених комунікаційних зв'язків. Постійна наявність зворотного зв'язку сприяє участі громадськості в наступних заходах. Держава нейтралізує серйозні соціальні конфлікти та запобігає невдоволенню, бунту і революції.

Статті Конституції [1] щодо функціонування інформаційної сфери (заборона цензури (ст. 15), свобода думки і слова, свобода вираження поглядів і переконань (ст. 34), прозорість та оприлюднення інформації (ст. 35) 34),

прозорість інформації та оприлюднення функцій органів державної влади (статті 3, 32, 57) та ін.) в Україні оспорується інформаційним законодавством, яке є відносно вільним і містить понад 250 нормативно-правових актів. Однак існує проблема недотримання встановлених норм усіма учасниками інформаційних відносин, особливо це стосується органів державної влади всіх рівнів [23, с. 26].

Варто зазначити, що одним із перших законів незалежної держави став Закон України «Про інформацію» (1992 р.), в якому закладено основні засади інформаційних відносин, що виникають у процесі взаємодії держави і суспільства. Наприклад, він визначає термін «державна інформаційна політика» та визнає її основні напрями (стаття 3) [6].

Базовою законодавчою нормою щодо оприлюднення інформації органами влади є Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», прийнятий у 1997 році, який фактично легалізує систему публічної інформації [10]. Він також сприяє створенню інформаційних служб з відповідними функціями в державних установах [23, с. 28].

Однак зміни у функціонуванні зв'язків влади з громадськістю в інформаційному суспільстві дуже гостро відчували потребу в удосконаленні та стандартизації роботи органів державної влади зі зв'язків з громадськістю та виробленні системного підходу до принципів, цілей і завдань відповідних структурних підрозділів.

Указом Президента України № 683 від 1 серпня 2002 року «Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади» [15] було створено структурний підрозділ з питань взаємодії із засобами масової інформації.

Відтоді відкрита інформація має оприлюднюватися через загальнодоступні джерела, у тому числі шляхом створення умов для відкритого доступу

зацікавлених осіб та забезпечення систематичного оприлюднення інформації з ключових соціально-економічних питань.

Сьогодні інформаційно-комунікаційний сектор органів державної влади функціонує на всіх рівнях, включаючи центральні органи влади, міністерства та місцеві органи влади. Крім того, Рада Міністрів України видала розпорядження «Про завдання щодо забезпечення відкритості у діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади у зв'язках з громадськістю та засобами масової інформації» [14], яке включає заходи з удосконалення громадсько-політичної освіти населення, а також низку публічних заходів, спрямованих на підвищення рівня інформування громадськості. Вона передбачає видання серії наукових та просвітницьких видань для громадськості. Як обов'язковий засіб комунікації запроваджено інституційну «електронну громадську приймальню» [23, с. 28].

У 2014 році було прийнято «Закон про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України “Про інформацію” [6] та Закону України “Про доступ до публічної інформації” [4]», який спростив доступ громадськості до інформації та привів у відповідність до цих законів багато кодексів та 53 закони України. Ці закони мають високу юридичну цінність і згідно з міжнародним рейтингом законів про доступ до інформації, який проводить міжнародна організація «Ех-Ім», Україна є найкращою з точки зору законів про доступ до інформації.

Згідно з міжнародним рейтингом законів про доступ до інформації, проведеним міжнародною організацією «Ех-Ім», закони України входять до десятки найкращих у світі [4]. Важливим аспектом є законодавче положення про неможливість обмеження «доступу до інформації про використання бюджетних коштів, володіння, користування чи розпорядження державним, комунальним майном, майном суб'єктів владних повноважень, у тому числі до копій відповідних документів» (стаття 6, пункт 5) [4]. При цьому існує зобов'язання

надавати інформацію не лише органам державної влади, але й іншим організаціям, які використовують бюджетні кошти. Крім того, обов'язковим є «декларування доходів наступних осіб та членів їх сімей: 1) осіб, які претендують на зайняття або займають виборні посади в органах державної влади; 2) осіб, які займають посади на державній службі або в апараті органів місцевого самоврядування» [4].

Принаймні на законодавчому рівні процес реформування та боротьби з корупцією, задекларований у 2014 році, зробив уряд більш прозорим і відкритим та надав нові механізми, включаючи електронну демократію [2].

З цією метою законодавство регулює організаційну модель забезпечення діяльності у цій сфері, сприяючи створенню інформаційно-комунікаційних підрозділів в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, а також розвитку електронного урядування. Незважаючи на наявність зв'язків з громадськістю в державному управлінні, це потребує конкретних ініціатив, спрямованих на розвиток механізмів, які ефективно функціонують відповідно до суспільних потреб, що дозволить професіоналізувати розвиток зв'язків з громадськістю та вивести їх взаємодію на якісно новий рівень. Це дозволить вийти на новий рівень взаємодії.

Важливість подальшого розвитку громадянського суспільства в Україні, налагодження ефективних механізмів взаємодії ІГС з державними органами та органами місцевого самоврядування на засадах партнерства та взаємної відповідальності, досягнення європейських стандартів забезпечення та захисту прав і свобод Указом Президента України № 32/2012 від 25 січня 2012 року «Питання сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» визначено, що Президент України утворив Координаційну раду зі сприяння розвитку громадянського суспільства як допоміжний орган безпосередньо при Президентові України та затвердив Положення про Координаційну раду зі сприяння розвитку громадянського суспільства [12].

Наступним системним кроком на шляху вдосконалення механізмів співпраці між органами влади та організаціями громадянського суспільства стало затвердження Президентом України «Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та Плану першочергових заходів щодо її реалізації» [13]. Стратегія містить загальні положення, мету та стратегічні пріоритети державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, принципи державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, завдання державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та методи їх реалізації, механізм реалізації стратегії механізм реалізації стратегії, фінансове забезпечення реалізації стратегії та очікувані результати, яка складалася з семи розділів.

Указом Президента України від 26 лютого 2016 року «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» затверджено Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки та утворено Координаційну раду сприяння розвитку громадянського суспільства як консультативно-дорадчий орган при Президентові України [14]. Указ передбачає щорічне затвердження (до 10 січня) плану заходів на відповідний рік щодо реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки, проведення моніторингу та оцінки виконання плану із залученням ОГС, а також оприлюднення до 20 лютого звіту про виконання плану за попередній рік. Затвердження планів дій мало відбуватися за результатами громадських обговорень. Крім того, документ містив положення про те, що при розробці проекту закону про Державний бюджет України на 2017 рік та наступні роки необхідно буде передбачити необхідні кошти на реалізацію плану дій.

Важливим аспектом Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки стала необхідність

вирішення нових викликів у відносинах між державою та громадянами, що виникають у зв'язку з необхідністю запровадження європейських правил і підходів, заснованих на принципах, закріплених в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС, вона є визнанням важливості розвитку співробітництва між організаціями громадянського суспільства Європейського Союзу (ЄС), Європейського співтовариства з атомної енергії та їхніми державами-членами, з одного боку, та Україною і державами-членами ЄС, з іншого. Національна стратегія включає: створення сприятливих умов для становлення та інституційного розвитку ІГС; забезпечення ефективних процедур участі громадян у формуванні та реалізації державної і регіональної політики; вирішення регіональних проблем; сприяння участі організацій громадянського суспільства у соціально-економічному розвитку України; створення сприятливих умов для міжсекторальної співпраці, а також стратегічні напрями та завдання для їх реалізації.

З метою реалізації завдань, визначених Національною стратегією, Кабінет Міністрів України прийняв розпорядження від 11 травня 2017р. №296-р «Про затвердження плану заходів на 2017 рік щодо реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки» [16]; аналогічні розпорядження КМУ були прийняті також у 2018, 2019 та 2020 роках [17-19], що свідчить про те, що влада визнала важливість ролі суспільства та необхідність співпраці з ІГС.

На сьогодні ключовим нормативно-правовим актом, який визначає загальні засади співпраці влади та ІГС, є Указ Президента України № 487/2021 від 7 вересня 2021 року «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки» [20]. На відміну від попередніх стратегій, Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки містить ґрунтовний аналіз тенденцій розвитку громадянського суспільства в Україні та діяльності держави у цій

сфері, а також перелік документів, що відображають міжнародні зобов'язання та стандарти України у сфері розвитку громадянського суспільства Він включає в себе. Зокрема, як зазначено в Національній стратегії з посиланням на дані Державної служби статистики України, кількість юридичних осіб, які представляють громадянське суспільство, за період з 2016 по 2020 роки значно зросла.

Результатом цієї співпраці став Указ Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року «Про введення воєнного стану в Україні» в результаті якого були запроваджені певні обмеження конституційних прав і свобод громадян [21].

Відповідно до статті 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводитьься в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози збройної агресії, нападу, небезпеки державній незалежності та територіальній цілісності України і передбачає відвернення загрози та та надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, органам військового управління та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відсічі загрози та забезпечення безпеки держави.

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» також передбачає певні процедурні зміни, зокрема, але не виключно, обмеження взаємодії між органами державної влади та організаціями громадянського суспільства.

Серед таких обмежень можна згадати ч. 10 ст. 9 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», У період воєнного стану на акти органів місцевого самоврядування, цивільних і військових адміністрацій та їхніх посадових осіб не поширювалася вимога щодо оприлюднення проектів нормативно-правових актів. Іншими словами, більшість нормативно-правових актів приймалися в односторонньому порядку без дотримання принципів

відкритості та прозорості.

Органи державної влади припинили реагувати на індивідуальні запити та звернення громадян, посилаючись на форс-мажорні обставини, незалежно від того, чи ведуться на території громади прямі бойові дії, чи ні.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 263 від 12 березня 2022 року

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 263 від 12 березня 2022 року «Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем та державних електронних реєстрів в умовах воєнного стану», органам державної влади було рекомендовано призупинити або обмежити роботу інформаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем та державних електронних реєстрів. У деяких випадках веб-сайти органів державної влади були повністю закриті. Ці заходи були вжиті з метою забезпечення інформаційної безпеки та захисту персональних даних співробітників ОДВ. Такі заходи мінімізували участь організацій громадянського суспільства, зокрема, у громадському контролі за діяльністю органів влади. [22].

Із запровадженням воєнного стану набрав чинності Закон України № 2939 «Про доступ до публічної інформації» та виконання «Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 835 від 21 жовтня 2015 року, було обмежено, а розпорядників інформації зобов'язали оприлюднювати наявну інформацію на своїх офіційних веб-сайтах [23].

16 серпня 2022 року до Постанови Кабінету Міністрів України № 996 від 3 листопада 2010 року були внесені зміни, які змінили функції Громадської ради в умовах воєнного стану [28].

Події масштабної війни Росії проти України суттєво вплинули на роботу суб'єктів громадянського суспільства. Перш за все, ІГС зіткнулися з такими проблемами:

- неможливість реалізувати попередні проекти та заплановані заходи;
- втрата організаційної стабільності: офісних приміщень, обладнання, тощо;
- необхідність переїзду в безпечніші регіони України або за кордон;
- необхідність адаптації діяльності в умовах воєнного стану;
- зміна пріоритетів та переформатування діяльності.

Однак, незважаючи на ці виклики, загальна життєздатність ІГС залишається на досить високому рівні, про що свідчить діяльність ІГС у післявоєнні місяці. Організаційній спроможності ІГС в Україні сприяє доступна та швидка процедура державної реєстрації. Крім того, реєстрація громадських та благодійних організацій є безкоштовною. Період реєстрації також короткий: три дні для організацій громадянського суспільства та один день для благодійних організацій. Існує кілька способів реєстрації, включаючи реєстрацію в обласних управліннях Міністерства юстиції України, в Центрах надання адміністративних послуг (ЦНАП) та через приватні юридичні фірми.

Коли представники громадянського суспільства стають партнерами держави, вони можуть говорити про свій вплив на державну політику. Багато експертів з організацій громадянського суспільства почали залучатися до різних процесів розробки законодавства. Наприклад, український закон «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» був написаний, зокрема, експертами громадських організацій.

2.3. Закордонний досвід використання механізмів взаємодії суспільства та органів публічної влади

У європейських країнах та США ці принципи підкріплені державними законами, які забезпечують доступ громадськості до інформації та регулюють контроль з боку громадських неурядових організацій, рад та комісій при органах виконавчої влади. Крім того, важливу роль у цьому процесі відіграють волонтерські рухи, громадські рухи, голосування, дебати, петиції, експертизи та журналістські розслідування. У міжнародному співтоваристві також стрімко набирають обертів підходи до державного управління, засновані на використанні Інтернету. Яскравим прикладом є розділ петицій на сайті Білого дому США під назвою «Ми, народ» [287].

ЄС зобов'язує виконавчу владу надавати правову підтримку для встановлення громадського контролю над державною владою. Крім того, держави-члени ЄС повинні сприяти реалізації загальноєвропейських ініціатив громадського контролю, що включає розробку та впровадження відповідних національних правил і політик [16].

На відміну від інших країн, Україна не вимагає від своїх виконавчих органів створювати та впроваджувати галузеві та регіональні адміністрації.

Українські органи виконавчої влади не зобов'язані приймати та впроваджувати галузеві та місцеві закони, спрямовані на організацію та здійснення публічної адміністрації як на місцевому рівні, так і на рівні контролю за окремими галузями публічної адміністрації. Як наслідок, система громадського контролю в Україні характеризується фрагментарністю, що перешкоджає повній реалізації прав громадян на здійснення громадського контролю.

Федеральне законодавство та законодавство штатів США передбачає різні способи здійснення громадського контролю. Це громадянська ініціатива, участь громадян у місцевих справах через муніципалітети, громадські слухання, доступ до інформації про діяльність органів державної влади, в тому числі електронний доступ через Інтернет, журналістські розслідування, засоби масової інформації,

можливість письмових звернень та електронних звернень громадян до органів державної влади, захист прав, свобод та інтересів громадян. Це включає прямі форми публічного обговорення нормативно-правових актів та питань, що їх стосуються, а також наукових, публіцистичних і художніх творів, які формують громадську думку.

Публічне управління в ЄС має чотири основні форми: 1) робота з використанням даних і запитів громадян (робота з використанням даних опитувань, петицій і пропозицій громадянського суспільства, розслідування скарг, поданих громадянами); 2) консультації з громадськістю (публічні слухання за участю всіх зацікавлених сторін, представники громадян на закритих громадських слуханнях, письмові консультації (електронні фокус-групи)); 3) дорадчі форуми (семінари, конференції, громадські журі); 4) діалог через соціальні мережі [227, с. 136]. 136].

Для включення в українське законодавство можна запропонувати різні зарубіжні методи громадського контролю за діяльністю адміністративних органів. Одним із таких методів є електронна громадськість.

Це, насамперед, дає змогу окремим громадянам та групам громадян мати інтерактивний доступ до інформації, що стосується їхніх законних прав, свобод та інтересів.

Практика прозорості Уряду США становить значний інтерес з точки зору її потенціалу для імплементації у вітчизняну діяльність. Уряд проводить публічні зустрічі з представниками федеральних органів влади та відомств штатів, на яких присутні представники неурядових організацій та засобів масової інформації. Такий підхід частково поширюється і на законодавчу гілку влади: комітети та комісії Конгресу США проводять відкриті засідання для обговорення актуальних питань, що зачіпають права, свободи та законні інтереси громадян.

Заходи громадського контролю, такі як громадянські ініціативи та законодавчі ініціативи, є дуже важливими в США та ЄС. Для того, щоб

ініціатива стала законом, вона повинна мати підтримку певної кількості громадян і, як правило, подається в електронному вигляді через веб-сайт в Інтернеті.

Цікавою є також ідея народної законодавчої ініціативи. Ця форма громадського контролю дозволяє громадянам певної країни виступати в ролі розробників законів і підзаконних актів. По суті, такі ініціативи розширюють коло тих, хто має право пропонувати закони та підзаконні акти.

У США петиційні референдуми є поширеним та ефективним засобом ухвалення законів з питань, що становлять суспільний інтерес. Процес ініціюється групою громадян США, які мають право голосу, з проханням про проведення референдуму з метою розробки та прийняття відповідного законодавства.

США та ЄС мають унікальні урядові норми, відомі як право громадянського вето. Це право громадян певної країни, регіону чи муніципалітету оскаржувати та скасовувати конкретні нормативні акти, прийняті органами виконавчої влади та їхніми посадовими особами, а також їхні повноваження.

Громадянське вето визначається як можливість і право громадян певної країни, регіону або муніципалітету оскаржувати і скасовувати конкретні правові акти, прийняті адміністрацією або відповідними посадовими особами.

Практика громадського контролю, така як відкликання посадових осіб на референдумі, є унікальним явищем для інших країн.

Значний інтерес становлять методи громадського контролю, що застосовуються в ЄС, зокрема, використання публічних консультацій у різних формах. Це і публічні та приватні слухання, і фокус-групи, і навіть використання Інтернету [213, с. 234].

Останнім часом у розвинених країнах світу з'явилися форми громадського контролю, за допомогою яких громадяни звертаються до органів державної влади та їх посадових осіб через мережу «Інтернет».

Як у США, так і в країнах ЄС загально визнано, що органи державної влади підлягають громадському контролю та нагляду. Тому багато дослідників стверджують, що термін «громадський нагляд» означає спосіб, у який громадськість стежить за діями держави. У цій динаміці суспільство є активним учасником контролю, тоді як держава є пасивним суб'єктом контролю. Однак варто зазначити, що держава також є активним учасником саморегуляції, диктуючи стандарти та межі такого контролю [130, с. 36]. Організації громадянського суспільства, які займаються організацією та здійсненням громадського контролю за діяльністю органів державної влади, отримують значну фінансову підтримку з державного бюджету та місцевих фінансів отримують значну фінансову підтримку з державного бюджету та місцевих фінансів. Крім того, ці організації мають право збирати кошти як від фізичних, так і від юридичних осіб. Така фінансова підтримка також поширена на діяльність цих організацій за межами країни.

За даними Фонду розвитку громадянського суспільства, частка державного фінансування в доходах неприбуткових організацій варіюється в залежності від регіону. У Західній Європі, Канаді та Ізраїлі вона становить 54%, тоді як у Східній Європі - 42%. У Великобританії вона становить 36%, у Скандинавії - 35% і в розвиненій Азії - 34%. Латинська Америка має найнижчу частку державного фінансування неприбуткових організацій - лише 19%. Однак у Франції та інших країнах вона сягає 60%, а в Бельгії ще вища - 76%. У цих країнах основне джерело доходу неприбуткових організацій залежить від державного фінансування [236].

Громадський контроль в ЄС охоплює цілу низку суб'єктів, у тому числі й суспільне телебачення. Основним завданням громадського телебачення є висвітлення контрольних заходів, що здійснюються урядами, привернення уваги до питань, які мають значний вплив на громадян держав-членів ЄС.

Обсяг повноважень зарубіжних органів громадського контролю також

становить інтерес з точки зору їх фактичної імплементації в Україні. Яскравим прикладом є Греція. У Греції Громадська рада наділена повноваженнями пропонувати нові закони [227, с. 59]. Це дозволяє їм вивчати громадську думку та оперативно вносити зміни до чинного законодавства.

Впровадження успішного міжнародного та зарубіжного досвіду організації та функціонування органів публічного управління в практику впровадження цієї системи громадянського суспільства в Україні дозволить не тільки вирішити поточні проблеми, що виникають в організації та функціонуванні органів публічного управління, а й забезпечить їх повноцінний розвиток.

У сучасних демократичних суспільствах соціально-економічні процеси стають швидшими та складнішими. Тому уряди багатьох розвинених країн визнали необхідність більшої прозорості та відкритості в діяльності державних інституцій. Відбувається відхід від ієрархічних механізмів прийняття рішень до більш зрозумілих, оперативних і відкритих механізмів, які залучають суспільство до прийняття та реалізації тактичних і стратегічних рішень. Представники громадянського суспільства активно і постійно залучаються до різних форм участі в управлінських процесах. Зміщення акценту з одностороннього функціонального підходу на взаємодію призвело до погляду на державне управління як на результат складних взаємодій між державою та суспільством.

Важливість використання інтернет-комунікацій для партисипативного врядування пояснюється тим, що інтернет став майже повсюдним серед громадян України. Використання інтернет-ресурсів для просування партисипативного врядування в державному управлінні дозволяє охопити якомога більшу кількість людей. Крім того, такий підхід є простим і зручним для користувачів.

Сьогодні участь громадян часто розглядається як наріжний камінь демократичного врядування, за допомогою якого громадяни активно

взаємодіють з органами державного управління. Однак в останні десятиліття заклики до прямого залучення громадян зросли в усьому світі. Якобі, Клювер і Раск [268] стверджують, що консультації з громадянами часто призводять до результатів, які сприймаються як соціально стійкі, а дослідження Нешкової та Го [277] показало, що незалежно від методів, які використовуються для отримання інформації від громадян, участь та організаційна було виявлено позитивний і значний зв'язок між участю та організаційною ефективністю. Це означає, що участь громадян не тільки приносить користь залученим суб'єктам, у тому числі органам державного управління, але й має більш широке соціальне значення. Таким чином, можна зробити висновок, що участь громадян відіграє важливу роль у сталому розвитку місцевих громад.

Сектор державного управління в даний час переживає масштабну і динамічну трансформацію з метою підвищення його ефективності та конкурентоспроможності.

Сучасні тенденції реформування державного управління спрямовані на зміну механізмів взаємодії органів влади з громадянами. Такий підхід надає пріоритет партисипативному державному управлінню шляхом побудови комплексної та ефективної системи взаємодії влади і суспільства, використовуючи інструменти та механізми прозорості діяльності адміністративних органів.

У США та ЄС розробляються нові методи управління, з акцентом на прозорість і контроль над державним управлінням. Ця концепція контролю виходить за рамки простого розміщення офіційних прес-релізів на урядових веб-сайтах. Вона також включає розробку зручних інтерфейсів, які дозволяють легко відстежувати ключові показники ефективності діяльності уряду.

Використання Інтернету державою не обмежується лише моніторингом громадської думки та сприянням співпраці між громадянами та урядом. Насправді, для забезпечення прозорості влади важливими є кілька напрямків

діяльності

- 1) відкриті дані - створення онлайн-ресурсів, у тому числі єдиної відкритої бази даних усіх органів державної влади;
- 2) відкритий бюджет - система управління витрачанням бюджетних коштів;
- 3) дебати, голосування та петиції;
- 4) електронні послуги, консультації

У Канаді повну інформацію про державні фінанси та бюджетний процес можна знайти на www.fin.gc.ca. Японія також надає відкриті дані про свій бюджетний процес і фінансові відділи через www.mof.go.jp, включаючи квартальні звіти. Крім того, Болгарія, Хорватія та Танзанія розробили «державні бюджети», які детально описують розподіл державних ресурсів у чіткій та стислій формі. у чіткій та лаконічній формі. Краудсорсинг став популярним методом взаємодії між адміністративними суб'єктами та громадянами в багатьох зарубіжних країнах.

У державному управлінні краудсорсинг працює в унікальний спосіб, оскільки вимагає не лише участі користувачів у визначенні потреб, а й розробки ефективних методів управління для задоволення цих потреб за допомогою інформаційних технологій. Цей підхід був розроблений на основі припущення, що громадяни готові ділитися своїми ідеями з персоналом безкоштовно або за символічну плату, просто тому, що вони хочуть бачити свої ідеї реалізованими.

Краудсорсинг став популярним методом взаємодії суб'єктів публічного управління з громадськістю в багатьох країнах за кордоном.

У публічному управлінні механізм краудсорсингу функціонує унікальним чином, оскільки він вимагає не лише участі користувачів у визначенні потреб, але й у розробці ефективних методів управління для задоволення цих потреб за допомогою інформаційних технологій. Цей підхід був розроблений на основі припущення, що громадяни готові ділитися своїми ідеями з офіційними особами безкоштовно або за символічну плату, виключно через бажання побачити їхні

ідеї втіленими в життя. У державному управлінні краудсорсинг працює в унікальний спосіб, коли від користувачів вимагається не лише участь у визначенні потреб, але й розробка ефективних методів управління для задоволення цих потреб з використанням інформаційних технологій. Цей піхид був розроблений на основі припущення, що громадяни готові ділитися своїми ідеями з персоналом безкоштовно або за номінальну плату, просто тому, що вони хочуть бачити свої ідеї реалізованими.

Завдяки краудсорсингу Ісландія змогла вирішити дві політичні проблеми. По-перше, уряд зміг розділити ризики прийняття та імплементації нової конституції з громадянським суспільством, яке отримало можливість брати активну участь у формуванні правил свого життя. По-друге, залучення більшості населення до процесу збільшило їхню зацікавленість у результаті і дозволило їм відчувати себе почутими, що, в свою чергу, призвело до більшої лояльності до уряду.

Jolitics.com, єдина краудсорсингова платформа у Великобританії, була заснована М. Бірчем, творцем соціальної мережі Bebo. Платформа була розроблена для спрощення законодавчого процесу для політичних активістів та лобістів [258]. Структура платформи повторює структуру Парламенту Великої Британії, з етапами розробки законопроекту, дебатів та голосування. Наразі платформа приймає лише пропозиції щодо національної політики, але очікується, що в майбутньому вона буде розширена і включатиме дебати з регіональних питань.

Користувачі Jolitics можуть розміщувати на сайті пропозиції, подібні до законопроектів. Ці пропозиції, подібно до мікроблогів у Твіттері, обмежуються 140 символами і супроводжуються коротким описом. Потім інші користувачі можуть обговорювати «законодавчу» концепцію протягом чотирьох тижнів, перш ніж відбудеться голосування. Якщо кількість голосів перевищує 50%, пропозиція може бути надіслана депутатам разом із кількістю користувачів, які її

підтримали.

Наразі Jolitics використовує приватну систему реєстрації. Щоб зареєструватися, необхідно або прийняти запрошення від існуючого учасника, або приєднатися до списку очікування і чекати, коли мережа буде відкрита для громадськості. Учасники, які приєдналися до мережі на ранній стадії, мають можливість передати своє право голосу знайомим однодумцям або змінити свій вибір при голосуванні.

Наступним механізмом, який варто розглянути, є механізм передачі інформації у взаємодії органів державної влади з громадськістю. Зважаючи на те, що цей тип механізмів є в певному сенсі інтегративним, можна знайти інструменти та засоби, які використовують інші механізми, додаючи при цьому нові інтерпретації при їх впровадженні.

Сьогодні національні системи петицій набувають все більшої популярності в багатьох зарубіжних країнах. Використання е-петицій призвело до підвищення ефективності активної участі громадянського суспільства у вирішенні суспільних проблем.

Спочатку перспектива онлайн-комунікації з'явилася в Шотландії як компонент проекту E-Petitioner, який використовувався для спілкування з членами парламенту [279]. Згодом шотландська модель була прийнята в інших країнах, зокрема у Великій Британії, Німеччині та Фінляндії. За офіційними даними, станом на початок 2020 року 42 країни запровадили системи е-петицій.

Для того, щоб правильно оцінити життєздатність проекту, важливо відстежувати його реалізацію в кожній країні: у 2006 році у Великій Британії була спроба запровадити е-петиції по всій країні на чолі з тодішнім прем'єр-міністром Т. Блером. На сайті Даунінг-стріт, 10 була створена електронна форма, де кожен громадянин міг запропонувати тему петиції або підписати інші ініціативи. Щоб подати електронну петицію, необхідно дотримуватися наступної процедури

Для подання електронної петиції необхідно зареєструвати адресу електронної пошти, ім'я та поштовий індекс. Кожна нова петиція проходить попередню модерацію, і лише ті з них, які пройшли процес перевірки, публікуються на сайті і доступні протягом одного року; петиції, які збирають 100 000 підписів протягом одного року, надсилаються на розгляд Палати громад, але це не гарантує позитивного рішення з питання. У багатьох випадках багато з цих петицій складаються зі свого роду пропозицій [272].

У Сполучених Штатах електронні петиції «We The People» («Ми, народ») доступні на сайті Білого дому. Ці петиції подаються громадянами США безпосередньо до Офісу президента; створити електронну петицію може будь-хто віком від 13 років, але, на відміну від англійської версії, вона потребує 150 підписів, перш ніж буде офіційно визнана петицією і згодом додана до каталогу веб-сайту.

Вона додається до каталогу сайту. Кожна петиція повинна зібрати щонайменше 25 000 підписів протягом 30 днів. Тільки після того, як ця квота буде досягнута, пропозиція може бути прийнята і розглянута Президентом.

Німецька система ePetitionen, створена в 2006 році, є копією британської системи, але змодельована на основі шотландської системи. Члени Бундестагу розглядають петиції, подані через цю систему; одна з відомих електронних петицій, подана С. Вістом, виступала за встановлення мінімального прожиткового мінімуму в розмірі 1500 євро на дорослого і 1000 євро на дитину. Пропозиція швидко набула популярності і швидко перевищила необхідну межу в 50 000 підписів [265].

Фінляндія запровадила положення, яке можна порівняти з німецьким цензом у 50 000 електронних підписів. Послуга «збору ідей» або електронних петицій доступна на веб-сайті Міністерства державної служби. Кожна пропозиція може збирати підписи протягом шести місяців. Виборці можуть висловити як несхвалення, так і підтримку.

Публічні консультації використовуються іноземними адміністраціями як засіб комунікації зі своїми виборцями. Вперше ця стратегія була запропонована в США в 1981 році, вимагаючи оцінки та інтеграції регуляторних витрат і вигод. У Великобританії консультації із зацікавленими сторонами є обов'язковими на ранній стадії розробки політики. У Німеччині до публічних консультацій залучаються експерти з різних секторів економіки, представники бізнесу та громадські діячі.

Уряди в усьому світі все частіше вдаються до консультацій зі своїми громадянами. Рівень розвитку цих форм взаємодії варіюється від країни до країни. У Канаді громадяни мають доступ до всіх урядових консультацій через веб-сайт www.ConsultingCanadians.gc.ca. У Норвегії веб-сайт www.regjeringen.no. Процедура публічних консультацій в Австрії починається з публікації відповідним міністерством заяви про підготовку регуляторного акта. У цьому процесі зазвичай беруть участь громадськість та організації громадянського суспільства. В Італії консультації є основою для всього процесу оцінки регуляторного впливу. Процедура включає кілька етапів, починаючи з визначення соціально-економічної потреби в новому регулюванні, за яким слідує розробка альтернативних варіантів та оцінка витрат і вигод. Потреба в консультаціях формально визначається і проводиться органами державної влади на різних рівнях. Однак конкретні теми консультацій обираються в кожному конкретному випадку окремо.

Впровадження інструментів адміністративної прозорості виявилось успішною стратегією в багатьох країнах світу. Ефективність роботи державних адміністрацій значно покращилася. Демократичні країни вже відчувають позитивні результати такого підходу, зокрема, більш клієнтоорієнтований уряд, вищу якість державних послуг для громадян, більш ефективне та результативне прийняття рішень у співпраці з громадянським суспільством та значну економію державних ресурсів. Такі узгоджені зусилля з удосконалення державного

управління призвели до поліпшення умов життя, підвищення рівня життя громадян і створення більш сприятливого бізнес-середовища.

Наразі в різних країнах світу демонструються різні методи вдосконалення державного управління. Дослідження стратегій, що використовуються іншими країнами для покращення потоку інформації в адміністративних системах, таких як краудсорсинг, електронні петиції та використання консультацій з громадянами, дозволило виявити кілька важливих аспектів і позитивних змін. Ці особливості та тенденції є актуальними для української державної адміністрації для впровадження подібних удосконалень у спосіб взаємодії з громадянами.

Висновки до 2 розділу

По-перше, активне використання цифрових ІКТ представниками органів державної влади робить дані про діяльність цих організацій відкритими та прозорими. По-друге, налагоджуються більш ефективні форми зворотного зв'язку між органами державної влади та громадськістю. По-третє, формуються спеціальні електронні платформи (сервіси) для спільного вирішення суспільно важливих питань в особі громадськості. Взаємодія в інтернеті між адміністративними органами та громадянами, як виявилось, визначається значною кількістю факторів. Необхідно також розрізняти внутрішні та зовнішні (національні, міжнародні та глобальні) фактори середовища. Також необхідно розрізняти (національні, міжнародні та глобальні).

По-друге, електронний уряд - це інноваційна технологія, яка розширює можливості взаємодії між представниками органів державного управління за допомогою використання засобів зв'язку, в тому числі Інтернету. Електронний уряд - це інноваційна технологія, яка розширює можливості взаємодії між представниками органів публічного управління за допомогою використання

засобів комунікації, в тому числі мережі «Інтернет», з метою задоволення суспільних потреб та підвищення громадської ініціативи і контролю. Для оцінки ефективності публічного управління в контексті впровадження електронного урядування пропонується використовувати ключові блоки (прогнози) економічного, соціального, організаційного, е-участі та підзвітності.

По-третє, у ході вивчення зарубіжного досвіду використання механізмів взаємодії публічної адміністрації та громадян було розглянуто такі країни, як США, Велика Британія, країни ЄС та Канада. У результаті до зарубіжних форм публічного адміністрування, які доцільно імплементувати у вітчизняну практику, віднесено: електронне публічне адміністрування; публічні засідання федерального уряду, урядів штатів та окремих відомств за участю представників неурядових організацій та засобів масової інформації; правотворчі ініціативи; громадянські ініціативи; законотворчі ініціативи; практика організації та проведення петиційних референдумів, система громадського вето, відкликання посадових осіб шляхом референдуму, громадський контроль за діяльністю правоохоронних органів.

По-четверте, сучасні світові практики у сфері партисипативної діяльності держави, які орієнтовані на забезпечення комфорту та якості життя населення, є дуже широкими і включають багато тем та напрямів реалізації, які уряди обирають як пріоритетні. Так, окрім традиційних функціональних механізмів органів державної влади, використовується низка додаткових інструментів для підвищення прозорості та ефективності державного управління, підзвітності механізмів прийняття рішень та участі громадян у процесі прийняття рішень.

По-п'яте, контроль з боку громадян через спеціальні додатки для комп'ютерів та мобільних пристроїв, механізми зворотного зв'язку та засоби масової інформації, спрямовані на вирішення конкретних проблем громадян.

Використання технологій краудсорсингу (в тому числі їх проявів, які в зарубіжній практиці називають «краудсорсинговим законодавством» або «партисипативним бюджетом») має бути розширене, представлене як пряме волевиявлення громадян з використанням сучасних ІКТ для колективних процесів мислення, а їх статус - офіційно закріплений.

РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ТА СУСПІЛЬСТВА

3.1. Проблеми взаємодії між органами публічної влади та

громадянського суспільства в процесі реформ та змін

В умовах трансформації політичної та економічної сфери вдосконалення державного управління неможливе без розвитку громадянського суспільства, що вимагає реальної участі громадян в обговоренні та прийнятті рішень. Як уже зазначалося, саме участь громадян дозволяє досягти більшої ефективності в багатьох сферах суспільного життя, починаючи від реалізації соціальної політики і закінчуючи державним управлінням. Тому взаємодія держави та громадянського суспільства в рамках відповідної структурної співпраці є необхідною для розвитку країни як правової, демократичної та соціальної держави в сучасних умовах суспільних трансформацій.

Державній системі публічного управління необхідно розробити систему заходів та механізмів ефективного партнерства між державою та громадянським суспільством.

Систематично співпрацювати з громадянами для підвищення ефективності своєї діяльності та зміцнення її легітимності.

Концепція взаємодії держави і громадянського суспільства є вираженням прагнення Уряду налагодити співпрацю з організаціями громадянського суспільства для подальшого вдосконалення та розвитку партнерських відносин, з метою посилення процесу демократизації Уряду, розвитку організацій громадянського суспільства та їх зв'язків.

Громадянське суспільство включає формальні організації громадянського суспільства та неформальні групи, основними характеристиками яких є:

- приватний характер - незалежність від органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

- некомерційний характер - немає мети розподілу прибутку від діяльності таких організацій між засновниками та учасниками, а отже, не може бути отриманий дохід від діяльності таких організацій; та

- автономний та добровільний характер - створюються за ініціативою громадян, які на власний розсуд визначають цілі та методи своєї діяльності.

Основною метою організацій громадянського суспільства є спільні дії для просування або захисту власних і водночас колективних інтересів у законослухняний та підзвітний спосіб.

Функції громадянського суспільства в Україні полягають у наступному:

- участь у процесі вироблення, формування та подальшої реалізації державної та регіональної політики шляхом створення умов для широкого та ефективного представництва інтересів громадян в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, організації постійної комунікації у формі консультацій (діалогу) з громадянами з актуальних соціальних та економічних питань. Забезпечити активне залучення та участь організацій громадянського суспільства у процесі вироблення, формування та подальшої реалізації державної та регіональної політики;

- запровадження громадського контролю за діяльністю державних інституцій та посилення впливу інститутів громадянського суспільства на прийняття ефективних і раціональних управлінських рішень.

Щодо основних ознак сучасного громадянського суспільства, то науковці відзначають наступні:

- висока політична культура членів суспільства, пов'язана з високим рівнем розвитку політичних, економічних, правових і культурних відносин;

- включення всього життя громадян у сферу громадянського суспільства

- непорушність прав і свобод незалежних громадян;

- широкий розвиток системи самоврядування

- розвиток економіки, заснованої на приватній і колективній власності.

Важливою ознакою громадянського суспільства є певна масова свідомість і

відповідний менталітет [309].

Кількісна різноманітність неурядових організацій громадянського суспільства свідчить також про різноманітність форм взаємодії з органами державної влади, конкретні форми вираження яких залежать від національних правових систем і традицій, що існують в тій чи іншій країні. Важливо підкреслити, що антагоністичні відносини - це як негативні форми взаємодії, так і форми взаємодії, які викликають розбіжності в підходах та оцінках.

Взаємодія між державою та громадянами розуміється як позитивна форма взаємодії, що відображає пошук спільних сфер діяльності та передбачає досягнення консенсусу з обох сторін. Держава відіграє найважливішу роль у формуванні та зміцненні інститутів громадянського суспільства, використовуючи законодавчі механізми та економічні засоби і демонструючи готовність до співпраці [33, с. 305].

Указом Президента України «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» затверджено Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки [204].

Метою цієї стратегії є створення сприятливих умов для розвитку громадянського суспільства та налагодження ефективної взаємодії між органами державної влади та інститутами громадянського суспільства.

Заснована на партнерстві, вона надає додаткові можливості для співпраці з органами державної влади та місцевого самоврядування з метою реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина, а також реагування на суспільні інтереси з використанням різних форм демократії участі, громадянської ініціативи та самоорганізації. Реалізація Стратегії здійснюватиметься за такими стратегічними напрямками:

- створення сприятливих умов для становлення та інституційного розвитку організацій громадянського суспільства;

- забезпечення ефективних процедур участі громадян у формуванні та реалізації державної і регіональної політики, вирішенні регіональних проблем;
- стимулювання участі організацій громадянського суспільства у соціально-економічному розвитку України;
- створення сприятливих умов для міжсекторальної співпраці.

Аналіз сучасного стану розвитку громадянського суспільства в Україні свідчить про наявність низки проблем, які стримують подальше зростання активності громадянського суспільства та перешкоджають ефективному використанню неурядових організацій для захисту прав громадян та реалізації їх законних інтересів. Науковці Є. Бородін, Т. Тарасенко, О. Турій, І. Ховрякова та інші, окреслюючи існуючі проблеми, стверджують, що сьогодні:

- не налагоджений ефективний діалог між адміністративними органами та громадянським суспільством, спостерігається тенденція до непрозорості, закритості та надмірної бюрократизації діяльності органів влади;
- недосконалість чинного законодавства ускладнює створення та діяльність інститутів громадянського суспільства;
- механізми участі громадян у формуванні та реалізації державної політики існують, але не реалізуються належним чином;
- податковий тягар не сприяє розвитку інститутів громадянського суспільства та їх підтримці з боку національних благодійних організацій;
- фінансова база суб'єктів громадянського суспільства є недостатньою, оскільки більшість організацій громадянського суспільства не отримують фінансової підтримки від державних або національних благодійних фондів, або не мають можливості доступу до неї;
- потенціал організацій громадянського суспільства щодо надання соціальних послуг населенню реалізується не в повній мірі;
- недостатньою є участь організацій громадянського суспільства у процесах

підготовки, публічного обговорення та прийняття рішень;

- відсутнє системне інформування населення про існуючі організації громадянського суспільства та їх діяльність;

- існує значна невідповідність між формальною інституціоналізацією громадянського суспільства та його реальною діяльністю, тобто фактичними можливостями контролювати та впливати на процес розробки та прийняття політичних рішень, які визначають складові соціальної політики та слугують форумом для діалогу між зацікавленими сторонами [309; 331].

Так, як зазначається в аналітичній розробці Національного інституту стратегічних досліджень (далі - НІСД), сьогодні в Україні переважають опосередковані форми участі громадян, порівняно з прямими формами участі громадян та взаємодії органів влади з громадянами та їх організаціями на місцевому рівні. Такі механізми, як громадські слухання, загальні збори за місцем проживання та впровадження іншого досвіду, не впроваджуються повною мірою [284, с. 51].

Українські дослідники Т. Андрюченко, І. Бекешкіна та В. Яблонський зазначають, що розвиток громадянського суспільства в країні також виявив кризові тенденції у сфері громадянської участі. Водночас розчарування повільними темпами реформ призвело до пошуку громадянами простих рішень, що частково проявляється у радикалізації протестів, створенні парамілітарних формувань під окремих політиків та політичні сили, відсутності демократичної політичної культури. Динаміка інституціоналізації громадянського суспільства у 2022-2023 роках свідчить, що у 2022 році з того часу кількість зареєстрованих громадських організацій в Україні має тенденцію до помірному зростанню. Так, станом на 1 грудня 2022 року - 86 543 на 1 грудня 2023 року - 99 556, станом на осінь 2024 року - 104 483 [56].

Взаємодія між органами державної влади та громадянським суспільством має ґрунтуватися на принципах відкритості та прозорості. Результатом взаємодії

є взаємний вплив. Цей процес між владою та громадянами дозволяє громадянам контролювати діяльність влади. Іншими словами, в процесі взаємодії, на відміну від «піару», влада повинна прагнути до досягнення консенсусу у відносинах і використовувати для цього різні механізми та формати. У цьому процесі мають бути зацікавлені обидві сторони, але для ефективної та плідної взаємодії ініціатива має належати владі. Влада повинна вживати певних заходів для того, щоб громадськість була залучена до спільного вирішення питань та процесу прийняття рішень в цілому, тобто «участь громадськості» є результатом процесу «залучення», тобто саме тоді застосовується поняття «громадська участь».

Залучаючи громадськість до процесів прийняття рішень та спільного обміну думками, органи влади виступають як суб'єкти. Вони впливають на громадськість з метою активізації діяльності влади та створення для неї необхідних умов. В результаті громадськість, яка була об'єктом діяльності влади, перетворюється на суб'єкт і починає впливати на владу, контролювати її та диктувати свої умови [33, с. 301-302].

Роль держави - сприяти розвитку громадянського суспільства. Бажано залучати інститути громадянського суспільства до боротьби з деструктивними державними явищами, такими як корупція, а також до здійснення глобальних економічних і соціальних реформ.

На думку О. Скакун, роль цивілізованої держави у розвитку громадянського суспільства полягає в тому, що:

- виступати формою організації громадянського суспільства та створення умов для його розвитку;
- бути відносно незалежною у відносинах з громадянським суспільством, прагнучи до солідарності в публічних інтересах усіх членів суспільства
- встановлює «правила гри» для громадян та їх об'єднань, створює сприятливі умови для їх існування та розвитку;

- не втручається у приватні сфери, такі як сім'я, побут і культура. Таке втручання може бути лише з метою забезпечення особистої чи громадської безпеки;

- не втручається у приватні (цивільні) правовідносини: вступаючи в такі правовідносини, вона втрачає можливість здійснювати публічну владу;

- забезпечує громадянському суспільству, що функціонує на її території, необхідний захист з точки зору соціального забезпечення його суб'єктів;

- виступає засобом соціального компромісу для громадянського суспільства та пом'якшення соціальних протиріч між різними соціальними групами;

- юридично гарантує можливість громадян бути власниками, створювати державні органи та комерційні корпорації, брати активну участь у політичному житті суспільства;

- має межі регулювання відносин у суспільстві, визначені національними конституціями та міжнародними стандартами прав людини [300, с. 21].

Розвиток зв'язків з громадськістю спрямований на встановлення зворотного зв'язку «суспільство - влада», коли влада стає принципово залежною від інтересів населення. Вільні засоби масової інформації, що діють в рамках закону, відіграють важливу роль в ефективності зворотного зв'язку, посилюючи тим самим процес демократизації та лібералізації влади, роблячи її більш відкритою та прозорою.

Таким чином, як зазначено в аналітичному дослідженні НІСД «Щодо посилення взаємодії організацій громадянського суспільства з органами державної влади», ефективна модель взаємодії між організаціями громадянського суспільства та органами державної влади вимагає:

- прозорості інформації з боку органів державної влади та своєчасного інформування про підготовку політичних рішень;

- подальшого вдосконалення нормативно-правової бази та усунення її

недоліків і прогалин для забезпечення ефективності процедур публічних консультацій, повноцінної реалізації громадського контролю та публічного професіоналізму

- розширення сфери та змісту громадського контролю за діяльністю органів державної влади та створення додаткових механізмів ефективного громадського контролю у сферах, де відсутнє належне правове регулювання;

- забезпечити охоплення найбільш важливих для суспільства питань механізмами громадського контролю, громадської експертизи, моніторингу та публічних консультацій;

- забезпечити належні умови для здійснення інститутами громадянського суспільства своїх моніторингових функцій щодо дотримання законодавства під час передвиборчої агітації та виборчого процесу;

- заохочувати участь громадськості в діяльності, пов'язаній з інформаційно-просвітницькою, експертно-аналітичною роботою та реалізацією правозахисних функцій;

- стимулювання громадянської участі та підвищення рівня громадянської компетентності, зокрема спеціальних навичок взаємодії з органами державної влади, а також знання встановлених законодавством процедур;

- рівновіддаленість профспілкових організацій від подвійного впливу державних органів та об'єднань роботодавців. Для цього необхідно використовувати всі можливості, як у формі соціального діалогу, так і в інший спосіб [360].

Важливою умовою існування правової демократичної держави є взаємодія державного апарату з організаціями громадянського суспільства, які виступають партнерами держави у правотворчості, правозастосуванні та реалізації правоохоронних функцій.

Основними проблемами взаємодії органів державної влади та організацій

громадянського суспільства є використання організацій громадянського суспільства в інтересах певних політичних сил або для реалізації окремих цілей у політичному процесі, обмеженість фінансування, недостатній кадровий та організаційний потенціал організацій громадянського суспільства, фіктивність багатьох організацій, прийняття рішень, що не відповідають інтересам громадянського суспільства.

3.2. Соціальна відповідальність суспільства як основа взаємодії органів публічної влади

У науці з державного управління серед ознак громадянського суспільства виокремлюють наявність публічних сфер життя та публічних просторів, які зумовлюють формування громадської думки, а також засобів і центрів комунікації.

Прикладом професійного та продуктивного врядування в країні є наявність демократичних інститутів і механізмів, які забезпечують можливість участі кожного в державних і суспільних справах, а також можливість контролю з боку суспільства за діяльністю державних інститутів [76, с. 117].

Слід підкреслити, що взаємодія в суспільстві ґрунтується на соціальній відповідальності «акторів», які належать до різних систем (рис. 3.1). Якщо в одній системі відбуваються зміни, то реакція відбувається в іншій сфері. Концепція національного сталого розвитку передбачає процес економічних, екологічних та соціальних змін.

Базові елементи цих систем - природні ресурси, інвестиції, інновації, орієнтація на науково-технічний розвиток, розвиток індивідуального потенціалу, соціальний захист та інституційні реформи - мають бути взаємоузгодженими, оскільки це забезпечить збалансований національний розвиток та зміцнить державний і суспільний потенціал для задоволення потреб людини.

Рис. 3.1. Соціальна відповідальність як інтегруюча ланка в концепції сталого розвитку держави [75].

Стрімкий глобальний розвиток впливає на соціально-економічні сектори країн, оскільки вимагає постійного використання потенційно вичерпних ресурсів. Тому соціальна відповідальність на різних рівнях повинна впливати на припинення несталого зростання використання природних ресурсів та людського потенціалу. Адже у світі, де зростає конкуренція, реалізація цих рекомендацій є складним процесом, оскільки основна увага приділяється прибутку та доходам, незалежно від того, які системи суспільства зазнають неминучих змін.

Ефективна практика взаємної відповідальності між органами державної влади та громадянами у виконанні демократично прийнятого законодавства включає в себе субсидіарні підходи, які передбачають активне залучення громадян до вирішення нагальних проблем та самоорганізацію населення. Основою для такої діяльності є соціальна відповідальність громадян.

Соціальна відповідальність розглядається на кількох рівнях, залежно від суб'єкта (рис. 3.2).

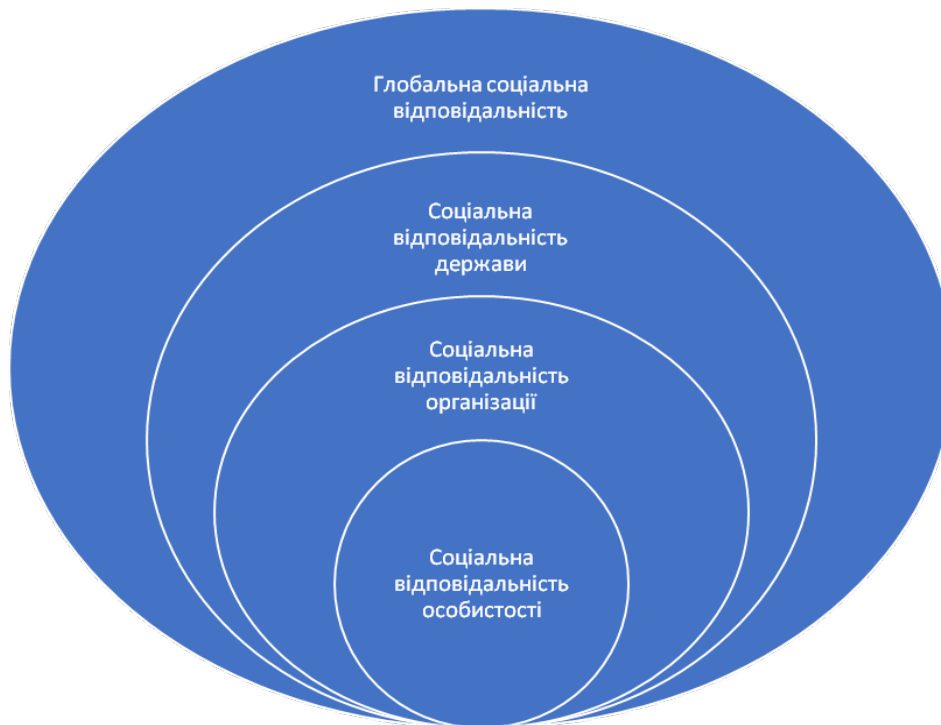

Рис. 3.2. Рівні соціальної відповідальності [].

Індивідуальна соціальна відповідальність є основою для формування соціальної відповідальності організацій, націй та світової спільноти.

Вона визначає форму вираження і реалізації принципів соціальної відповідальності, головним чином моральні якості характеру, такі як виконання зобов'язань перед собою, своєю сім'єю, своїм колективом і суспільством, дотримання правових норм, соціально відповідальна поведінка, сумлінне ставлення до праці, виконання обов'язків, відданість дорученій справі, чесність, відданість і надійність. Вони сприяють розвитку особистості.

На колективному рівні соціальна відповідальність характеризується як корпоративна соціальна відповідальність, тоді як на національному рівні вона визначає, як найкраще досягти сталого соціального розвитку в країні. Соціальна

відповідальність держави проявляється через реалізацію соціальної політики.

Питання становлення та імплементації соціальної відповідальності в систему суспільних відносин на різних рівнях взаємодії стає все більш актуальним і затребуваним у національному просторі. Європейський досвід свідчить, що соціальна відповідальність у прогресивних суспільно-політичних системах забезпечує ефективний, раціональний, людиноцентричний і сталий розвиток на основі духовно-моральних і соціокультурних цінностей (рис. 3.3).

Слід підкреслити, що соціальна відповідальність - це волевиявлення, що визначається певними діями з дотриманням усвідомлених обмежень і соціальних норм, які гарантують безпеку і прогресивний розвиток, узгодження інтересів суб'єктів суспільних відносин та управління ними.

Цей вид відповідальності є багатовимірним і багаторівневим явищем. На індивідуальному (особистісному) рівні вона проявляється через громадянську зрілість індивіда і слугує основою для інших рівнів. Прояв відповідальності на інших рівнях визначається світоглядом людини, її сприйняттям своєї значущості у глобальних трансформаціях та прагненням до змін у всіх сферах життя.

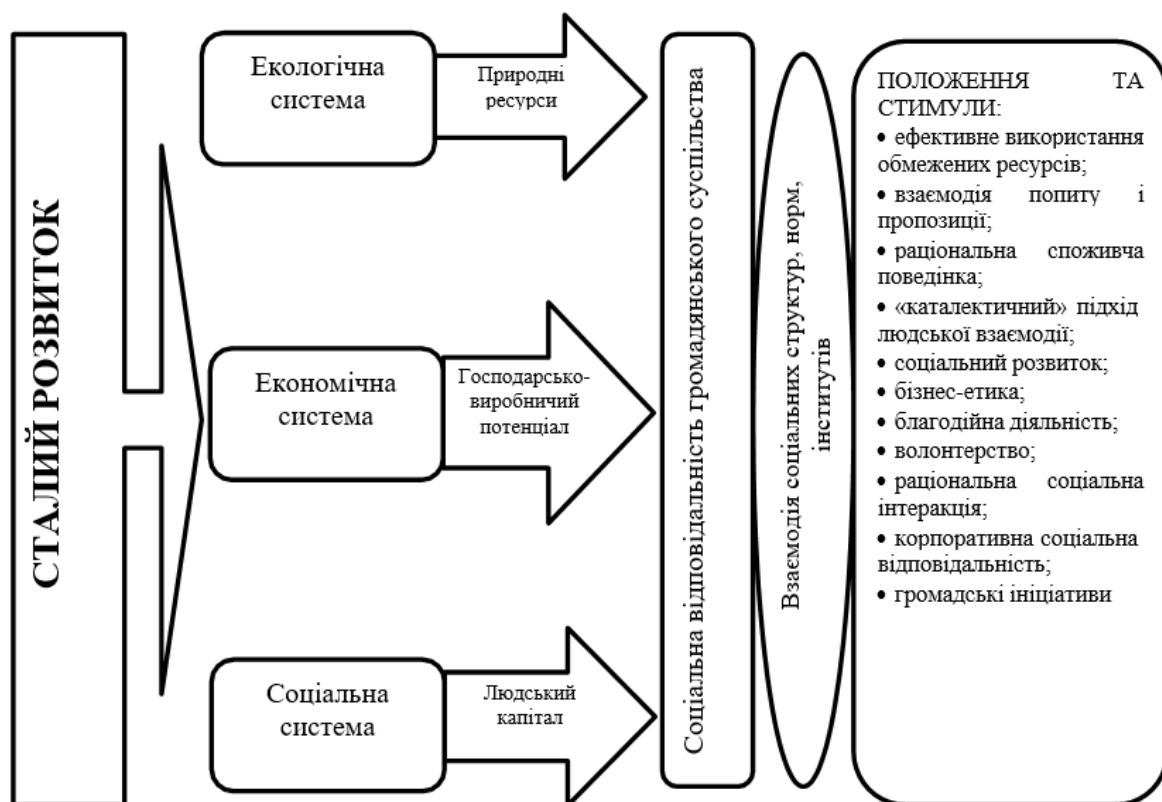

Рис. 3.3. Основні положення та напрями стимулювання проявів соціальної відповідальності громадянського суспільства як основи сталого розвитку держави [1].

У процесі формування сучасної моделі суспільного розвитку та реформування соціально-економічної сфери у 21 столітті існує об'єктивна потреба у розробці ефективних механізмів соціальної відповідальності. Наявність соціальної відповідальності в прогресивній суспільній системі гарантує ефективний соціально-економічний розвиток країни та стратегічне використання наявних ресурсів і механізмів. Досвід провідних європейських країн у впровадженні принципів соціальної відповідальності на національному та організаційному рівнях активно вивчається країнами, які прагнуть стати частиною ЄС. Уряди країн ЄС на регіональному рівні та міжнародні організації на глобальному рівні прийняли відповідні програми та концепції, які заохочують

впровадження фундаментальних цінностей соціальної відповідальності.

Провідне місце у формуванні нових аспектів соціальної відповідальності в сучасному контексті займає створення іміджу престижу. Це політика просування соціальної відповідальності організацій, компаній та урядів як спосіб формування позитивного іміджу певного суб'єкта.

По-перше, функція перспективи визначається не лише системою моральних вимог, але й підкріплюється політичними, правовими та технічними нормами.

Вона підкріплюється нормами. Наприклад, поведінка суб'єкта відповідно до цих норм визнається правильною (позитивний аспект відповідальності).

По-друге, відповідальність у світлі її ретроспективної функції постає як певна санкція або міра осуду чи покарання за дії чи поведінку, які вже мали місце і призвели до руйнування цінностей, закріплених у чинних соціальних і технічних нормах і принципах (негативний аспект відповідальності). У цьому сенсі відповідальність виступає як невідворотне покарання за девіантну поведінку, засновану на ціннісних переконаннях і відхиленні від встановлених вимог і норм [218, с. 6].

Таким чином, соціальна відповідальність має міжособистісний характер, що в свою чергу впливає на внутрішній стан особистості.

Нова ринкова економіка спрямовує відхід від патерналістської моделі взаємодії в суспільстві і водночас стимулює розвиток суб'єктної відповідальності на індивідуальному, колективному та державному рівнях. Демократична держава не є монополістом у реалізації суспільних інтересів. Це пов'язано з тим, що органи державної влади не можуть повністю задовольнити постійно зростаючі потреби громадян. Саме тому європейські країни запровадили метод субсидіарності, що поєднує співпрацю між державним сектором, місцевою владою та громадянами при вирішенні соціальних та економічних проблем.

Соціальна відповідальність тісно пов'язана з допомогою комусь. У світовій

практиці існує три стратегії допомоги. Стратегія знайомства - це регулярне надання цільових фінансових ресурсів певному колу осіб на регулярній основі. Стратегія політичного контексту - зацікавленість керівника організації, що надає допомогу, у фінансуванні конкретного проекту. Стратегія референтності полягає у визначенні пріоритетів розподілу фінансових ресурсів та запровадженні конкурсних процедур для організацій та осіб, які претендують на фінансування [13, с. 3-5].

Цілком обґрунтованим видається поділ соціальної відповідальності на неправову та правову. Неправова соціальна відповідальність - це та, що не має правового характеру і набуває форми моральної, політичної, корпоративної, релігійної, етичної тощо.

Моральна відповідальність виникає при порушенні традицій, звичаїв, культурних та естетичних норм. Вона виражається в суспільному осуді та Юридична відповідальність виникає при порушенні правових норм і має позитивний характер, починаючи від позитивного психологічного впливу на порушника і закінчуючи застосуванням примусової фізичної сили.

Соціальна відповідальність виступає важелем контролюючого елементу соціального механізму взаємодії адміністративних органів та інститутів громадянського суспільства. Сутнісними ознаками та пізнавальними можливостями поняття «соціальні механізми» в сучасному управлінському дискурсі є «взаємодія соціальних структур, норм, інститутів і зразків поведінки, за допомогою яких забезпечується функціонування будь-якої соціальної системи» та «стійка система взаємодії соціальних суб'єктів різних типів і рівнів, кінцевим результатом якої є задоволення конкретних соціальних потреб» [3, с. 125]; «сукупність актів, дій і відносин, притаманних суб'єкту-носію, через які відбувається те чи інше» [3, с. 125]; «сукупність актів, дій і відносин, притаманних суб'єкту-носію, через які відбувається те чи інше» [3, с. 125].

Соціальні механізми у сфері взаємодії адміністративних інститутів та інститутів громадянського суспільства, як важелі керуючого впливу, складаються з таких структурних елементів: архаїчний, що включає духовність, традиції та звичаї; інституційний, який охоплює зовнішні норми, правила та закони; цінності, установки, моральні принципи та переконання, які з яких складається світогляд. того, щоб суб'єкти дотримувалися прийнятих у суспільстві уявлень про добро і зло, справедливість і несправедливість [38].

Політична відповідальність виникає тоді, коли суспільство порушує норми, які воно накладає на представників публічної влади. Її мета - забезпечити порядок у політичній сфері суспільних відносин шляхом висловлення недовіри, не обрання політиків на нові терміни повноважень у представницьких органах або виключення їх з певних організацій.

Корпоративна відповідальність виникає при порушенні корпоративних правил, прийнятих певною соціальною структурою, і виражається у звинуваченнях та висловленні недовіри суб'єкту з боку його членів.

Релігійна відповідальність ґрунтується на нормах, що регулюють порядок виконання релігійних обрядів і повагу до релігійних почуттів віруючих.

У цих випадках вищезазначені види соціальної відповідальності є по суті пасивними, оскільки негативні реакції з боку суспільства не передбачають жодного примусового впливу на суб'єкта. Це виражається в прагненні висловити негативне ставлення через соціальну ізоляцію та відмову від спілкування.

На глобальному рівні соціальна відповідальність визначає пріоритети світового розвитку та людської цивілізації через Міжнародну угоду зі сталого розвитку. У цьому контексті певні інституції та їхня діяльність виступають інституційними механізмами. Зокрема, Міжнародна організація зі стандартизації (ISO) є однією з найбільших і найважливіших організацій, що займається розробкою міжнародних стандартів у сфері управління якістю, екологічного та енергетичного менеджменту, управління ризиками та соціальної відповідальності.

Слід підкреслити, що міжнародні стандарти є добровільними, містять сучасні технічні вимоги до продукції, послуг та найкращі практики, які сприяють підвищенню ефективності виробництва та позитивному зростанню промислового потенціалу.

Стандарт ISO 26000 виділяє сім основних сфер соціальної відповідальності (Таблиця 3.1)

Сфери соціальної відповідальності, перераховані вище, є актуальні для всіх організацій, незалежно від типу організації, характеру бізнесу і т.д. Діяльність організації відповідно до ISO 26000 позитивно впливає на репутацію організації; здатність залучати компетентних співробітників і клієнтів; конкурентоспроможність; підтримку духу підприємництва; залучення інвесторів, спонсорів і донорів; відносини з партнерами, урядом, засобами масової інформації та місцевими громадами.

Таблиця. 3.1.

Напрями соціальної відповідальності згідно з ISO 26000

з/п	Назва напрямку	Характеристика
1.	Управління організацією	Корпоративне управління, правила і стандарти, що відносяться до менеджменту компанії. Хороша практика в цій сфері повинна поставити перед собою мету - підвищення ефективності менеджменту організації щодо суспільних інтересів, повага до зацікавлених сторін та етичні принципи.
2.	Права людини	Кожен повинен функціонувати відповідно до всіх прав людини і людської гідності, зокрема, громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних, з метою запобігання будь-якій дискримінації, а також посилення захисту прав працівників у різних сферах зайнятості.
3.	Управління людськими ресурсами	Важливість умов праці та соціального захисту, охорони здоров'я та безпеки, соціальний розвиток (навчання), необхідність постійного соціального діалогу та підтримки відкритих і чесних відносини з юридичними особами.
4.	Довкілля	У цій сфері беруться до уваги передусім адаптація до змін клімату, а також захист і регенерація навколишнього середовища. Таким чином, передовий досвід у цій галузі повинен бути зосереджений на обмеженні викидів, що забруднюють навколишнє середовище, і здійсненні кроків для зниження рівня споживання природних

		ресурсів.
5.	Справедлива ділова практика	Етична поведінка організації щодо інших організацій, у тому числі урядових установ, партнерів, конкурентів. Організація, яка застосовує справедливу ринкову практику і, отже, є соціально відповідальною, повинна впроваджувати ефективну політику, спрямовану на запобігання недобросовісній конкуренції та на стимулювання справедливого співробітництва й поваги до прав власності. Крім того, кожна організація повинна активно імплементувати принципи соціальної відповідальності у своїй сфері впливу.
6.	Ставлення до споживачів	Діяльність організації повинна бути справедливою і прозорою по відношенню до своїх клієнтів. Зокрема, вона повинна подбати про використання справедливої практики у сфері маркетингу продуктів і послуг, забезпечення справедливих умов контракту та надання об'єктивної достовірної інформації. Також пріоритетними завданнями є захист здоров'я та безпека споживачів, якість обслуговування.
7.	Залучення і розвиток громади	Активна підтримка місцевих громад, які прагнуть вирішувати свої проблеми, особливо, якщо це об'єднання працівників даної організації. Позитивна практика в цій сфері повинна бути зосереджена на соціальному діалозі, який має за мету залучати організації громадянського суспільства до планування та реалізації соціальних проектів, а також брати до уваги напрями взаємодії, реальні соціальні потреби, в тому числі розвиток соціальних інвестицій у таких сферах, як освіта, культура, охорона здоров'я.

Джерело: Guidance on social responsibility. International Organization for Standardization [384].

Можна виділити два типи чинників: особистісні, що втілюються в усвідомлених намірах, цілях і способах їх досягнення, і соціальні (колективні), представлені нормами, цінностями, установками і відносинами, що панують у суспільстві. Колективні фактори - це ті, що є найбільш важливими для групи і є впливом відносин у мікросередовищі, тобто в сім'ї, на робочому місці та в неформальних групах.

Важливо підкреслити, що позитивними прикладами соціальної відповідальності та соціальної дії є участь у волонтерському русі та членство в громадських організаціях. Важливим механізмом розвитку волонтерського руху може бути лише добровільна діяльність громадян. Потенціал активних громадян

(волонтерів) має бути використаний на національному рівні для вирішення проблем, насамперед, у сферах освіти, охорони здоров'я, медичного обслуговування та соціального захисту. Діяльність волонтерських організацій в рамках розвитку громадянського суспільства є необхідним елементом процесу активізації соціального, інтелектуального та культурного потенціалу, який визначає розвиток свідомих громадян. Максимальне залучення волонтерів як активних представників громадянського суспільства та гарантування переходу представників соціальних груп з об'єктів у суб'єкти волонтерського руху є одними з найважливіших тенденцій сучасної ситуації. Тому органи державної влади повинні підтримувати активне волевиявлення інститутів громадянського суспільства для подолання негативних наслідків соціально-економічної трансформації країни [407].

Соціальна відповідальність держави передбачає створення належних умов для гідного життя громадян через такі стабілізаційні механізми, як соціальна політика.

Соціальна політика - це система заходів інститутів суспільно-політичного життя, спрямованих на забезпечення оптимального розвитку соціальної сфери, підвищення добробуту та задоволення потреб суспільства в цілому та окремих громадян [61, с. 9].

Згідно з положеннями соціальної політики, громадяни країни повинні мати рівні стартові можливості. Це пов'язано з тим, що справедливість сприяє солідарності громадян у суспільстві та створює передумови для соціального консенсусу, взаємодії та гармонії у повсякденному житті.

У контексті моделювання структури соціально відповідальної особистості Скобелева визначила такі принципи соціальної відповідальності

- Громадянськість як сукупність суб'єктивних якостей особистості, що проявляються в діяльності та взаємодії з іншими (усвідомлена законслухняність,

захист інтересів своєї країни, прихильність до загальносуспільних норм і моральних цінностей)

- Патріотизм як розуміння цінностей та унікальності своєї Батьківщини;

- Відповідальність як категорія, що характеризує особистість з точки зору виконання вимог суспільства. Виражає ступінь особистого морального вдосконалення та участі індивіда або соціальної групи в суспільних справах;

- Почуття обов'язку як моральне зобов'язання, яке людина виконує з почуттям совісті;

- Мораль як особлива сфера суспільного світогляду і тип суспільних відносин. Її призначення полягає у формуванні нормативного способу регулювання поведінки людей та їхньої діяльності в суспільстві за допомогою норм;

- Духовність - процес гармонійного розвитку психічних нахилів людини;

- професійна компетентність - знання, досвід та освіта у відповідній сфері діяльності;

- Працьовитість - риса характеру, що виявляється в позитивному ставленні людини до процесу трудової діяльності, виражається в активності, ініціативності, сумлінності та дисциплінованості.

Важливо зазначити, що соціальна відповідальність особистості базується на духовно-моральних принципах, сформованих під впливом зовнішніх чинників, таких як середовище та виховання.

Тому можна виділити ряд факторів, які впливають на соціально-економічні умови та стан соціальної відповідальності:

- Соціальна структура суспільства

- Соціальні проблеми, їх гострота, вплив на соціальну захищеність громадян; усвідомлення громадянами необхідності участі в соціально-економічному

розвитку

- Моральні норми, що існують у суспільстві;

- розвиненість структур громадянського суспільства; здатність громадян впливати на формування державної політики; довіра громадян до влади та суспільних інститутів; почуття відповідальності та усвідомлення громадянами стану суспільства [301, с. 53].

Соціальна відповідальність спрямована на раціоналізацію та гармонізацію суспільних відносин, забезпечення їх послідовного та сталого розвитку.

Така відповідальність пронизує систему суспільних відносин, характеризує певні типи поведінки, відображає рівень культурних і моральних якостей людей і суспільства, виступає своєрідним зобов'язанням, виявляється в соціально відповідальній поведінці та вчинках, запобігає ризикам, формує умови для реалізації соціальних цінностей і дозволяє індивідам, організаціям, громадам і державам та сприяти зміцненню діяльності організації, громади та держави.

Це пов'язано з тим, що рівень соціальної відповідальності проявляється у взаємопідтримці, згуртованості громадян, їх здатності самостійно вирішувати проблеми, а також у доцільності побудови партнерства з органами державної влади для раціонального використання наявних ресурсів та ефективного вирішення існуючих нагальних проблем.

Висновки до розділу 3

Взаємодія між адміністративними органами та громадянами відповідає загальним тенденціям, характерним для змін у комунікаційних процесах під впливом діджиталізації. До таких тенденцій належать: зміни в різних видах комунікації; розширення кола акторів, які є як творцями, так і споживачами контенту в інтернеті; заміна «живого спілкування» віртуальним; збільшення кількості людей, які є акторами в інтернеті, зміна моделей споживацької

поведінки. збільшення кількості людей, які є акторами в Інтернеті, зміни в моделях споживчої поведінки, що реалізуються в онлайн-комунікації: швидкість, комфорт, розважальність, особливість свободи в процесі онлайн-комунікації, - орієнтація на приналежність до онлайн-спільнот, постійна самоідентифікація з певними культурними та соціальними групами постійна самоідентифікація з певними культурними та соціальними групами, зростання тенденції до цифрової детоксикації, свідоме відсторонення від мережі, зростання процесів рефлексії над соціальною мережею та відносинами з її учасниками, увага до поведінки в мережі для отримання соціального заохочення, агресивність та конфронтаційність соціальної мережі соціальних мереж, фокус на лідерах думок у мережах.

Використовується системний підхід для виявлення тенденцій у взаємодії органів державної влади та громадськості, зумовлених процесом оцифрування

а) подальша цифровізація всіх аспектів діяльності держави, включаючи реалізацію владних повноважень.

б) деконцентрація державної влади з розвитком мережевих спільнот, самоорганізації та самоврядування в інтернеті.

в) урізноманітнення владних відносин у мережах.

г) поширення державної влади на відносини в мережах.

д) поява і розвиток цифрового авторського права як основи взаємодії держави, громадянського суспільства і громадян у віртуальній реальності, а також обмеження незаконної діяльності в Інтернеті з боку державних органів.

є) зміна способів здійснення державою влади в цифрову епоху.

ж) Забезпечення безпеки в мережах як одна з функцій держави та її подальший розвиток, захист державного суверенітету в цифровій реальності. h) Програмування та перепрограмування мереж зв'язку в цифровій реальності як прояв влади в мережах.

з) Програмування та перепрограмування комунікаційних мереж в цифровій реальності як прояв влади в мережі.

Оцінка ефективності публічної адміністрації на різних рівнях залучення дозволяє діагностувати наступне: рівень залучення громадян до публічного управління не є нульовим, враховуючи обов'язковість публічних слухань звітів (доповідей) про діяльність адміністративних органів, проведення зустрічей з громадянами та роботу зі зверненнями громадян.

На низькому рівні залучення адміністративні органи здійснюють формальну взаємодію, тобто взаємодію на виконання вимог законодавства щодо такої взаємодії, але в результаті не можуть досягти цілей концептуальної моделі. Тому ми вважаємо, що такий рівень взаємодії не є оптимальним, оскільки він забезпечується «заради нього» і не призводить до позитивних змін у якості прийняття управлінських рішень або в рівні та якості життя населення.

На нашу думку, оптимальним рівнем залучення є середній та високий рівень залучення, який активно залучає населення до участі в державному управлінні та суттєво підвищує ефективність використання бюджетних коштів та результативність діяльності адміністрації.

ВИСНОВКИ

Науково-практичною потребою є розробка теоретичних засад та обґрунтування напрямів практичної реалізації удосконалення взаємодії адміністративних органів з громадянами, що дозволило сформулювати наступні теоретичні положення, висновки та пропозиції:

1. узагальнення науково-теоретичних засад взаємодії публічної адміністрації та громадян дозволило визначити, що публічне управління - це не лише прямий вплив влади, а більшою мірою процес реалізації цінностей громадянського суспільства, заснований на поєднанні принципів мультиагентності управління, правил, нормативних механізмів, ідей і технологій управління, вироблених самим суспільством та його громадянськими інститутами. Наразі можна визначити, що це процес реалізації цінностей громадянського суспільства, який базується на Взаємодія між адміністративними органами та громадянами - це процес, який об'єднує зусилля взаємодіючих сторін і здійснюється у відкритому обміні інформацією, досвідом та діяльністю. Кожен учасник цього процесу враховує потреби та інтереси громадян при формуванні та реалізації державної політики і вибудовує власну стратегію її реалізації, уникаючи взаємного виключення та нав'язування один одному власних пріоритетів з метою захисту прав і свобод громадян.

2. Сутність, складові та зміст механізмів взаємодії адміністративних органів з громадянами можна визначити в наступному порядку:

- партисипативні механізми визначаються через сукупність принципів, форм і методів діяльності адміністративних органів з організації та поглиблення скоординованої взаємодії з громадськістю, спрямованої на забезпечення вільного обміну інформацією та заохочення активної участі населення (у різних формах і способах) у підготовці та реалізації рішень. Залучення уряду та державних структур до більш активної боротьби з корупційними стратегіями та контролю над адміністративними органами;

- механізм громадського контролю - це насамперед діяльність організацій громадянського суспільства та окремих громадян. Їх завданням є забезпечення відповідності дій органів державної влади та місцевого самоврядування нормам чинного законодавства та виправлення виявлених порушень;

- механізм краудсорсингу - це перша громадська експертиза проектів рішень адміністративних органів, які зачіпають інтереси великої кількості жителів держави (муніципалітету). 2. врахування громадськості в управлінських рішеннях, тобто врахування громадської думки в управлінських рішеннях, своєчасне та ефективно вирішення існуючих проблем, підвищення довіри до влади.

3. Виявити проблеми та протиріччя у взаємодії органів державної влади та громадян в умовах цифрової реальності:

- впровадження цифрових ІКТ несумісне з розвитком цифрової демократії. Офіційні заходи, що вживаються для розвитку цієї демократії, здебільшого є декларативними і виконуються формально;

- в електронній державі акцент робиться на наданні державних послуг, а не на розвитку е-демократії;

- відсутня системна взаємодія між органами державної влади та громадянами, не створені ефективні механізми такої взаємодії

4. Вивчаючи зарубіжний досвід використання механізмів взаємодії органів публічної влади з громадянами, було виявлено, що різні країни світу, які вдосконалюють публічне управління в сучасних умовах, демонструють різні підходи. Розглядаючи досвід інших країн у використанні таких форм публічного адміністрування, як підвищення інформаційної мобільності в публічному управлінні, електронне публічне адміністрування, практика організації та проведення референдумів, система народного вето, усунення посадових осіб шляхом референдуму, встановлено, що різні країни світу, які вдосконалюють публічне адміністрування в сучасному контексті, демонструють різні підходи

Виявлено, що.

5. Громадський контроль за діяльністю поліцейських органів, використання краудсорсингу, електронних петицій, консультацій з громадянами щодо покращення політичного та соціально-економічного розвитку держави - виявлено низку особливостей та позитивних тенденцій, пов'язаних з реалізацією цих напрямів удосконалення механізмів взаємодії публічної адміністрації та громадян в Україні. Подальша цифровізація всіх аспектів діяльності держави, включаючи здійснення владних повноважень, що веде до формування цифрової держави; децентралізація державної влади з розвитком мережеских спільнот; самоорганізація та автономія в Інтернеті; урізноманітнення владних відносин у мережі; адаптація державної влади до цифрового світу, а також поява та розвиток цифрових прав як основи взаємодії між державами, громадянами та національними спільнотами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєв В.М. Взаємовідносини держави та суспільства в Україні: монографія. Чернівці: Технодрук, 2010. 524 с.
2. Аль-Атті І.В. Публічне управління: сутність і визначення. *Аспекти публічного управління*. Том 6. № 8. 2018. С. 35-41.
3. Акайомова А. Інформаційно-комунікативні процеси. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса*, 2012. Вип. 2. С. 77–84.
4. Архипова Є.О., Дмитренко Н.О. Ефективна комунікація між органами державної влади та громадськістю як умова розвитку демократичного суспільства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. №1. С. 92-96.
5. Афонін Е.А., Гонюкова Л.В. Громадська участь у творенні та здійсненні державної політики. Київ: ПАДУ, 2006 126 с.
6. Бажинова О.А. Взаємодія органів публічної влади з громадськістю як чинник демократизації державного управління. *Державне будівництво*. 2011. №2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2011_2_54 (дата звернення: 04.08.2023).
7. Бакуменко В.Д. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії методології, практики: монограф. Київ : Вид-во УАДУ, 2000. 328 с.
8. Барікова А.А. Електронна держава: нова ефективність урядування: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 224 с.
9. Бачило І.Л., Соснін О.В. Інноваційний розвиток нації і становлення засад інформаційного і громадянського суспільства. *Вісник НТУУ "КПІ" Політологія. Соціологія. Право*. 2011. №4(12). URL: <http://visnyk-ppsp.kpi.ua/article/view/123467> (дата звернення: 17.06.2021).
10. Бебик В. М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка паблік рилейшинз: монографія. Київ: МАУП, 2005. 440 с.

11. Бережний В. О. Сучасні концепції публічного управління. Актуальні проблеми державного управління. 2013. № 2. С. 31-38.
12. Берназюк О. Роль та місце цифрових технологій у сфері публічного управління. Інформаційне право. 2017. №10. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2017/10/35.pdf> (дата звернення: 03.03.2023)
13. Битяк Ю. П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади: монографія. Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, Акад. прав. наук України. Харків: Право, 2005. 303 с.
14. Блінцова В.О. Процес медіатизації політики та функції мас-медіа у сучасному суспільстві. Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. Одеса, 2013. Вип. 49. С. 126–131.
15. Богиня Т. Ю. Інститут лобізму: сутність, методи та функції. / Держава і право. Юридичні і політичні науки. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2013. Вип. 60. С. 546-553.
16. Боднарчук О.В. Взаємозв'язок влади та мас-медіа. Гілея: наук. вісн. 2014. Вип. 85. С. 330–334. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2014_85_86 (дата звернення: 02.02.2023)
17. Бодрійяр Ж. Симулякри та симуляція. Київ : Основи, 2004. 230 с.
18. Бойченко М.І. Подолання неймовірності соціального досвіду. Альманах. Філософські проблеми гуманітарних наук. 2014. № 24. С. 18–24.
19. Бондаренко А. Інформаційні технології як механізм взаємодії органів влади з громадськістю. Державне управління та місцеве самоврядування. 2009. Вип. 1 (1). URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-01\(1\)/Bondarenko.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-01(1)/Bondarenko.pdf) (дата звернення: 12.06.2021).
20. Бублій М.П. Основні характеристики взаємодії громадянського суспільства та держави. Актуальні проблеми державного управління. 2013. №2. С. 129-137.

21. Ванюшина О. Ф. Волонтерський рух в Україні: еволюція, сучасний стан та статус. Вісник Національного університету оборони України. 2015. Вип. 1. С. 275-281.
22. Васильєв О.В., Матющенко С. С. Краудфандинг – сучасний інструмент фінансування розвитку інтелектуального капіталу. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 18. С. 36–40.
23. Висоцька О.Є. Віртуальна реальність та постраціональна комунікація в контексті становлення суспільства постмодерну. Гуманітарний часопис. 2007. № 4. С. 5–11.
24. Взаємодія держави і суспільства в процесах публічної політики: наук. розробка / авт. кол. : С. О. Телешун, І. В. Рейтерович, С. В. Ситник та ін. Київ: НАДУ, 2013. 44 с.
25. Влада і суспільство: діалог через громадські ради: монографія / Шайгородський Ю.Ж., Андрійчук Т.С., Дідух А.Я. та ін.; за заг. ред. Ю.Ж. Шайгородського. Київ: Паливода А. В., 2011. 148 с.
26. Воробйова О.П. Сучасні управлінські моделі New Public Management і Good Governance та їх запровадження в Україні. Ефективність державного управління. 2015. Вип. 42. С. 230-234
27. В Україні кількість інтернет-користувачів зросла до 23 мільйонів. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2797152-v-ukraini-kilkist-internetkoristuvaciv-zroslo-do-23-miljoniv.html>. (дата звернення: 17.04.2021).
28. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство / Пер. з нім. Онишко А. Львів: Літопис, 2000. 319 с.
29. Гаєва Н. П. Загальні засади взаємодії органів державної влади і об'єднань громадян. Органи державної влади України: монографія / за ред.

30. В. Ф. Погорілка. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. С. 471-483.
31. Гаєва Н. П. Форми взаємодії органів державної влади і об'єднань громадян. Органи державної влади України: монографія / за ред. В.Ф. Погорілка. Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. С. 483-505.
32. Грамші А. В'язничні зошити. Вибрані записи / Пер. з іт. — 2-е вид., перероб. і доп. Київ: Вперед, 2017. 417 с.
33. Гончаров С. М., Кушнір Н. Б. Тлумачний словник економіста / за ред. проф. С. М. Гончарова. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 264 с.
34. Гонюкова Л. Політичні партії як інститут державної політики та управління: теоретико-методологічний аналіз : монографія. Київ: НАДУ, 2009. 392 с.
35. Гопоненко Л. В. Громадський контроль за діяльністю органів виконавчої влади: сутність та механізми реалізації. Юридичний науковий електронний журнал. 2015. № 4. С. 43–47.
36. Горбань Ю.О. Новітні комунікативні можливості у взаємодії ЗМІ, органів державної влади та громадських організацій. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2013. № 4. С. 38–46.
37. Горішна Н. М. Партисипативний підхід до моніторингу та оцінки соціальних проектів на рівні громади: сутність, можливості і виклики // Соціальна робота з різними категоріями населення у територіальній громаді: українські реалії та міжнародний досвід : колективна монографія. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2018. С. 67-86
38. Горовий В. Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс. Київ, 2010. 360 с.
39. Громадська активність громадян України : опитування 19 лютого 2019 р., проведене Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва спільно з

соціологічною службою Центру Разумкова. URL: <https://dif.org.ua/article/gromadska-aktivnist-gromadyan-ukraini>. (дата звернення: 17.02.2021).

40. Громадянське суспільство: історія та сучасність: монографія / Т. В. Розова, О. С. Білоусов, Л. В. Вінокурова та ін. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Одеса: Юрид. літ., 2010. 342 с.

41. Громадянське суспільство України: політика сприяння та залучення, виклики та трансформації : аналіт. доп. / Яблонський В. М., Бекешкіна І. Е., Гелетій М. М. та ін.; за заг. ред. О. А. Корнієвського, Ю. А. Тищенко, В. М. Яблонського. Київ: НІСД, 2019. 112 с.

42. Громадянське суспільство: політичні та соціально-правові проблеми розвитку: монографія / Г. Ю. Васильєв, В. Д. Воднік, О. В. Волянська та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2013. 536 с.

43. Громадськість. Словник української мови. Архів оригіналу за 29 серпня 2018. URL: <https://web.archive.org/web/20180829175251/http://sum.in.ua/s/ghromadsjkistj> (дата звернення: 14.09.2022).

44. Даниленко С. Політичні комунікації як чинник трансформації політичної культури транзитивного суспільства. Політичний менеджмент. 2013. № 1-2. С. 119-128.

45. Дегтяр А.О. Державно-управлінські рішення: інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення: монографія. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2004. 224 с.

46. Дегтяр А.О., Халецький А.В., Белай С.В. Взаємодія органів державної влади з громадськістю: теорія та практика державного управління: монографія. Донецьк: Видавництво «Донбас», ООО «РА Ваш імідж», 2012. 415 с.

47. Демченко О. Діяльність груп інтересів в Україні. Політичний менеджмент. 2006. № 6. С. 89-97.

48. Державна інформаційна політика. Основні напрями. Кабінет Міністрів України. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=826927. (дата звернення: 08.08.2021)
49. Державне регулювання відносин у галузі реклами: проблеми та перспективи. Київ : Ін-т. конкурентного суспільства, 2007. 192 с.
50. Державне управління: підручник: у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; ред. кол.: Ю.В. Ковбасюк (голова), К.О. Ващенко (заст.голови), Ю.П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. Київ; Дніпропетровськ: НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с.
51. Державне управління: Словн.-довід. / уклад.: В.Д. Бакуменко, Д.О. Безносенко, І.М. Варзар, В.М. Князев, С.О. Кравченко, Л.Г. Штика. – Київ: УАДУ, 2002. 228 с.
52. Динник П.І. Технології краудсорсингу в громадянському суспільстві: сучасні механізми партисипативної демократії. Інвестиції: практика та досвід. 2020. №21-22. С. 119-123.
53. Дзвінчук Д.І. Комунікативна політика органів місцевого самоврядування. Івано-Франківськ, 2016. С. 129.
54. Дніпренко Н.К., Різун В.В. Запровадження комунікацій у суспільстві. Київ : ТОВ “Вістка“, 2009. 56 с.
55. Дніпров О.С. Діалог органів державної виконавчої влади та громадянського суспільства. Вісник національного університету “Львівська політехніка”. 2015. № 825. С. 26–30.
56. Драгомирецька Н.М. Теоретичний аналіз комунікативної діяльності державного службовця: монографія. Одеса: Астропринт, 2005. 280 с.
57. Дрешпак В. М. Інформаційний, комунікативний, семіотичний простори державного управління: спільне, відмінне та особливе. Публічне адміністрування: теорія та практика: електрон. наук. фах. вид. 2012. Вип.2 (8).

URL: [dridu.dp.ua/zbirnik/2012-02\(8\)/12dvmsvo.pdf](http://dridu.dp.ua/zbirnik/2012-02(8)/12dvmsvo.pdf). (дата звернення: 23.09.2021)

58. Дрешпак В. М. Структура та функції комунікативної підсистеми державного управління. Аспекти публічного управління. 2013. № 1. С. 22-27.

59. Дубас О.П. Інформаційно-комунікаційний простір: поняття, сутність, структура. Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Київ, 2010. Вип. 19. С. 223–232.

60. Дуліна О., Крупник А. Громадський контроль як складова публічного управління: багаторівневий вимір. Актуальні проблеми державного управління. 2021. Вип. 3. С. 19-23.

61. Єлісеєва Л.В. Краудфандинг в Україні: проблеми та перспективи в контексті зарубіжного досвіду. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. №3. С. 8-11.

62. Електронне урядування в Україні: аналіз та рекомендації. Результати дослідження / О.А. Баранов, І.Б. Жилияєв, М.С. Демкова, І.Г. Малюкова; за ред. І.Г. Малюкової. Київ: Поліграф-Плюс, 2007. 254 с.

63. Електронне урядування : підручник / авт. кол. : В. П. Горбулін, Н.В. Грицяк, А. І. Семенченко, О. В. Карпенко та ін.; за заг. ред. проф. Ю.В. Ковбасюка ; наук. ред. проф. Н. В. Грицяк, проф. А. І. Семенченка. Київ : НАДУ, 2014. 352 с.

64. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю.П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2010. 820 с.

65. Завадський Й.С., Осовська Т.В., Юшкевич О.О. Економічний словник. Київ: Кондор, 2006. 356 с.

66. Задорожний І.С., Задорожний В.І. Проектування результативних систем менеджменту: монографія. Черкаси. СУРА. 2021. 239 с.

67. Збірник звітів за результатами оцінки діяльності органів виконавчої

влади за напрямком «взаємодія з громадськістю»: Збірка / Упоряд: Л. Паливода. Київ: БФ «Творчий центр ТЦК», 2018. 72 с.

68. Іванюк М.І. Інститути громадянського суспільства у Західному регіоні України періоду незалежності: монографія. Луцьк, 2013. 102 с.

69. Іванюк О.В., Довженко В.А., Кравець І.В. Перспективи впровадження інформаційних технологій у вітчизняній системі публічного управління. Електронне Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. №4. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/4_2018/37.pdf. (дата звернення: 17.01.2021).

70. Інструменти та механізми вироблення й впровадження публічної політики в Україні. Укрінформ.

URL:https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/2713805-instrumenti-ta-mehanizmi-viroblenna-j-vprovadzenna-publicnoi-politiki-v-ukraini.html. (дата звернення: 11.04.2021).

71. Інформаційно-комунікативна діяльність органів публічної влади: монографія / В. С. Куйбіда та ін.; за заг. ред. В. С. Куйбіди, О. В. Карпенка; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ: Компринт, 2018. 363 с.

72. Інформаційна політика України: європейський контекст:

73. монографія / Л.В. Губерський, Є.Є. Камінський, Є.А. Макаренко, М.А. Ожеван та ін. Київ : Либідь, 2007. 360 с.

74. Інформаційна складова державної політики та управління: монографія. / Соловйов С.Г., та ін.; заг. ред. Грицяк Н.В.; Нац. акад. держ. упр. При Президентові України, Каф. інформ. політики та електрон. урядування. Київ: К.І.С., 2015. 320 с.

75. Кастельс М. Інтернет-галактика. Міркування щодо інтернету, бізнесу і суспільства. Київ : “Вид-во “Ваклер“, 2007. С. 129.

76. Квітка С.А., Соколовська О.О. Електронне врядування як інноваційний механізм взаємодії влади, бізнесу та громадянського суспільства:

зарубіжний досвід та передумови розвитку в Україні. Аспекти публічного управління. 2015. № 9. С. 26–34.

77. Керецман В. Ю. Державне регулювання розвитку регіонів України: теорія і практика: монографія. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2019. 512 с.

78. Киричук О.С. Особливості багаторівневого (мережевого) управління ЄС: роль міжурядових агентств. Ефективність державного управління. 2012. Вип. 32. С. 46-58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2012_32_8. (дата звернення: 02.09.2021).

79. Кіреєва О. Краудсорсинг як інноваційний інструмент участі громадськості в публічному управлінні. Державне управління та місцеве самоврядування. 2016. Вип. 3 (30). С. 72-78.

80. Ковальчук А., Ханжин В., Кудлатський Я. Економічний потенціал відкритих даних для України. Київ: TAPAS, 2018. 40 с. URL: https://tapas.org.ua/wp-content/uploads/2019/03/TAPAS_OD_2018.pdf. (дата звернення: 13.06.2023).

81. Ковальчук В.Б. Про правову природу громадянського суспільства та державної влади. Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". 2012. № 2(6). URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12kvbtvdv.pdf> (дата звернення: 13.08.2023).

82. Коврига О.С. Взаємодія органів державної влади з громадськістю в системі державного управління України. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського: Серія "Державне управління" 2020. Том 31 (70). № 2. С.109-114.

83. Кодекс адміністративного судочинства України: Кодекс України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/ed20170803#Text>. (дата звернення: 9.08.2022 р.)

84. Кодекс кращих практик участі громадськості у процесі прийняття

рішень. Ухвалений Конференцією міжнародних неурядових організацій Ради Європи на засіданні 1 жовтня 2009 року. URL: <https://rm.coe.int/16802eeddb>. (дата звернення: 17.06.2021).

85. Козаков В.М., Рашковська О.В., Ребкало В. А., Романенко Є. О., Чаплай І. В. Державно-громадянська комунікація: шлях від кризи до взаємодії: монографія. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. 288 с.

86. Козаков В. М. Соціально-ціннісні засади державного управління в Україні: монографія. Київ: Вид-во НАДУ, 2007. 284 с.

87. Колосовська І. Формування ефективної моделі партнерства інститутів публічної влади та громадського суспільства. Ефективність державного управління. Зб. наук. праць. 2015. Вип. 45 С.161-166.

88. Кравцов М. О. Звернення громадян як чинник взаємодії влади і суспільства: світові системи та проблеми застосування. Державне управління: удосконалення та розвиток, 2017. № 9. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1268> (дата звернення: 12.08.2021)

89. Кримський С.Б. Запити філософських смислів. Київ: Пара-пан, 2003. 240 с.

90. Кресіна І.О., Скрипнюк О.В., Коваленко А.А. Держава і громадянське суспільство в Україні: проблеми взаємодії: монографія / ПАН України. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. Київ: Логос, 2007. 314 с.

91. Крупник А.С. Громадський контроль. Енциклопедія державного управління. Київ, 2011. Т.1. С. 113–115.

92. Крупник А.С. Громадськість. Енциклопедія державного управління. Київ, 2011. Т.1. С. 120.

93. Крутій О.М. Комунікативна парадигма партнерської взаємодії суб'єктів державного управління. Інвестиції: практика та досвід. 2012. № 6. С. 113–116.

94. Крутій О.М. Діалогова взаємодія органів державної влади та громадянськості: монографія. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2008. 302 с.
95. Крутій О.М. Комплексний механізм діалогової взаємодії органів влади і громадянськості. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/1/02.pdf>. (дата звернення: 02.08.2022)
96. Крюков О. Політико-управлінська еліта України як чинник державотворення: монографія. Київ : Вид-во НАДУ, 2006. 247 с.
97. Куйбіда В.С., Карпенко О.В., Наместнік В.В. Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія: Державне управління. 2018. № 1. С. 5–10.
98. Кучабський А.Г., Бажинова О.А. Механізми комунікації влади та громадянськості в умовах глобалізації. Публічне управління: теорія та практика. 2012. № 4 (12). С. 196–201.
99. Лашкіна М.Г. Взаємовідносини влади і ЗМІ: нові виклики часу. Актуальні проблеми державного управління на новому етапі державотворення: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 31 трав. 2005) : у 2 т. Київ : Вид-во НАДУ, 2005. Т. 1. С. 237–238.
100. Лашкіна М.Г. Конвергентна інтерактивна комунікація. Політологічний енциклопедичний словник. Львів : Новий Світ, 2013.
101. Лациба М.В., Красносільська А.О., Вінніков О.Ю. Правові умови розвитку громадянського суспільства в Україні. Що потрібно зробити? / Укр. незалеж. центр політ. дослідж. Київ: Агентство «Україна», 2011. 98 с.
102. Лещенко Р.М. Заїка А.В. Взаємовідносини держави та громадянського суспільства у Великобританії: досвід для України. Форум права. 2018. № 3. С. 48–55.
103. Литвинова Л.В. Соціально-психологічний вимір побудови

комунікацій державних службовців з громадськістю. Державне управління: теорія та практика. 2013. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2013_1_24. (дата звернення: 23.09.2021).

104. Модернізація галузі науки державне управління в умовах суспільних реформ в Україні : монографія / О. М. Петроє та ін.; за заг. ред. О. М. Петроє, Л. І. Федулової. Київ : НАДУ, 2020. 552 с.

105. Основні форми та напрями взаємодії органів державної влади з організаціями громадянського суспільства в Україні на регіональному рівні: аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/2896>. (дата звернення: 21.09.2021).

106. Органи публічної влади. Стаття Вільної енциклопедії «Вікіпедії». URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%Населення_України (Дата звернення 15.05.2021).

107. Орловська Ю.В. Електронна демократія як інструмент публічного управління та адміністрування: теоретичний базис. Економіка та суспільство. 2021. № 28. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/529/507>. (дата звернення: 22.08.2022).

108. Ороховська Л.А. Особливості взаємодії мас-медіа і держави в інформаційному суспільстві. Вісник Національного авіаційного університету. Серія : Філософія. Культурологія. 2016. № 2. С. 25–29.

109. Оцінка громадянами діяльності влади, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків, електоральні орієнтації громадян (лютий 2020 р. соціологія). Разумков центр. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-diialnosti-vlady-riven-doviry-do-sotsialnykh-instytutiv-ta-politykiv-elektoralni-oriiientatsii-gromadian-liutyi-2020r>. (дата звернення: 02.06.2021).

110. Парубчак І.О. Роль засобів масової інформації у взаємодії органів

публічної влади із суспільством на засадах відкритості та прозорості. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління. 2017. Вип. 2. С. 239–249.

111. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05.07.2012 р. № 5073-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>. (дата звернення: 07.05.2021).

112. Про вдосконалення державного управління в інформаційній сфері: Указ Президента України від 26 вересня 2005р. №1338/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1033/98#Text>. (дата звернення: 17.05.2021).

113. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо відкритих даних: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.04.2019 № 409. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/409-2019-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 07.05.2021).

114. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19.04.2011 р. № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>. (дата звернення: 07.09.2021).

115. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>. (дата звернення: 17.10.2021).

116. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>. (дата звернення: 07.05.2021).

117. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 р. № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 17.09.2021).

118. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від

01.07.2010 р. № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>.
(дата звернення: 07.06.2021).

119. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 р. № 1160-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>. (дата звернення: 07.05.2021).

120. Про затвердження Переліку і Порядку надання інформаційних та інших послуг з використанням електронної інформаційної системи "Електронний Уряд": Наказ Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 15.08.2003р. №149. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1065-03#Text>. (дата звернення: 07.02.2022).

121. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 835. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/835-2015-п>. (дата звернення: 27.05.2021)

122. Про затвердження Порядку ведення Реєстру громадських об'єднань: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.12.2012 р. № 1212. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1212-2012-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 27.05.2021).

123. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 02.09.2022)

124. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003р. № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>. (дата звернення: 07.07.2021)

125. Про електронний цифровий підпис Закон України від 22.05.2003р. № 852-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/852-15#Text>. (дата звернення: 07.07.2021)

126. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>. (дата звернення: 02.08.2021)
127. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 07.07.2021)
128. Про національну програму інформатизації: Закон України від 04.02.1998. № 74/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 07.04.2021)
129. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 09.01.2007. № 537-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text>. (дата звернення: 05.05.2021)
130. Про підготовку пропозицій щодо забезпечення гласності та відкритості діяльності органів державної влади: Указ Президента України від 17.05.2001. № 325/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/325/2001#Text>. (дата звернення: 09.05.2021).
131. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 2365-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>. (дата звернення: 17.03.2021).
132. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації: Закон України від 23.09.1997р. № 539/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/539/97-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 27.03.2021).
133. Про порядок оприлюднення у мережі «Інтернет» інформації про діяльність органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 04 січ. 2002 р. № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3-2002-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 07.02.2021).

134. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15.09.1999 р. № 1045-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#Text>. (дата звернення: 07.01.2021).

135. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 р. № 987-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>. (дата звернення: 07.05.2021).

136. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23.12.2010 р. № 2862-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>. (дата звернення: 07.05.2021).

137. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20. 09. 2017 р. № 649- р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/250287124>. (дата звернення: 08.05.2021).

138. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 р. № 386- р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/246420577>. (дата звернення: 07.09.2021).

139. Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації: Указ Президента України; Стратегія від 24.03.2012 р. № 212/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/212/2012>. (дата звернення: 07.06.2022).

140. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України; Стратегія від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>. (дата звернення: 17.05.2021).

141. Про телекомунікації: Закон України від 18.11.2003. № 1280-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-15#Text>. (дата звернення: 07.05.2021).

142. Публічне адміністрування та економічна безпека в умовах європейської інтеграції: монографія / за заг. ред. Н.Ю.Подольчака, Я.Я. Пушака та П.В. Ворони. Львів: Ліга-Прес, 2017. 274 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

